

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง
การค้นหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือน
เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คณะวิจัยโครงการ

ปิยวัฒน์ เกตุวงศา, ศุทธิดา ชวนวัน, ชุติมา อยู่สมบูรณ์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่องการค้นหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้รวบรวมมาแล้วทั้งในระดับตำบลและจังหวัด รวมถึงพัฒนา “ดัชนีวิถีไทย” ที่เป็นผลลัพธ์จากการรวบรวมข้อมูลความเป็นอยู่และการใช้จ่ายจากบัญชีครัวเรือน ที่เป็นตัวชี้วัดที่เกิดจากเสียงสะท้อนของผู้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นหลัก

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่สนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะทำงานโครงการความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะที่ให้ความอนุเคราะห์ในการติดต่อประสานงาน ตลอดจนอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งในการทำงานระดับพื้นที่ นอกจากนี้ขอขอบคุณผู้ที่รับผิดชอบทำหน้าที่บันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน และใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดที่มีส่วนผลักดันให้โครงการนี้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนด

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการฯ นี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อปัญหาความยากจนในพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนในที่สุด

คณะผู้วิจัย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2558

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	I
บทคัดย่อ	III
1: รายงานสรุปผลการวิจัยเรื่องแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูล	
บัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่	
ส่วนที่ 1 : บทนำ	1
O เป้าหมายเชิงการพัฒนา	3
O วัตถุประสงค์โครงการ	3
ส่วนที่ 2 : ข้อมูลจากโครงการที่ผ่านมา	4
O ผลการดำเนินงานและข้อค้นพบในโครงการที่ผ่านมา	4
- ด้านการใช้งานโปรแกรมประมวลผลข้อมูลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน	5
- ด้านกระบวนการและขั้นตอนการทำงานในระดับพื้นที่	5
ส่วนที่ 3 : วิธีดำเนินการวิจัย	7
O กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”	7
O ขอบเขตการดำเนินงาน	10
O ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	11
ส่วนที่ 4 : ผลการวิจัย	12
O กิจกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ และการดำเนินกิจกรรมการคัดเลือกพื้นที่	13
O กิจกรรมการจัดการอบรมให้กับทีมวิจัยระดับจังหวัดในพื้นที่ศึกษา	15
O กิจกรรมการชี้แจงแนวทางการทำงานร่วมกับจังหวัดนำร่อง	16
O กิจกรรมการวิจัยแบบมีส่วนร่วม	20
O กิจกรรมการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”	23
O กิจกรรมการประสานข้อมูลระดับพื้นที่ (ช่วงขยายระยะเวลาดำเนินงานโครงการ)	24
ส่วนที่ 5 : สรุปบทเรียนจากการวิจัย	31
O บทสรุปผลการดำเนินงาน	31
O บทเรียนเกี่ยวกับความชัดเจนของการสั่งการ: ภูฏานสำคัญสู่ความสำเร็จ	31
O คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ เพราะเหตุใด กิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนนี้จึงไม่ได้รับการผลักดันอย่าง แข็งขันของคณะทำงานในระดับจังหวัด	32
O การผลักดันอย่างต่อเนื่องเพื่อความสำเร็จของโครงการ	32

สารบัญ (ต่อ)....

	หน้า
2: รายงานผลการติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานประมวลผล บัญชีรับจ่ายครัวเรือน ทั้งในระดับตำบล และโปรแกรม ออนไลน์ระดับจังหวัด	37
○ การติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานประมวลผลบัญชี รับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และโปรแกรมออนไลน์ระดับจังหวัด	38
3: ร่างแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดที่บูรณาการ ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน	45
○ แนวคิดหลัก	46
○ เป้าหมาย	47
○ พันธกิจ	47
○ ยุทธศาสตร์หลัก	47
4: รายงานสถานการณ์ “ดัชนีวิถีไทย” (ภาพสะท้อนข้อมูลบัญชีรับจ่าย ครัวเรือน)	51
○ เป้าหมายหลัก	52
○ กระบวนการพัฒนาดัชนีวิถีไทย	52
○ ผลการจัดทำดัชนีวิถีไทย	53
○ ตารางแสดงดัชนีวิถีไทยย่อยทั้ง 20 ตัว	54
5: รายละเอียดพร้อมที่อยู่เว็บไซต์แสดงผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนส่วนกลาง	59
○ สถานการณ์ปัจจุบัน: กับการผลักดันการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนสู่ นโยบายการดำเนินงานระดับประเทศ	65
ภาคผนวก	
○ แบบบันทึกรายรับ – รายจ่ายครัวเรือน	67
○ คู่มือการใช้งานโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีออนไลน์ (ABCD Online)	77

บทคัดย่อ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้รวบรวมมาแล้วทั้งในระดับตำบลและจังหวัด รวมถึงพัฒนา “ดัชนีวิถีไทย” ที่เป็นผลลัพธ์จากการรวบรวมข้อมูลความเป็นอยู่และการใช้จ่ายจากบัญชีครัวเรือน ผลผลิตทางวิชาการจากโครงการนี้ประกอบด้วย ผลผลิต 5 ชิ้นหลัก ได้แก่ 1) รายงานสรุปผลการวิจัยเรื่องแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือน 2) รายงานผลการติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และโปรแกรมออนไลน์ระดับจังหวัด 3) ร่างแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดที่บูรณาการข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน 4) รายงานสถานการณ์ “ดัชนีวิถีไทย”: ภาพสะท้อนข้อมูลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน 5) รายละเอียดพร้อมที่อยู่เว็บไซต์แสดงผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนส่วนกลาง ซึ่งผลผลิตดังกล่าวเชื่อว่าจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ของประเทศไทย ผ่านกระบวนการผลักดันให้เกิดการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในระดับพื้นที่สู่ยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดที่มีความยั่งยืนและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Abstract

Household accounts is a record of the income and expenditure cost on any items of households that were developed to enhance the self-learning of household economy. It is aimed to develop and enhance the economic sustainability of the household. This study used a participatory action research to process with people in all 76 provinces across the country of Thailand. In the first phase, it is about motivating people in poor rural area to understand the important of household account. In order to see the overview of data, we began working with administrative local governments by developing computer programs to help analyze basic household accounts data. The household account reports were returned to households as well. Result of the implementation of such activities, It is led to the village and sub-district development plan based on data from household account, self-reliance of the Known to use the information in making decisions and developing their local system. It may be concluded that Integration of household account data is effective in Thailand and can be extended to other application areas.

1

รายงานสรุปผลการวิจัยเรื่องแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการ
ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่

“โครงการความร่วมมือเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ” เป็นโครงการต่อเนื่องของ “โครงการนำร่องบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจน” ที่เกิดจากร่วมมือระหว่าง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์อำนวยการต่อสู้ปัญหาความยากจน กระทรวงมหาดไทยนอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาร่วมดำเนินโครงการเพิ่มขึ้น คือ กระทรวงมหาดไทย โดยสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมการพัฒนาสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

ในการดำเนินการโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพของโครงการนำร่องฯ ใน 20 จังหวัด ที่ผ่านมา ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แม้โครงการนำร่องฯ ได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว แต่กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยใช้แผนแม่บทชุมชนยังคงดำเนินการต่อไปด้วยภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น การดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ ที่ผ่านมาจะเป็นการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนแค่ในระดับตำบล อย่างไรก็ตามในการดำเนินการครั้งนี้ มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหาคความยากจนไปถึงระดับอำเภอ และระดับจังหวัด และมีการจัดระบบบูรณาการร่วมกันทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด เพื่อให้มีการขับเคลื่อนจากระดับบนสู่ระดับล่าง การขับเคลื่อนของโครงการความร่วมมือฯ จะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องการแก้ปัญหาคความยากจน สามารถคลี่คลายได้ด้วยกระบวนการทำงานของภาคประชาชนเอง เป็นการสร้างความภาคภูมิใจและสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน และจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศด้วยกระบวนการขับเคลื่อนที่ยั่งยืน

สืบเนื่องจากการดำเนินงานภายใต้โครงการ “พัฒนาสื่อและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ภายใต้โครงการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาคความยากจน” พ.ศ. 2555 โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์อำนวยการต่อสู้ปัญหาความยากจน และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย ที่ได้ริเริ่มให้มีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกบัญชีครัวเรือน โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้รวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่จดบันทึกโดยประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบ มาทำการจัดเก็บและประมวลผลในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ อันจะช่วยทำให้ประชาชนได้ทราบสถานการณ์การเงินของครัวเรือน โดยใช้

บัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้นโดย สกว. เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการจัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน และสะท้อนกลับให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการบันทึกรายรับ-รายจ่ายอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนนอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ยังสามารถนำผลการวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนในหมู่บ้าน หรือตำบลมาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำแผนแม่บทชุมชน และเป็นการสร้างการเรียนรู้ในการตรวจสอบสภาพการเงินของครัวเรือน

จากการดำเนินงานโครงการในระยะที่ผ่านมา หากพิจารณาผลสำเร็จของกิจกรรมในภาพรวมของโครงการระยะเริ่มต้น อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้กลไกโครงสร้างการทำงานของกระทรวงมหาดไทย สามารถขยายขอบเขตพื้นที่ของการเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ 76 จังหวัดทั่วประเทศให้การตอบรับเข้าร่วมกิจกรรมการจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยแต่ละจังหวัดได้คัดเลือกตำบลนำร่อง อำเภอละอย่างน้อย 1 ตำบล รวมตำบลที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศ 1,204 ตำบล ขณะที่บางพื้นที่มีการดำเนินการแบบเต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและความพร้อมของจังหวัดเป็นหลัก ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2555 มีครัวเรือนที่เข้าร่วมการกิจกรรมการบันทึกข้อมูลบัญชีรายจ่ายครัวเรือนนี้ทั้งสิ้น 312, 363 ครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนเหล่านี้ได้ทำการจดบันทึกข้อมูลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะเริ่มโครงการ ผลตอบรับในการเข้าร่วมโครงการในแต่ละพื้นที่ได้รับการสะท้อนว่า ข้อมูลจากการจดบันทึกรายรับรายจ่ายบัญชีครัวเรือนสามารถนำไปแก้ปัญหาค่าความยากจนได้จริง หากได้มีการทบทวนตนเองจากการจดบันทึกดังกล่าว เพราะจะสามารถทราบสถานการณ์การเงินในครัวเรือนของตน อีกทั้งการดำเนินการโครงการดังกล่าวยังทำให้การประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากได้มีการบูรณาการภาคีต่าง ๆ แต่ละระดับในพื้นที่ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด เข้ามาเป็นคนทำงานและร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน

จะเห็นได้ว่า ในเชิงหลักการและแนวคิดของการดำเนินกิจกรรมนี้สามารถช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีโอกาสและเครื่องมือในการเรียนรู้ตนเอง มีชุดข้อมูลที่สะท้อนถึงจุดแข็ง หรือปัญหาเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้เป็นอย่างดี หากแต่สิ่งที่ยังคงรอการสานต่อเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนี้ก้าวบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ ขั้นตอนในการนำข้อมูลที่มีอยู่ในมือไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของแต่ละพื้นที่ ข้อค้นพบที่สำคัญคือ ยังมีพื้นที่อีกหลายพื้นที่ ที่ยังขาดทักษะและแนวทางวิธีการในการนำข้อมูลไปใช้ เมื่อไม่รู้ว่าจะใช้เช่นไร ข้อมูลที่มีคุณค่าจำนวนมากที่ได้ทำการรวบรวมมาจึงถูกนำมาใช้เพื่อการรายงานความก้าวหน้าโดยขาดการวิเคราะห์ในเชิงลึกเพื่อความเข้าใจพื้นที่ของตน จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ กระบวนการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากข้อมูลของพื้นที่ ๆ เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการจดบันทึกบัญชีรายจ่ายครัวเรือน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อช่วยให้พื้นที่ที่มีความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลบันทึกบัญชีรายจ่ายครัวเรือนได้มากขึ้นขณะเดียวกันจะเป็นการช่วยค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้จังหวัดหรือพื้นที่อื่น ๆ สามารถนำไปเรียนรู้และเป็นตัวอย่างในการทำงานต่อไปได้

จากผลการดำเนินงานและข้อค้นพบในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาอาจสรุปได้ว่า ในแง่กระบวนการจัดเก็บข้อมูล และการใช้เครื่องมือเพื่อการประมวลผลข้อมูลนั้น ทางคณะทำงานในระดับพื้นที่ได้ดำเนินการในขั้นตอนดังกล่าวอยู่ในระดับที่ดีแล้ว กล่าวคือ พื้นที่ต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการสามารถดำเนินการรวบรวม

ข้อมูลและนำมาจัดเก็บบนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกต้อง สิ่งที่ยังคงต้องดำเนินต่อไปคือ การส่งต่อข้อมูลมายังฐานข้อมูลระดับจังหวัด และที่สำคัญคือ การสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ากับการทำงานในระยะที่ผ่านมา ดังนั้นจากข้อมูลข้างต้นตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาซึ่งแนวคิดในการทำงานภายใต้โครงการ “ค้นหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่” ดังต่อไปนี้

เป้าหมายเชิงการพัฒนา

1. ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่มีการจัดเก็บในโครงการได้มีการใช้ประโยชน์เพื่อการวางแผนแก้ปัญหา/พัฒนาพื้นที่ในระดับตำบล/จังหวัดมากขึ้น โดยจะใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการร่วมคิดร่วมพัฒนาเพื่อการเปรียบเทียบและพัฒนาแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่โดยใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเป็นพื้นฐาน
2. ผู้ใช้งานเครื่องมือมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานระบบข้อมูลบัญชีครัวเรือนมากขึ้น และเกิดเครือข่ายผู้ใช้งานเครื่องมือและระบบข้อมูลในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้รวบรวมมาแล้วทั้งในระดับตำบลและจังหวัด
2. เพื่อพัฒนา“ดัชนีวิถีไทย” ที่เป็นผลลัพธ์จากการรวบรวมข้อมูลความเป็นอยู่และการใช้จ่ายจากบัญชีครัวเรือน ที่เป็นตัวชี้วัดที่เกิดจากเสียงสะท้อนของผู้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นหลัก
3. เพื่อติดตามติดตามความก้าวหน้า และให้คำปรึกษาทางวิชาการและเทคนิคการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนระดับตำบลกับผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ทั้งในรายต่อเนื่องและเริ่มใช้งานใหม่

ข้อมูลจากโครงการที่ผ่านมา

ผลการดำเนินงานและข้อค้นพบในโครงการที่ผ่านมา

ผลจากการริเริ่มการปฏิบัติงานในเชิงพื้นที่ระดับจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม โดยใช้บัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้น ภายใต้โครงการ “พัฒนาสื่อและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ภายใต้โครงการการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน” พ.ศ. 2555พบว่า ประชาชนได้รับประโยชน์จากการจดบันทึก การจัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ขณะที่ชุมชนก็สามารถนำผลการวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนในหมู่บ้าน หรือตำบลมาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำแผนแม่บทชุมชนซึ่งถือเป็นมิติใหม่ในการบูรณาการข้อมูลเพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในแง่การผลิตเครื่องมือประกอบการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ที่นำไปใช้อำนวยความสะดวกและ ประกอบการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับผู้ใช้งานที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ของพื้นที่ต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศนั้น สามารถจัดทำได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีแบบบันทึกบัญชีครัวเรือนที่ช่วยให้ครัวเรือนเกิดการเรียนรู้ตนเองได้ขณะเดียวกันยังได้ทำการพัฒนาโปรแกรมประมวลผลข้อมูลบัญชีรายจ่ายครัวเรือนพร้อมคู่มือใช้งาน (ABCD v3.0) ให้ผู้ใช้งานในระดับตำบลสามารถใช้งานได้สะดวกยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนาโปรแกรมบัญชีรายจ่ายครัวเรือนระดับจังหวัดพร้อมคู่มือ (ABCD@P) ที่เป็นโปรแกรมออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อรับส่งข้อมูลมาทำการประมวลผลภาพรวมในระดับจังหวัดและ ผู้ใช้งานในจังหวัดนั้น ๆ สามารถเรียกดูข้อมูลได้ในทันที นอกจากนี้ยังสร้างเครือข่ายนักวิจัยบัญชีครัวเรือน และเครือข่ายผู้ทำงานบัญชีครัวเรือนประเทศไทย (ABCD Network Thailand) ขึ้นมาเพื่อเป็นการติดตาม ประเมินผลและให้คำปรึกษากับผู้ใช้งานในพื้นที่ต่าง ๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ทำงานด้วยกันได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการนำสู่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ ผลจากการลงพื้นที่เพื่อติดตาม การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ตลอดจนการให้คำปรึกษาทั้งที่ผ่านทางการพบปะในที่ประชุม การอบรม การพูดคุยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาทางโทรศัพท์ รวมถึงทางเครือข่ายคณะทำงานออนไลน์ พบประเด็นที่สำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาและสานต่อเพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพในระดับพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมนี้ในอนาคต ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1. ด้านการใช้งานโปรแกรมประมวลผลข้อมูลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน

จากการลงพื้นที่เพื่อทำการอบรมให้กับผู้ที่จะต้องนำโปรแกรมฯ ไปใช้งานจริง ในครั้งนี้เป็นที่น่าสนใจดีว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมาได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งานว่า สามารถใช้งานได้ง่าย ไม่สลับซับซ้อน รวมถึงขั้นตอนและรายละเอียดในการติดตั้งไม่ยุ่งยาก อย่างไรก็ตามในการใช้งานจริงยังคงพบปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ของผู้ใช้งานดังต่อไปนี้

- ปัญหาการกรอกข้อมูล วัน เดือน ปี ไม่ตรงตามแบบบันทึก ทำให้เมื่อสร้างรายงานรับจ่ายครัวเรือนในระดับต่าง ๆ ผลสรุปในรายงานไม่ตรงตามข้อมูลที่บันทึกไว้ และในบางรายรายงานที่ออกมาไม่ปรากฏข้อมูล ทั้งนี้ได้ทำการแก้ไขโดยการกำชับ และให้คำปรึกษาในทุกช่องทางทำให้ปัญหาดังกล่าว ได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วในปัจจุบัน
- การตั้งค่าพื้นฐานของเครื่องก่อนใช้โปรแกรม เช่น รูปแบบวันที่ การตั้งค่า Macro ในผู้ใช้งานบางรายที่ไม่ได้ศึกษาคู่มือก่อนติดตั้ง ทำให้ต้องขอรับคำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว
- ความต้องการพื้นฐานของเครื่องไม่เพียงพอกับที่โปรแกรมต้องการ ปัญหานี้ไม่พบมากนัก มีเพียงไม่กี่รายที่มีปัญหานี้ ทางคณะวิจัยได้ช่วยเหลือโดยการแนะนำให้ลง software ที่มีความเป็นปัจจุบันยิ่งขึ้นเพื่อให้ใช้งานได้สะดวก
- ศึกษาคู่มือการก่อนการใช้งานโปรแกรม ทำให้เมื่อกรอกข้อมูลเข้าไปในฐานข้อมูลหลาย ๆ เดือนจะเกิดความสับสนเมื่อเรียกออกรายงาน
- การทำงานของโปรแกรมบน Window8 ยังไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาที่พัฒนาโปรแกรมนั้นเป็นช่วงรอยต่อของการใช้ Window7 และ Window vista และในขณะนั้น Window8 ยังไม่ได้ถูกปล่อยออกมาใช้งานอย่างเป็นทางการ ซึ่งปัญหานี้แก้ไขโดยการแนะนำให้ลงระบบปฏิบัติการสำรองในเครื่องเดียวกันเพื่อให้ใช้งานโปรแกรมได้

ทั้งนี้ในภาพรวมของการใช้งานโปรแกรม ณ เวลานั้น ถือว่าผู้ใช้งานมีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้โปรแกรมได้อย่างถูกต้อง และมีเทคนิคในการกรอกข้อมูลที่รวดเร็ว สามารถกรอกข้อมูลบันทึกบัญชีรับจ่ายครัวเรือนได้ตรงตามเป้าหมายของทางโครงการหลักกำหนดไว้ได้ โดยไม่มีปัญหาใด ๆ เพิ่มเติม

2. ด้านกระบวนการและขั้นตอนการทำงานในระดับพื้นที่

ข้อสรุปด้านกระบวนการทำงานที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นภาพสะท้อนจากการดำเนินงานภาพรวมทั้งระบบในการจัดทำและบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการใช้โปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้โครงการนี้เท่านั้น แต่เป็นเสียงสะท้อนที่มาจากทีมงานแบบบูรณาการของพื้นที่ต่าง ๆ ที่คณะวิจัยได้พูดคุย รับฟัง ตลอดจนให้คำแนะนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้มาอย่างต่อเนื่อง ตามที่เป็นที่ทราบกันดีว่า การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนนี้ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยในระยะแรกมุ่งเป้าไปที่จังหวัดตัวอย่างหรือจังหวัดนำร่องในแต่ละภูมิภาค ต่อมาได้มีการพัฒนาและปรับแก้ทั้งตัวแบบบันทึกและโปรแกรมให้มีความเหมาะสมตามความต้องการของผู้ใช้งานมากยิ่งขึ้น และล่าสุดในปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่ดำเนินการไปยังทุกจังหวัด โดยแต่ละจังหวัดจะคัดเลือกพื้นที่นำร่องของจังหวัดตนเพื่อการดำเนินกิจกรรมฯ ดังกล่าว และในอนาคตอันใกล้นี้ประสงค์ให้เกิดการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนทุกพื้นที่ของประเทศไทยซึ่งอาจกล่าวได้ว่า

ความก้าวหน้าของการทำงานภายใต้โครงการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนนี้ ได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ขยายผลสู่การเรียนรู้ตนเองของประชากรในทุกพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

จุดเด่นของการดำเนินงานโครงการครั้งนี้ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การผสมผสานความร่วมมือกับกรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งในการช่วยหนุนเสริมระบบการขับเคลื่อนงาน โดยในทุก ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ต่างมีความกระตือรือร้นและความตั้งใจในการทำงานอย่างเต็มเปี่ยม สังเกตได้จากจำนวนข้อมูลที่กรอกในฐานข้อมูลแต่ละพื้นที่ๆ โดยแทบจะทั้งหมดมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามเป้าหมายของโครงการที่กำหนดไว้ บางพื้นที่เรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือย่อย เช่น กระดาษทดเพื่อจัดบันทึกประจำวันให้กับครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่ของตน การมอบเครื่องคิดเลขเพื่อช่วยคิด การพัฒนาระบบจัดเก็บและส่งคืนรายงานผลไปยังครัวเรือน เป็นต้น กระบวนการทำงานดังกล่าวนี้ทำให้ระบบการจัดและกรอกบันทึกบัญชีครัวเรือน เริ่มกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของประชาชน อีกทั้งสามารถสังเกตได้ จากการพูดคุยของเครือข่ายทำงานที่ร่วมแบ่งปันประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเทคนิคการทำงานกันอย่างกว้างขวาง โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อให้การทำงานภายใต้โครงการนี้ประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้

สิ่งที่เสนอแนะให้ขับเคลื่อนเพื่อเกิดการดำเนินงานในระยะถัดไปคือ ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ข้อมูลในเชิงวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และที่สำคัญคือ ปัญหาของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่อย่างบูรณาการและตรงประเด็น โดยขั้นตอนเหล่านี้จะต้องตั้งอยู่บนฐานคิดของการใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีครัวเรือนนอกจากนี้ ข้อได้เปรียบประการหนึ่งของบัญชีครัวเรือนคือ สามารถใช้เพื่อการศึกษาถึงความเป็นไปของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ควรจัดให้มีหน่วยงาน องค์กร หรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการฐานข้อมูลอันมีคุณประโยชน์มหาศาลนี้ ให้อยู่ในลักษณะพร้อมใช้งาน มีคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ขณะเดียวกันหน่วยงานดังกล่าวจะต้องทำหน้าที่คอยสนับสนุน ถ่ายทอด และให้คำปรึกษาแลกเปลี่ยนเทคนิคในการทำงาน บันทึกบัญชีครัวเรือนทั้งระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนกระบวนการทำงานที่ถูกต้อง นำมาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปใช้เป็นฐานความรู้สำคัญในการพัฒนาและกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชากรในประเทศได้อย่างตรงจุดและแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ได้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ คือ ประสงค์ให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่สามารถทราบถึงแนวทางการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนในการบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่ของตน ดังนั้นในกระบวนการวิจัยจะเน้นไปที่การใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการร่วมทำความเข้าใจพื้นที่จากข้อมูล ค้นหาประเด็นสำคัญต่าง ๆ จากข้อมูล โดยเน้นให้ผู้บันทึกข้อมูลระดับพื้นที่เป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ (Benchmarking) เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองและชุมชน ตลอดจนเข้าใจทางเลือกในการหลุดพ้นจากปัญหา ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแต่ละกิจกรรมที่ละขั้นตอน อันจะช่วยให้ผู้ที่บันทึกข้อมูลในระดับพื้นที่ได้รับการสะท้อนกลับข้อมูล (Feedback) โดยมีจุดเน้นที่การสร้างการเรียนรู้ของทีมวิจัยในพื้นที่ทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ให้สามารถสร้างสรรค์วิธีการเพื่อทำความเข้าใจ ค้นหาปัญหา ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทักษะ และความรู้ในการบูรณาการข้อมูลสู่การกำหนดแผนพัฒนาตำบล จุดเน้นอีกประการคือ คณะวิจัยระดับจังหวัดที่เป็นเจ้าหน้าที่ของภาครัฐจะได้ร่วมเรียนรู้จากข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ที่จะช่วยต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่

ขณะเดียวกันการค้นหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อให้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการปฏิบัติของพื้นที่ขยายผลอื่น ๆ ในอนาคตนั้น การวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ที่เป็นการบูรณาการระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ในการวิเคราะห์ผลทั้งในเชิงตัวเลขจากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือน และเชิงเนื้อหาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการทำงานต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้น กระทั่งสิ้นสุดโครงการวิจัย

กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”

สำหรับกระบวนการการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย” นั้น ในขั้นแรกจะทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่มาประมวลเพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของประชากรในแต่ละภูมิภาค ว่ามีลักษณะการดำเนินชีวิตเช่นไร สถานทางเศรษฐกิจและบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง และรายการบัญชีครัวเรือนทั้งรายรับและรายจ่ายใดที่สามารถสะท้อนภาพวิถีชีวิตของประชากรเหล่านี้ออกมาได้ โดยจะมีที่ปรึกษาร่วมพิจารณาถึงความเหมาะสมในขั้นต้นนี้ด้วย และไม่เพียงแต่ข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ข้างต้น

เท่านั้น ในการพัฒนาตัวชี้วัดนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนจากจังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นพื้นที่ศึกษา และจังหวัดอื่น ๆ ที่สามารถติดตามข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ได้ มาทำการวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อทราบถึงภาพสะท้อนข้อมูล “ดัชนีวิถีไทย” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่ และการใช้จ่ายในหมวดหรือรายการสำคัญต่าง ๆ ของคนไทยหรืออาจกล่าวได้ว่า ดัชนีวิถีไทยนี้จะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านการใช้จ่ายของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางรายการที่มีความโดดเด่น หรือน่าสนใจ และที่สำคัญคือจะได้ชุดตัวชี้วัดมาตรฐานที่ชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจในครัวเรือนของประชากรไทยต่อไป

โดยกระบวนการทำงานในส่วนของการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย” นี้ จะอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับพื้นที่ในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นทำการเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากพื้นที่ศึกษาแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้ถึงชุดตัวชี้วัดที่เป็นประโยชน์จริงจากข้อมูล ทั้งนี้จะเน้นที่กระบวนการสร้างระบบความคิดในการรับรู้และเห็นปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก ทีมทำงานในระดับพื้นที่ทั้งตำบลและจังหวัดจะเข้ามามีส่วนสำคัญในการเสนอและสะท้อนถึงสภาพข้อมูลที่เป็นประโยชน์อันเป็นผลจากการร่วมคิดของคนในชุมชน จากนั้นจะมีกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลจากพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อนำสู่ชุดตัวชี้วัดที่เกิดจากผู้ใช้อข้อมูลในระดับพื้นที่จริง ก่อให้เกิดการขยายประโยชน์ในการใช้งานไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้จะมีการใช้ระบบศึกษาตัวอย่างการทำงานจากพื้นที่ ๆ มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในการทำงานดังกล่าวในอดีต เช่น ชุมชนคูหาใต้ มาเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย เพื่อความเข้าใจเชิงรูปธรรมของทีมทำงานในระดับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สำหรับกิจกรรมการสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ปัญหา อุปสรรค ในการผลักดัน และการจัดเวทีร่วมคิดแนวทางการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดที่เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่นั้น จะใช้กระบวนการวิจัยและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการถอดบทเรียนจากข้อมูลเพื่อกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหพื้นที่แบบบูรณาการ ที่จะมีการร่วมทำงานและเรียนรู้ทั้งจากทีมวิจัยส่วนกลาง ทีมวิจัยระดับจังหวัด ทีมวิจัยระดับตำบล และประชาชนในพื้นที่ ที่เข้ามามีส่วนร่วมสะท้อนภาพของปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมทั้งสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการใช้ข้อมูลร่วมกัน

ขั้นตอนและกิจกรรมที่สำคัญของโครงการวิจัยสามารถจำแนกได้ตามช่วงระยะเวลาดังต่อไปนี้

เดือนที่ 1 – 6

1. ศึกษาพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยมีเป้าหมาย 10 จังหวัดเบื้องต้น
2. คัดกรองและเลือกพื้นที่เข้าร่วมโครงการ
3. ร่วมศึกษาข้อมูลและลักษณะเฉพาะ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างทีมวิจัยและพื้นที่ศึกษา
4. กิจกรรมสร้างทีม “นักวิจัยบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัด” ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายคือ ให้นักวิจัยทีมนี้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ รวมถึงเป็นพี่เลี้ยงให้กับทีมนักวิจัยระดับตำบล ร่วมกับทีมวิจัยของ

โครงการ รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองในการทำงานที่เปิดกว้างเพื่อการเรียนรู้ รับฟังการสะท้อนข้อมูลอย่างร่วมกันระหว่างพื้นที่กับจังหวัด

5. คัดเลือกพื้นที่ระดับตำบลที่มีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากรและข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ
6. ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด ร่วมรับฟังข้อคิดเห็น ความก้าวหน้า ให้ความสนับสนุนทางวิชาการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานด้านกระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาแบบบูรณาการระดับจังหวัด

เดือนที่ 7-12

1. อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบลต่อไป โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมนี้จะเน้นไปที่กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลแบบเป็นระบบ การสร้างระบบคิดในการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและชุมชนผ่านข้อมูลที่มีอยู่อย่างบูรณาการและตรงกับสภาพปัญหาจริงของพื้นที่ให้มากที่สุด (ในขั้นตอนนี้ตั้งใจให้ตรงกับช่วงเดือนมกราคม ถึงเมษายน เพื่อให้ตรงกับช่วงของการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล ซึ่งจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ทันที)
2. สังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ร่วมสะท้อนเทคนิควิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการบูรณาการและการใช้ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนในสภาพความเป็นจริงของการทำงานในพื้นที่
3. ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด

เดือนที่ 13 - 18

1. เวทีร่วมคิด แนวทางการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของพื้นที่
2. กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อเรียนรู้ผลจากการดำเนินงานและการใช้ข้อมูลในพื้นที่ (ทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด) เพื่อสรุปผลและแนวทางการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับเป็นตัวอย่างในการนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ โดยทั้งสองขั้นตอนข้างต้นนี้จะมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องร่วมกันระหว่างพื้นที่และจังหวัด เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน กระทั่งสามารถเข้าใจประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากข้อมูลนำสู่การแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่อย่างบูรณาการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด

3. ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด
4. สรุปผลและจัดทำข้อมูลประกอบตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย” ที่เป็นตัวชี้วัดจากการร่วมคิดร่วมกำหนดโดยพื้นที่เป็นหลัก
5. วิเคราะห์ สรุปผลกิจกรรมโครงการ เขียนรายงานการวิจัย
6. ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด

ขอบเขตการดำเนินงาน

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1. ให้คำปรึกษาทางวิชาการและเทคนิคการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนระดับตำบลกับผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ทั้งในรายต่อเนื่องและเริ่มใช้งานใหม่ และสนับสนุนข้อมูลเพื่อติดตั้งโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนออนไลน์ระดับจังหวัด
2. ค้นหาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้รวบรวมมาแล้วทั้งในระดับตำบลและจังหวัด
3. จัดทำ “ดัชนีวิถีไทย” ที่เป็นผลลัพธ์จากการรวบรวมข้อมูลความเป็นอยู่และการใช้จ่ายจากบัญชีครัวเรือนที่จัดบันทึกโดยประชาชน

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่ศึกษา

สำหรับขอบเขตของพื้นที่ในการเข้าร่วมโครงการวิจัยสามารถจำแนกตามกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน จำนวน 10 จังหวัด
2. กิจกรรมการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน จำนวน 4 จังหวัดซึ่ง 4 จังหวัดนี้คือ จังหวัดที่ผ่านการคัดเลือกจาก 10 จังหวัดข้างต้น
3. กิจกรรมการติดตามความก้าวหน้า และให้คำปรึกษาทางวิชาการและเทคนิคการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนระดับตำบลกับผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ทั้ง 76 จังหวัดที่ติดตั้งโปรแกรม โดยในส่วนนี้จะเน้นที่การให้คำปรึกษาแบบออนไลน์

จากขอบเขตการดำเนินงานเชิงพื้นที่ข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป้าหมายที่สำคัญของการทำงานในครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด และนำสู่การร่วมปฏิบัติระหว่างผู้จัดบันทึกข้อมูล ผู้นำในการคิดระดับพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายระดับพื้นที่ทั้งตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการสะท้อนผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างตรงประเด็นและเป็นระบบ กระทั่งสามารถนำสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดในที่สุด ขณะเดียวกันการวิจัยนี้ยังมุ่งเน้นที่จะให้

ทราบถึงรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่จังหวัดต่าง ๆ ได้รวบรวมเอาไว้เป็นหลัก อย่างไรก็ตามก็ตามผลจากการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ผ่านมาพบว่า แต่ละจังหวัดมีระดับความก้าวหน้าในการทำงานที่แตกต่างกัน และเพื่อให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ ๆ ต้องการตัวอย่างในการปฏิบัติ โครงการนี้จะเน้นไปที่การร่วมศึกษาวิจัยกับจังหวัดที่มีความพร้อมทั้งในแง่บุคลากรการทำงาน และชุดข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยในช่วงแรกนั้นทีมวิจัยจะลงพื้นที่ประมาณ 10 จังหวัดเพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ และคัดเลือกจังหวัดมาทั้งสิ้น 4 จังหวัดที่เป็นตัวอย่างของ 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จากนั้นในระดับจังหวัดนี้จะทำการคัดเลือกตำบล 5 ตำบลที่มีความพร้อมและสมัครใจเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการต่อไป ทั้งนี้ในเบื้องต้นจากการติดตามความก้าวหน้า และหาบทามในระดับจังหวัดมีรายชื่อจังหวัดเบื้องต้นดังต่อไปนี้ นครปฐม นครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ ประจวบคีรีขันธ์ เลย พังงา นครศรีธรรมราช พิษณุโลกลำปาง และเชียงราย

สำหรับกิจกรรมการติดตามความก้าวหน้า และให้การสนับสนุนด้านการติดตั้ง และใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับจังหวัด และระดับตำบลนั้น มีกลุ่มเป้าหมายคือทั้ง 76 จังหวัดทั่วประเทศ ขณะที่ในระดับตำบลนั้นจะให้คำปรึกษาทั้งในตำบลเดิม 1,204 ตำบล รวมถึงตำบลอื่น ๆ ที่เป็นพื้นที่ขยายการทำงานในอนาคตด้วย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 18 เดือน (1 กันยายน พ.ศ. 2556 ถึง 31 มีนาคม 2558) โดยมีกิจกรรมการวิจัยดังต่อไปนี้

กิจกรรม	เดือนที่		1 - 6		7 - 12		13 - 18	
1. การคัดเลือกพื้นที่								
1.1 ศึกษาความเป็นไปได้ในจังหวัดน่าน 10 จังหวัด								
1.2 การสร้างทีมวิจัยระดับจังหวัด								
2.อบรมการใช้ประโยชน์บัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับตำบลเพื่อเป็นแนวทางการกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล								
3. การเรียนรู้บทเรียนการทำงานจริง								
3.1 สังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ปัญหา อุปสรรค ในการผลักดันข้อมูล								
3.2 เวทีร่วมคิดแนวทางการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดที่เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่								
4. กระบวนการเรียนรู้จากการทำงานในพื้นที่เพื่อสรุปผลรูปแบบการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือน								
5. การวิเคราะห์ สรุปผล และจัดทำรายงาน								

ผลการวิจัย

หลักการและแนวคิดของการดำเนินกิจกรรม “โครงการวิจัยการค้นหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่” นี้ กำหนดเป้าหมายนี้ในเชิงพัฒนาเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงจุดแข็ง หรือปัญหาเฉพาะของพื้นที่ตนเอง เรียกได้ว่า เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลระดับพื้นที่โดยใช้สิ่งที่มียู่ในมือไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน หรือตำบลมาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำแผนแม่บทชุมชน และเป็นการสร้างการเรียนรู้ในการตรวจสอบสุขภาพการเงินของครัวเรือนได้ในที่สุด

ข้อมูลที่ได้รับจากการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่จัดบันทึกโดยประชาชนในแต่ละพื้นที่ คือ หัวใจสำคัญเพื่อใช้ในการสื่อความหมาย ทำความเข้าใจ ตลอดจนการวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ช่วยในการทำงาน จัดเก็บ และประมวลผลในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ โดยคาดหวังว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าว จะช่วยลดภาระในการทำงาน เพิ่มความสะดวก รวดเร็วและแม่นยำ ให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้จากการดำเนินงานโครงการในระยะที่ผ่านมา หากพิจารณาผลสำเร็จของกิจกรรมในภาพรวมของโครงการระยะเริ่มต้น อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้กลไกโครงสร้างการทำงานของกระทรวงมหาดไทย สามารถขยายขอบเขตพื้นที่ของการเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ 76 จังหวัดทั่วประเทศให้การตอบรับเข้าร่วมกิจกรรมการจัดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยแต่ละจังหวัดได้คัดเลือกตำบลนำร่อง อำเภอละอย่างน้อย 1 ตำบล รวมตำบลที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศ 1,204 ตำบล ขณะที่บางพื้นที่มีการดำเนินการแบบเต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและความพร้อมของจังหวัดเป็นหลัก

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินกิจกรรมโครงการนี้ จึงมุ่งเป้าหมายเชิงการพัฒนาเพื่อให้ 1) ข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่มีการจัดเก็บในโครงการได้มีการใช้ประโยชน์เพื่อการวางแผนแก้ปัญหา/พัฒนาพื้นที่ในระดับตำบล/จังหวัดมากขึ้น โดยจะใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมพัฒนาเพื่อการเปรียบเทียบและพัฒนาแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่โดยใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเป็นพื้นฐาน 2) ผู้ใช้งานเครื่องมือมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานระบบข้อมูลบัญชีครัวเรือนมากขึ้น และเกิดเครือข่ายผู้ใช้งานเครื่องมือและระบบข้อมูลในพื้นที่ในการทำงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการปัญหาของพื้นที่ได้ในที่สุด

ผลจากการดำเนินกิจกรรมการวิจัยดังที่แสดงในส่วนที่ 3 ตลอดช่วงระยะเวลาดำเนินกิจกรรมการวิจัย มีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังแสดงตามรายละเอียดตามกิจกรรมและช่วงเวลาการทำงานดังต่อไปนี้

4.1 กิจกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ และการดำเนินกิจกรรมการคัดเลือกพื้นที่

ในการดำเนินกิจกรรมช่วงแรกของโครงการวิจัย จะเน้นไปที่กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดเลือกพื้นที่ในการเข้าร่วมการวิจัยโดยมีขอบเขตการพิจารณาดังต่อไปนี้

1) การค้นหาพื้นที่จังหวัด อำเภอบาง และตำบลต่าง ๆ ที่มีความพร้อมและประสงค์เข้าร่วมโครงการในกิจกรรมของการนำความรู้จากบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์เพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาระดับหมู่บ้าน และตำบล ขณะเดียวกันอีกกิจกรรมที่ทางคณะวิจัยดำเนินการควบคู่ไปด้วยก็คือ

2) การติดตามให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่าย (ABCD 3.0) สำหรับพื้นที่ ๆ ยังขาดความเข้าใจและพบปัญหาในการใช้งานโปรแกรม ให้มีความคล่องตัวด้านการใช้งานโปรแกรมมากยิ่งขึ้น พร้อม ๆ ไปกับ

3) การสนับสนุนข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการติดตั้งโปรแกรมวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนระดับจังหวัด (ABCD@P) โดยกิจกรรมหลักทั้ง 3 กิจกรรมนี้ ถูกดำเนินการไปอย่างคู่ขนานทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษาทางไกลผ่านทางการสนทนาทางโทรศัพท์ การใช้ระบบการควบคุมคอมพิวเตอร์ระยะไกลเพื่อการแก้ปัญหา การให้คำปรึกษาผ่านทางระบบ Social Network รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยสอบถามและแก้ปัญหาในทางตรง

ทั้งนี้สามารถติดต่อประสานงานในระยะต้นเพื่อได้พื้นที่จังหวัดต่างๆ ในการร่วมกิจกรรมดังต่อไปนี้

ลำดับ	จังหวัด
1	กาฬสินธุ์
2	ชัยนาท
3	แพร่
4	สุพรรณบุรี
5	ฉะเชิงเทรา
6	ภูเก็ต
7	สมุทรสงคราม
8	ตาก
9	สกลนคร
10	อุทัยธานี
11	นครปฐม
12	เชียงราย
13	ศรีสะเกษ
14	กาญจนบุรี
15	เพชรบุรี

ลำดับ	จังหวัด
16	นนทบุรี
17	เชียงใหม่
18	พังงา
19	กำแพงเพชร

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละพื้นที่ได้สะท้อนให้ทราบถึงข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเหตุผลเรื่องภาระงานหลักที่ต้องรับผิดชอบ ตลอดจนความไม่ชัดเจนของนโยบายจากส่วนกลาง ทำให้มีความลังเลในการเข้าร่วมกิจกรรมวิจัยนี้

ปรากฏการณ์ที่ค้นพบจากการคัดเลือกพื้นที่ระดับตำบล

-การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้เสร็จสิ้นไปแล้ว และไม่มีการสั่งการจากกระทรวงจึงไม่ทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไรต่อ แต่หากมีการสั่งการลงมาให้จดบันทึกต่อก็สามารถทำได้เลยเพราะมีทีมที่พร้อมจะทำงานอยู่แล้ว รวมถึงผู้ติดต่อประสานงานระดับจังหวัด ณ ปัจจุบันเพิ่งย้ายมารับงานใหม่จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อได้หากไม่มีการสั่งการที่ชัดเจน-

-มีการเปลี่ยนผู้ประสานงานระดับจังหวัดถึง 3 ครั้งทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการประสานงานกับพื้นที่จึงได้หยุดการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน รวมถึงไม่มีการสั่งการจากกระทรวง-

-ทางจังหวัดไม่มีงบประมาณให้กับท้องถิ่นจึงไม่มีการสนับสนุนให้มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการจดบันทึก ค่าพิมพ์แบบบันทึก การกรอกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือ และข้อสำคัญไม่มีการสั่งการจากกระทรวงมหาดไทยให้ดำเนินการต่อจึงไม่ได้จดบันทึก-

-ไม่มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนเลย เพราะชาวบ้านไม่ให้ความสนใจ และไม่ให้ความร่วมมือ-

-มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนแต่ยังไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลกับคณะวิจัย-

-ยังมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่แต่การนำมาใช้จริงยังมีอยู่น้อยมาก ในช่วงแรกๆยังมีการจัดเวทีประชุมเพื่อกระจายข้อมูลที่พุ่มเฟิย แต่ในช่วงหลังๆด้วยเรื่องของงบประมาณก็ทำให้ห่างๆไป แต่ที่ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบก็ยังมีมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่ เพราะอำเภอมีการจัดสรรงบประมาณให้กับผู้กรอกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ และขยายผลไปถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในทุกตำบลให้ทำ-

-ข้อสำคัญหากเจ้าหน้าที่ของเราไม่ได้มีการจัดเวทีประชุม และคลุกคลีกับชาวบ้านตลอดก็จะเป็นการนำข้อมูลในส่วนนี้มาใช้ประโยชน์-

-ฝ่ายปกครองจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก แต่ในส่วนของการพัฒนาชุมชนจะเป็นผู้สนับสนุนติดตามให้คำแนะนำการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และหลังจากที่ท้องถิ่นนำไปกรอกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์แล้วพัฒนาชุมชนจึงนำข้อมูลเหล่านั้นไปจัดเวทีประชุมและก็จะเข้าไปสนับสนุน-

-มีตำบลที่เป็นเป้าหมายทั้งหมด 7 ตำบล อำเภอละ 1 ตำบล โดยในตำบลนั้น ๆ จะเข้าร่วมทุกหมู่บ้าน หลังจากเดือนตุลาคม 2556 การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนค่อย ๆ เบาลง เพราะในส่วนของกระทรวงมหาดไทยเองไม่มีการพูดถึงและติดตาม ปกติจะมีการติดตามเดือนละครั้งในเรื่องนี้ แต่หากเป็นหมู่บ้านเดียวกับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจะมีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่ เพราะหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่รับงบประมาณจากพัฒนาชุมชนจะเน้นให้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่แล้ว และเป็นตัวชี้วัดของหมู่บ้านนั้นๆ ต้องทำอย่างน้อย 50 เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งแบบที่ใช้บันทึกไม่ได้มีการบังคับ อาจจะเป็นแบบจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ หรือ จาก ธ.ก.ส. ถ้าเชิญวิทยากรจากไหนแบบก็จะเป็นจากหน่วยงานนั้น ซึ่งหมู่บ้านต้นแบบนี้ปัจจุบันมี 24 หมู่บ้าน-

-การมอบหมายให้ปกครองเป็นผู้ดูแลเพราะสามารถสั่งการกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้โดยตรง แต่พัฒนาชุมชนไม่สามารถสั่งได้ และโครงการนี้ไม่ได้เป็นตัวชี้วัด งบประมาณไม่ได้มีมาสนับสนุนต่อเนื่อง-

4.2 กิจกรรมการจัดการอบรมให้กับทีมวิจัยระดับจังหวัดในพื้นที่ศึกษา

นอกจากนี้ สำหรับกิจกรรมการสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ปัญหา อุปสรรค ในการผลักดัน และการจัดเวทีร่วมคิดแนวทางการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดที่เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ คณะวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่เริ่มต้นจากการค้นหาและคัดเลือกพื้นที่ ๆ มีความพร้อม และความสนใจที่จะมีการร่วมทำงานและเรียนรู้ทั้งจากทีมวิจัยส่วนกลาง ทีมวิจัยระดับจังหวัด ทีมวิจัยระดับตำบล และประชาชนในพื้นที่อย่างบูรณาการ ร่วมเรียนรู้วิธีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกัน ในกิจกรรมนี้ คณะวิจัยได้ศึกษาพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยมีเป้าหมาย 10 จังหวัดเบื้องต้น โดยอาศัยข้อมูลจากการติดตามสอบถามความก้าวหน้าทางโทรศัพท์ และการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยติดตามความสมบูรณ์และต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมการจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อคัดกรองและเลือกพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ขณะเดียวกันยังได้ทำการประสานความร่วมมือ เพื่อดำเนินกิจกรรมสร้างทีม “นักวิจัยบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัด” ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายคือให้นักวิจัยทีมนี้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ รวมถึงเป็นพี่เลี้ยงให้กับทีมนักวิจัยระดับตำบล ร่วมกับทีมวิจัยของโครงการ รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองในการทำงานที่เปิดกว้างเพื่อการเรียนรู้ รับฟังการสะท้อนข้อมูลอย่างร่วมกันระหว่างพื้นที่กับจังหวัด

ผลจากการดำเนินกิจกรรมในส่วนนี้ สามารถสรุปได้ว่า มีความก้าวหน้าไปตามแผนงานในบางจังหวัดหลาย ๆ พื้นที่ซึ่งมีความติดขัดด้านความต่อเนื่องในการรวบรวมข้อมูลดังที่ได้อธิบายข้างต้น ทำให้เป็นอุปสรรค

ในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ทั้ง ๆ ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อีกทั้งคณะทำงานที่ประสงค์จะสร้างให้เป็นทีมวิจัยในระดับจังหวัดนั้น ก็มีลักษณะคล้าย “แพแตก” ไม่สามารถรวมตัวกันทำงานได้

วิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้นของคณะวิจัยเพื่อให้กิจกรรมโครงการวิจัยนี้สามารถขับเคลื่อนไปได้คือ พยายามสร้างความเข้าใจ อธิบายถึงสถานการณ์ของโครงการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และกระตุ้นให้เกิดการดำเนินกิจกรรมขึ้นอีกครั้ง โดยมุ่งพิจารณาไปที่ความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นหลัก เพราะเชื่อว่าหากสามารถคัดเลือกพื้นที่ ๆ มีความตั้งใจจริงในการดำเนินกิจกรรม อาจสามารถถอดบทเรียนในแง่กระบวนการสร้างการเรียนรู้ได้ ว่าจุดเริ่มต้นของกระบวนการในการทำงานระดับพื้นที่ที่แท้จริงนั้นควรริเริ่มจากจุดใด บทสรุปของสถานการณ์ที่จะแสดงต่อไปนี้ ประสงค์สะท้อนให้ทราบถึง ความก้าวหน้าของโครงการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ที่ได้รับผู้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ณ ปัจจุบันว่าเป็นเช่นไร

และเพื่อให้กิจกรรมโครงการวิจัยสามารถดำเนินต่อไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในช่วงเดือนที่ 7-12 ของการวิจัย คณะวิจัยจึงได้ประสานงานไปยัง สกว. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากสถานการณ์ด้านการจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนในแต่ละจังหวัดที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งได้คัดเลือกจังหวัดที่มีศักยภาพสำหรับการร่วมกิจกรรมการวิจัยที่กำหนดไว้ตามเป้าหมายในช่วงเวลาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบลต่อไป โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมนี้จะเน้นไปที่กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลแบบเป็นระบบ การสร้างระบบคิดในการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและชุมชนผ่านข้อมูลที่มีอยู่อย่างบูรณาการและตรงกับสภาพปัญหาจริงของพื้นที่ให้มากที่สุด (ในขั้นตอนนี้ตั้งใจให้ตรงกับช่วงเดือนมกราคม ถึงเมษายน เพื่อให้ตรงกับช่วงของการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล ซึ่งจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ทันที)
2. สังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ร่วมสะท้อนเทคนิควิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการบูรณาการและการใช้ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนในสภาพความเป็นจริงของการทำงานในพื้นที่
3. ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด

4.3 กิจกรรมการชี้แจงแนวทางการทำงานร่วมกับจังหวัดน่าน

ด้วยเหตุนี้คณะวิจัย จึงได้มีการจัดประชุมร่วมระหว่างกระทรวงมหาดไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการฯ และหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินกิจกรรม และสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์ดังที่รายงานมาข้างต้น เพื่อให้กิจกรรมโครงการสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นตามแผนงาน โดยได้ทำการจัดประชุมหารือเกี่ยวกับทิศทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมขึ้นใน

วันที่ 11 มีนาคม 2557 เวลา 13.30 – 16.30 น. ห้องประชุม 2 สกว. ซึ่งการประชุมดังกล่าวมีสรุปสาระสำคัญในเนื้อหาต่อไปนี้

ในประเด็นของการหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดตั้งคณะทำงานและพื้นที่เป้าหมาย มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้ คือ ที่ประชุมได้คัดเลือกพื้นที่จังหวัดเป้าหมายที่มีผลการดำเนินโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขได้ดี กล่าวคือ มีการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน และบันทึกข้อมูลในโปรแกรมอย่างเป็นระบบ ให้สามารถมีระบบที่สมบูรณ์แบบในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาจังหวัด เป็นจังหวัดนำร่อง เพื่อที่กระทรวงมหาดไทยจะสามารถนำตัวแบบที่สมบูรณ์ไปขยายผลได้ต่อไป จึงได้คัดเลือกจังหวัดเป้าหมายที่จะทดลองนำร่องการพัฒนากระบวนการใช้ประโยชน์ข้อมูลและคณะทำงานสร้างการเรียนรู้จากข้อมูลใน 6 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก ชัยนาท กาญจนบุรี ตราด บึงกาฬ และภูเก็ต (ที่มา: เอกสารสรุปการประชุม สกว.) โดย สกว. จะทำหนังสือถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อแจ้งข้อสรุปจากการประชุมวันที่ 11 มีนาคม 2557 ที่ผ่านมา และขอความอนุเคราะห์จากปลัดกระทรวงมหาดไทยให้แจ้ง 6 จังหวัดดังกล่าว ให้เข้าร่วมการประชุมวันที่ 3 เมษายน 2557 โดยผู้เข้าร่วมการประชุมจากจังหวัดเป้าหมาย ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับผิดชอบโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบ ABC และคณะทำงานจำนวน 3 คน และเมื่อได้กำหนดการประชุม สกว. จะส่งจดหมายเพื่อเชิญรองปลัดกระทรวงมหาดไทย (นายแก่นเพชร ช่วงรังษี) เข้าร่วมเป็นประธานในการประชุม รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงมหาดไทย และผู้ทรงคุณวุฒิ (ที่มา: เอกสารสรุปการประชุม สกว.)

จากนั้นผู้แทนจากสำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย จะเป็นหน่วยประสานงานกับจังหวัดเป้าหมายในการออกหนังสือแจ้งไปยังจังหวัด 6 เป้าหมายของโครงการวิจัย รวมถึงประสานงานกับจังหวัดภูเก็ตเพื่อเช็คสถานะความพร้อมของข้อมูลบัญชีครัวเรือน และสถานะการบันทึกในฐานข้อมูล

ขณะที่ข้อเสนอแนะสำหรับการทำงานในระยะต่อไป ที่ประชุมมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็นที่ควรดำเนินการ คือ 1) เห็นควรปรับโครงสร้างการขับเคลื่อนงานโดยให้แกนประสานงานหลักซึ่งเป็นทีมบูรณาการกลางที่กระทรวงมหาดไทยควรเป็นกรมการพัฒนาชุมชน เนื่องจากมีภารกิจงานส่วนใหญ่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขฯ ส่วนในระดับจังหวัด ยังคงให้เป็นหน้าที่ของคณะทำงานจังหวัดเป็นผู้จัดตั้งทีมงานที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนของจังหวัด แต่มีข้อเสนอแนะว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนซึ่งมีภารกิจส่วนใหญ่สอดคล้องกันจะเป็นแกนในการประสานงานที่ดี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับผิดชอบ และนายอำเภอเป็นผู้กำกับติดตามการทำงานของคณะทำงานในระดับจังหวัด และตำบลตามโครงสร้างการปฏิบัติงาน (ที่มา: เอกสารสรุปการประชุม สกว.) และ 2) การจัดให้มีผู้นำ/แกนนำเป็นผู้อธิบายและพาครัวเรือนจดบัญชี โดยในหมู่บ้านอาจจะเป็นแกนนำหนึ่งคนต่อ 5 ครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินงานต้องให้น้ำหนักที่การฝึกอบรมแกนนำในระดับตำบลและหมู่บ้านให้มีความรู้ความเข้าใจ มีชุดความรู้มากพอที่จะเป็นแกนนำให้กับครัวเรือน นอกจากนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทำงานที่ชัดเจน จึงเห็น

ควรให้มีการจัดประชุมร่วมกับกลุ่มจังหวัดที่จะเป็นตัวแทนของจังหวัดนำร่องโครงการอีกครั้ง จะทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

และเพื่อให้กระบวนการทำงานตามเป้าหมายในระยะนี้เกิดขึ้นได้ คณะวิจัยจึงได้เชิญจังหวัดที่เป็นเป้าหมายนำร่องในการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการวิจัย มาเข้าร่วมประชุมชี้แจงแนวทางการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้โดยคาดว่าจะนำไปสู่การเตรียมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูล บัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบลต่อไป จึงได้กำหนดให้มีการจัดประชุมขึ้นในวันที่ 3 เมษายน 2557 ซึ่งมีตัวแทนจากจังหวัดนำร่องจำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย พิษณุโลก กาญจนบุรี ตราด บึงกาฬ และภูเก็ต เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญในการประชุมครั้งนี้ เริ่มจากการสอบถามถึงความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรมโครงการจากทั้ง 5 จังหวัดในช่วงที่ผ่านมา จากนั้นคณะวิจัยจึงได้รายงานชี้แจงเป้าหมายและวิธีการทำงานในระยะถัดไปที่จะร่วมมือกับทั้ง 5 พื้นที่ ดังสรุปได้ดังต่อไปนี้

ซึ่งผลสรุปสถานการณ์ด้านการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนของจังหวัดนำร่อง 5 จังหวัด ในภาพรวมพบว่า ทุกจังหวัดเห็นประโยชน์ในการขับเคลื่อน เนื่องจากการสร้างการเรียนรู้ให้กับครัวเรือนในการปรับพฤติกรรมการใช้จ่าย และลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง นอกจากนี้ในระดับหมู่บ้าน และตำบล ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเป็นประโยชน์ที่ทำให้ผู้นำ/ผู้บริหารท้องถิ่นแก้ปัญหาของชุมชน/หมู่บ้านได้ หลายจังหวัดได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์กับการดำเนินงานพัฒนาของจังหวัดในด้านต่าง ๆ สำหรับการดำเนินโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขฯ ในระยะต่อไป ที่ประชุม โดยรองปลัดกระทรวงมหาดไทย เห็นควรดำเนินการปรับโครงสร้างการขับเคลื่อนงานโดยให้แกนประสานงานหลักซึ่งเป็นสำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด กระทรวงมหาดไทยควรเป็นกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งทางกระทรวงมหาดไทยจะจัดประชุมคณะกรรมการบูรณาการกลาง เพื่อหารือเกี่ยวกับการปรับโครงสร้าง และแนวทางการขับเคลื่อนโครงการต่อไป ความก้าวหน้าในการทำงานของแต่ละพื้นที่มีดังต่อไปนี้

จังหวัดพิษณุโลก

ให้ข้อมูลว่าขณะนี้ยังมีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่บ้าง โดยจดอำเภอละ 2 ตำบล มีการสรุปข้อมูลจากพื้นที่ส่งมาที่จังหวัดเป็นระยะ ๆ โดยมีการกำหนดให้ครัวเรือนเป้าหมายร้อยละ 15 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ตัวอย่าง ข้อมูลที่น่าสนใจคือ พบว่า จากบันทึกบัญชีครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี ในอำเภอพรหมพิราม ประมาณ 41 ล้านบาท ซึ่งสามารถสะท้อนกลับไปยังพื้นที่ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังขาดบุคลากรหรือทีมงานที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สำหรับการประมวลผลข้อมูลในระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดพิษณุโลก ยังไม่ได้ทำการลงโปรแกรมระดับจังหวัด เพราะว่า ทางจังหวัดยังไม่ทราบแนวทางที่ชัดเจนว่า ทางกระทรวงฯ ต้องการให้ดำเนินการต่อไปเช่นไร จะทำต่อไปหรือไม่เท่านั้น แม้ว่าจะทราบดีว่าเป็นโครงการที่ดีและมีประโยชน์ แต่หากยังขาดความชัดเจนทั้งในแง่การสั่งการ และทีมงาน ก็จะทำให้ทำงานยาก

จังหวัดภูเก็ต

เป็นพื้นที่ ๆ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก มีการขยายเป้าหมายของพื้นที่ที่จัดบันทึกครอบคลุมในระดับจังหวัด ขณะที่ครัวเรือนเป้าหมายที่ทำมาอยู่เดิมมีความเข้มแข็ง มีการนำข้อมูลจัดบันทึกมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในแง่ของการทำงาน พบว่า ประชาชน มีความเข้าใจที่ชัดเจนว่าทำงานอย่างไร ไปมายังไง ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเขตเมือง เป็นข้อมูลที่ชุมชนอยากได้ จึงทำให้เป็นที่สนใจและพยายามขยายผลด้วยตัวเอง ชุมชนมีการขยายผลเอง

ตัวแทนของจังหวัด มีข้อเสนอว่า ถ้าจะเดินต่อไปจะเป็นยุทธศาสตร์ในเรื่องคุณภาพชีวิต ต้องมีกิจกรรมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเข้าไปผนวกด้วย ถ้าเรามีช่องทางเราก็เอาข้อมูลไปขยายผลจะส่งผลดีต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น รวมถึงเป้าหมายสำคัญของพื้นที่อีกประการหนึ่งคือ การนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดแผนชุมชนนั่นเอง

จังหวัดกาญจนบุรี

ปัจจุบันยังมีการดำเนินการอยู่ กว่า 9000 ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ กระจายตามแต่ละอำเภอ ซึ่งมีแนวโน้มว่า จะลดลงตามช่วงเวลาที่ผ่านมา เพราะแม้ว่าทางจังหวัดจะสะท้อนว่ากิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ แต่ในช่วงที่ผ่านมาเนื่องจากการสั่งการที่ไม่ชัดเจน ทำให้การทำงานของคณะทำงานในพื้นที่ก็แผ่วลงไปด้วย

ในแง่ของการใช้ประโยชน์จากข้อมูล พบว่า ในช่วงที่ผ่านมา ข้อมูลบัญชีครัวเรือนมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารงาน เพราะได้ใช้ตัวเลขข้อมูลข้อเท็จจริงมาบริหารงาน และสนับสนุนการจัดทำยุทธศาสตร์บางตัวของจังหวัด

ทั้งนี้ มีการเสนอซื้อพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ ๆ สามารถเป็นอย่างอย่างได้ คือ หนองไผ่ และห้วยกระเจา หนองไผ่เห็นตัวเลขที่ชุมชนบริโภคสุรา เล่นการพนัน มีการนำเอาข้อมูลไปทำเวที และทำให้ชาวบ้านลดพฤติกรรมนั้นลง ห้วยกระเจามีการบูรณาการ ท้องถิ่นมาส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ จากใช้ความรู้สึก ทำให้ใช้ข้อมูลในการบูรณาการร่วมกัน

จังหวัดบึงกาฬ

สำหรับจังหวัดบึงกาฬนี้ เป็นพื้นที่ ๆ ผู้บริหารระดับจังหวัดให้ความสำคัญกับกิจกรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด และมีแผนกิจกรรมที่จะขยายพื้นที่ในการรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดด้วย โดยขณะนี้ มี 8 อำเภอ เลือก 8 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน 1 หมู่บ้านเก็บทุกครัวเรือน จากการดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ ทำเสร็จและประมวลผลออกมา โดยรวมแล้วปัญหาคือ ค่าห้วย บึงกาฬ มีพื้นที่ปลูกยางพารามาก ปัญหาคือ รายจ่ายค่าปุ๋ย ค่าสารเคมี จึงได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการจัดเวที ให้ชาวบ้านรู้สึกรับรู้ปัญหา และจัดทำแก้ไขปัญหาลงในส่วนครัวเรือนและชุมชน เมื่อเดือนมีนาคม 2557 พร้อมทั้งได้จัดทำแผนชุมชน และจะนำเข้าสู่แผนท้องถิ่นด้วย

สิ่งที่จังหวัดดำเนินการอยู่ในขณะนี้คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะประกาศกิจกรรมนี้เป็นนโยบาย การจัดเก็บข้อมูลจะนำไปสู่การทำความเข้าใจชุมชน ให้ทุกตำบลทำความเข้าใจชุมชน 1 ตำบล 1 แผนชุมชน เนื่องจากปัญหาที่ผ่านมา ข้อมูลที่จัดเก็บได้ส่วนหนึ่งอาจไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เช่น หมู่บ้านอาสง มีปัญหาเรื่องการใช้ปุ๋ย จึงได้มีการทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง

จังหวัดตราด

จังหวัดตราดมีการเก็บข้อมูลอำเภอละ 1 ตำบล มี 43 หมู่บ้าน มีครัวเรือนเป้าหมาย 817 ครัวเรือน แต่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพิ่มตั้งแต่ 15% ของเป้าหมายเป็น 20% ในช่วงปีที่ผ่านมาก่อนหน้านี้มีการดำเนินการอย่างเข้มข้น เนื่องจากผู้ตรวจราชการให้ความสำคัญและเน้นย้ำในการติดตามอย่างสม่ำเสมอ

ข้อมูลที่น่าสนใจคือ ที่ตำบลตระการ พบปัญหาคือ เสียค่าใช้จ่ายในการส่งลูก ค่ารถโรงเรียนลูก ขนบกักรอบ จึงได้นำข้อมูลดังกล่าวไปร่วมกันคิดหาทางออก คือ รongปลัดฯ ที่ได้ให้จัดทำแผนชุมชน โดยได้นำข้อมูลจาก ABC มาทำเวที ให้รู้ปัญหาแต่ละบ้านอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่กิจกรรมที่ทำงานๆ ทำเพื่อกินและเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

สิ่งที่ปัญหาสำหรับบางกิจกรรมการพัฒนาต่อยอดคือ บางกิจกรรมต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก พ.ร.บ.มาได้ตามนโยบาย แต่ขับเคลื่อนตามลำพังไม่ได้ ต้องอาศัยจังหวัด และมีหนังสือสั่งการ ในการขับเคลื่อน น่าจะต้องมีใครมาเกี่ยวข้องบ้าง

4.4 กิจกรรมการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

แม้จะมีความชัดเจนว่า กระบวนการทำงานด้านการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในปัจจุบัน อยู่ในสถานการณ์ที่แผ่วเบา กล่าวคือ หลาย ๆ พื้นที่ไม่ทราบแนวทางที่แน่ชัดในการดำเนินงานว่าจะต้องทำเช่นไรต่อไป ขณะเดียวกัน ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการเองก็รู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์จากการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายหรือไม่อยากที่จะจดต่อไป กระนั้น ทางคณะวิจัยจึงได้เสนอแนวทางที่คาดว่าจะช่วยให้กิจกรรมนี้สามารถดำเนินต่อไปได้ โดยจะใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงมานุษยวิทยา ที่จะจัดส่งนักวิจัยส่วนกลางของทางมหิดล เข้าไปช่วยเป็นวิทยากรผู้แนะนำการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน แนะนำการสังเกตและใช้ประโยชน์ของข้อมูล ขณะเดียวกันก็ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการประสานงานกับคณะทำงานระดับจังหวัดเพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินต่อไปได้

โดยในช่วงเดือนพฤษภาคม 2557 คณะวิจัยหลักได้เริ่มลงพื้นที่แต่ละจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในระดับชุมชนเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยขอความร่วมมือแต่ละพื้นที่ดังต่อไปนี้

1. เตรียมคณะทำงานระดับจังหวัดที่จะร่วมทำงานกับคณะวิจัย ม.มหิดล จำนวน 3-5 ท่าน
2. ติดต่อสอบถามความพร้อมและสถานะการทำงานของแต่ละพื้นที่ในระดับตำบล

3. รวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้ทำการบันทึกไว้ที่ระดับตำบลทั้งหมดมาไว้ที่จังหวัด โดยให้ผู้ทำงานระดับตำบลส่งข้อมูลมาในรูปแบบ “รายงานรายรับรายจ่ายระดับตำบล” ที่เป็นไฟล์ .csv รายเดือน
4. คณะวิจัย ม.มหิดล จะลงพื้นที่เพื่อจัดระบบฐานข้อมูลที่ทางจังหวัดมีอยู่ พร้อมทั้งทำการศึกษาคำเป็นไปได้ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาระดับตำบล จำนวนประมาณ 4-5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน โดยพิจารณาจากความพร้อมของข้อมูลและพื้นที่เป็นหลัก
5. ประสานงานกับคณะทำงานระดับอำเภอ และตำบลที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างเพื่อการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อทำงานของนักวิจัยจาก ม.มหิดล
6. ติดต่อประสานงานกับผู้ทำงานระดับต่าง ๆ ในจังหวัด กรณีที่มีการประชุมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน
7. จัดให้มีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้วิธีการใช้ข้อมูลและนำข้อมูลดังกล่าวพัฒนาสู่การทำแผนพัฒนาชุมชน
8. สนับสนุนให้เกิดการนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนในระดับต่าง ๆ สู่แผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัด

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการดำเนินงานระดับจังหวัดในพื้นที่จังหวัดนาร่อง

หลังจากที่คณะวิจัยทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำงาน การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคณะทำงานระดับจังหวัด โดยได้ 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อให้เป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล 2) ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด รวมถึง 3) รวบรวมข้อมูลจากแต่ละจังหวัดที่มีอยู่เพื่อใช้ในการจัดทำดัชนีวิถีไทย ซึ่งถือเป็นอีกเป้าหมายที่สำคัญของโครงการวิจัยนี้

ผลการดำเนินงานภายใต้กิจกรรมการวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าว สามารถสะท้อนภาพรวมด้านการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ได้ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ด้านการสานต่อจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน พบว่า ขณะนี้ ทุก ๆ จังหวัดไม่ได้รวบรวมจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่เคยจดไว้ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาแล้ว ขณะที่ปัจจุบันหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการดังกล่าวก็เหลือน้อยมากจนแทบจะหาไม่ได้ ยกเว้นที่จังหวัดบึงกาฬที่ผู้ว่าราชการมีนโยบายที่จะดำเนินกิจกรรมดังกล่าวด้วยตนเอง ทั้งนี้แม้ว่า จังหวัดนาร่องหลายจังหวัดจะมีความตั้งใจจริงในการร่วมกิจกรรมการจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนนี้ แต่หากยังไม่มีความสะดวกในการส่งการกินจะไม่ช่วยให้สถานการณ์ดังกล่าวดีขึ้น

การจัดทำโปรแกรมบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัดผ่านเว็บไซต์ หลาย ๆ จังหวัดไม่สามารถประสานงานกับหน่วยงานในจังหวัดของตนได้ว่าจะติดตั้งไว้ที่พื้นที่ข้อมูลของใคร จะไปติดตั้งในส่วนราชการใดจนนำไปสู่การไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุด ซึ่งนี่เองที่เป็นจุดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก เพราะข้อมูลที่ถูกส่งมาจากระดับตำบลไม่ได้ถูกรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ บางจังหวัดจำไม่ได้ว่าเก็บไว้ที่ใด

บางจังหวัดคอมพิวเตอร์โดนไวรัสทำลายจนข้อมูลเสียหาย ครั้นไปติดตามข้อมูลจากผู้บันทึกข้อมูลในระดับตำบล ก็ไม่สามารถติดตามได้เช่นกัน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ทางคณะวิจัยได้เคยให้ข้อสังเกตไปตั้งแต่การทำงานในระยะต้นแล้วว่าอาจนำมาสู่ความเสียหายในที่สุดได้

ดังนั้น ผลจากการที่ขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบในช่วงต้น ทำให้ข้อมูลที่เคยรวบรวมมาเป็นหลักปี สูญหายไป คณะวิจัยจึงต้องแก้ปัญหาโดยให้นักวิจัยในพื้นที่เข้ากระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนหันกลับมาจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอีกครั้ง โดยการใช้วิธีการสร้างการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกับชุมชนไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ จุดอ่อนของวิธีการดังกล่าวคือ จะต้องใช้เวลาในการทำงานค่อนข้างมากและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทีละไม่มากนัก

ข้อสังเกตหนึ่งที่คณะวิจัยค้นพบ จากการติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด ครั้งนี้คือ ในพื้นที่ ๆ มีการดำเนินงานอยู่อย่างต่อเนื่อง พื้นที่เหล่านั้นจะมี Key man หลักที่คอยกระตุ้นหรือสั่งการให้กิจกรรมสามารถคงอยู่ได้ ที่เห็นได้ชัดคือ ผู้ที่เป็นผู้นำทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น นายอำเภอที่คอยสั่งการให้มีการติดตามการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ก็จะช่วยให้กิจกรรมเหล่านั้นยังคงอยู่และดำเนินต่อไปได้ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า Key man เหล่านี้จะมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการผลักดันให้นโยบายการทำงานเกิดขึ้น มีบทบาทหลักในการสั่งการและกำหนดหน้าที่ของผู้ทำงาน อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวจำเป็นต้องถูกเติมเต็มด้วยการทำงานอย่างทุ่มเทและเข้าใจในหน้าที่ของตนในระดับผู้ปฏิบัติงานประกอบกันด้วย งานที่ดำเนินไปจึงจะมีความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง เพราะปรากฏการณ์ที่ค้นพบจากการลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมการวิจัย พบว่า บางครั้งการที่มีเพียงแค่การสั่งการเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ปฏิบัติไม่ได้เข้าใจถึงความหมายของกิจกรรมอย่างแท้จริง หากแต่ปฏิบัติเพียงเพราะ “นายสั่ง” ก็อาจนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ตรงตามปณิธานของงานนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากชาวบ้านเองไม่ได้รับรู้ถึงประโยชน์ในการจดบันทึกข้อมูลและไม่มี ความสนใจ หรือร่วมมือในการจดบันทึก ก็อาจจะนำมาซึ่งข้อมูลที่ไม่สามารถสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงได้นั่นเอง

โดยสรุปผลการดำเนินงานในส่วนนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะพบว่า มีภาระงานที่สามารถดำเนินงานได้สำเร็จดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การศึกษาพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยมีเป้าหมาย 10 จังหวัดเบื้องต้น และคัดกรองและเลือกพื้นที่เข้าร่วมโครงการ
- 2) การร่วมศึกษาข้อมูลพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างทีมวิจัยและพื้นที่ศึกษา
- 3) กิจกรรมสร้างทีม “นักวิจัยบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัด” ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายคือ ให้นักวิจัยทีมนี้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ รวมถึงเป็นที่เลี้ยงให้กับทีมนักวิจัยระดับตำบล ร่วมกับทีมวิจัยของโครงการ รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองในการทำงานที่เปิดกว้างเพื่อการเรียนรู้ รับฟังการสะท้อนข้อมูลอย่างร่วมกันระหว่างพื้นที่กับจังหวัด อย่างไรก็ตามกิจกรรมนี้ในบางจังหวัดยังไม่มี ความชัดเจนมากนัก เนื่องจากทีมจังหวัดต้องรอคำสั่งจากส่วนกลางอย่างเป็นทางการ

- 4) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล ในพื้นที่ ๆ มีความพร้อมสำหรับการทำงาน
- 5) การติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งานโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และระดับจังหวัด

ขณะที่กิจกรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามช่วงเวลาในระยะนี้ได้คือ

- 1) การสร้างกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลแบบเป็นระบบ การสร้างระบบคิดในการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและชุมชนผ่านข้อมูลที่มีอยู่อย่างบูรณาการ
- 2) การสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ร่วมสะท้อนเทคนิควิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการบูรณาการและการใช้ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนในสภาพความเป็นจริงของการทำงานในพื้นที่

โดยปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กระบวนการทั้งสองนี้ไม่สามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายได้ คือ การขาดซึ่งชุดข้อมูลบัญชีครัวเรือนของแต่ละจังหวัดที่สูญหายไป รวมถึงไม่ได้มีการจัดบันทึกอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ทางคณะวิจัยไม่มีข้อมูลดังกล่าว สำหรับนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม คณะวิจัยได้พยายามรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เพื่อทำการกำหนดเป็นตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย” ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดพื้นฐานที่บ่งบอกถึงลักษณะความเป็นอยู่ ความยากจน รายจ่ายที่สำคัญ รวมถึงคุณลักษณะอื่น ๆ ทางเศรษฐกิจของชุมชนเหล่านั้น อันจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบล และหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรายละเอียดของการจัดทำดัชนีวิถีไทยจะได้กล่าวในส่วนถัดไป

4.5 กิจกรรมการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”

ดัชนีวิถีไทย เป็นดัชนีที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของครัวเรือน ที่เน้นแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทางด้านการเงิน รายรับ รายจ่าย การออม และหนี้สิน ขณะเดียวกันดัชนีดังกล่าวยังจะช่วยชี้ให้เห็นถึงตัวชี้วัดอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น สุขภาพ การเกื้อหนุน และความสามารถในการจัดการของครัวเรือน เป็นต้น ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวเป็นการนำข้อมูลจากการจัดบันทึกบัญชีรับจ่ายครัวเรือนมาบูรณาการร่วมกันเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับครัวเรือนโดยตรง ซึ่งกระบวนการการเรียนรู้ข้อมูลจากดัชนีวิถีไทยนี้จะก่อประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับย่อย อันได้แก่ บุคคลและครัวเรือน รวมไปถึงการพัฒนาระดับที่กว้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือแม้กระทั่งระดับประเทศ โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

4.6 กิจกรรมการประสานข้อมูลระดับพื้นที่ (ช่วงขยายระยะเวลาดำเนินงานโครงการ)

จากสถานการณ์การทำงานข้างต้น คณะวิจัยพบว่า จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำดัชนีวิถีไทย แต่เนื่องจากข้อติดขัดเรื่องการดำเนินการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในระดับพื้นที่ต่างๆ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง หลายจังหวัดรวมทั้งจังหวัดน่านยังไม่ได้ดำเนินการจัดบันทึกข้อมูล แม้ว่าจะมีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ร่วมทำงานเชิงพื้นที่แล้วก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้โครงการวิจัยนี้ สามารถดำเนินกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานที่กำหนดไว้ จึงได้ขออนุมัติขยายระยะเวลาการทำงานออกไปเป็นระยะเวลา 3 เดือน โดยในช่วงระยะเวลาของการขยายระยะเวลาการทำงานของโครงการนี้ กิจกรรมต่าง ๆ จะเน้นไปที่การสร้างกระบวนการรวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนจากระดับพื้นที่ และกระบวนการสร้างการเรียนรู้แนวทางการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนสำคัญที่จะนำมาใช้เป็นตัวอย่งในการประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้จะรวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนดังกล่าวมาใช้ในการจัดทำ “ดัชนีวิถีไทย” ซึ่งเป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่ และการใช้จ่ายในหมวดหรือรายการสำคัญต่าง ๆ ของคนไทยหรืออาจกล่าวได้ว่า ดัชนีวิถีไทยนี้จะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านการใช้จ่าย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจในครัวเรือนของประชากรไทยต่อไป จึงได้กำหนดแผนการทำงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

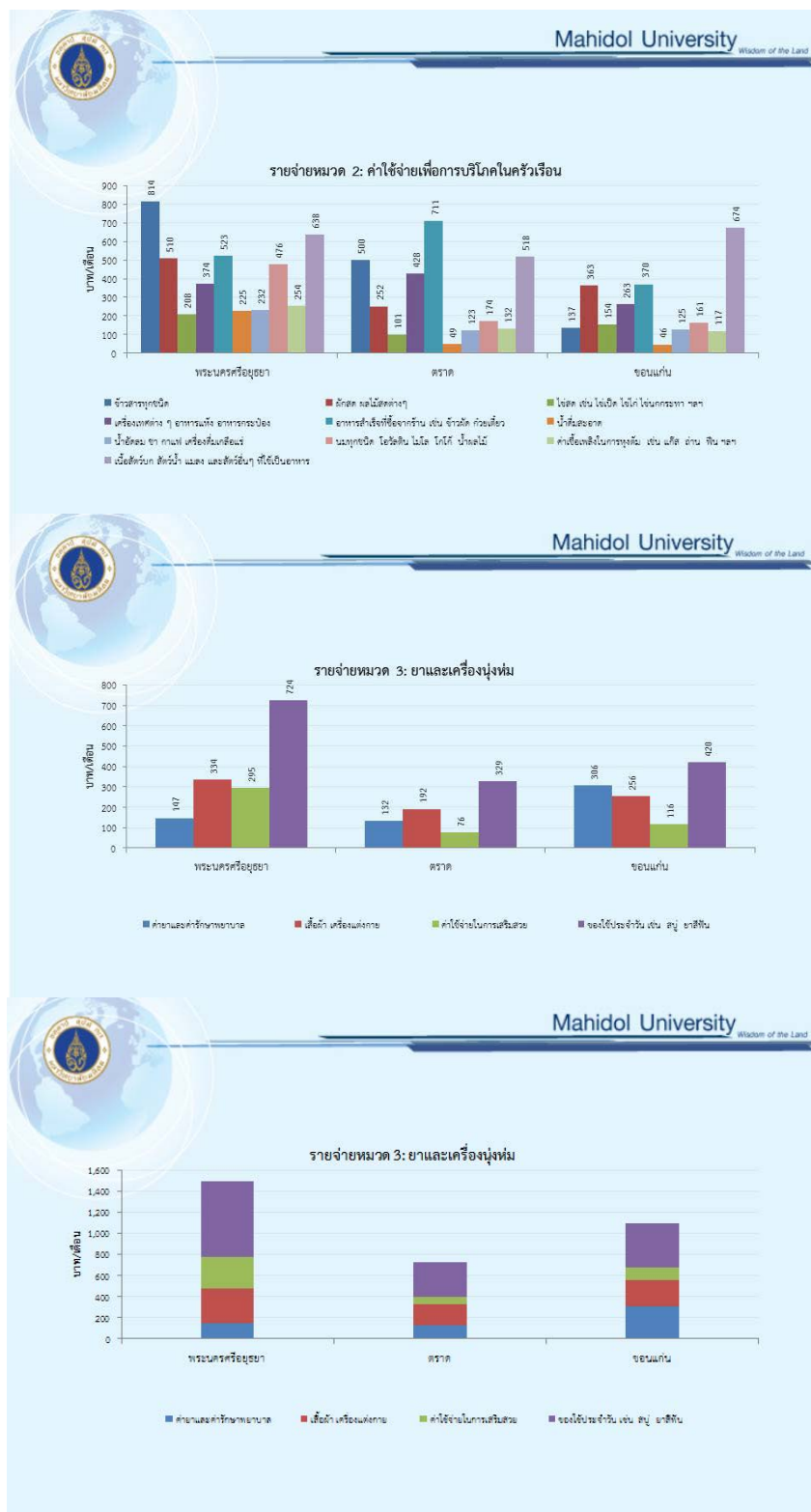
1. กิจกรรมการสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล ร่วมสะท้อนเทคนิควิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการบูรณาการและการใช้ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนในสภาพความเป็นจริงของการทำงานในพื้นที่
2. กระบวนการสนับสนุนทางวิชาการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนระดับพื้นที่ทั้งระดับตำบล และจังหวัด
3. กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อเรียนรู้ผลจากการดำเนินงานและการใช้ข้อมูลในพื้นที่ (ทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด) เพื่อสรุปผลและแนวทางการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับเป็นตัวอย่างในการนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ
4. สรุปผลและจัดทำข้อมูลประกอบตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”
5. วิเคราะห์ สรุปผลกิจกรรมโครงการ เขียนรายงานการวิจัย

ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวคณะวิจัยได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการติดต่อไปยังจังหวัดต่างๆ ที่ทราบว่ายังมีการดำเนินการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่ ทำให้ได้ข้อมูลจากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาทั้งสิ้นจาก 3 จังหวัดในการวิเคราะห์ อันประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตรารด และขอนแก่น ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีการร่วมเรียนรู้ถึงกระบวนการสนับสนุนให้มีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน ว่ามีปัจจัยใดที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางของกิจกรรมดังกล่าว ขณะเดียวกันก็ร่วมพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับลักษณะข้อมูลที่ได้มา เนื่องจากพบว่าข้อมูลที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันยังมีความสมบูรณ์ไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและการใช้จ่าย ทั้งในแง่ระดับและรูปแบบ ข้อมูลที่มีอยู่มีความขาดช่วงและไม่ต่อเนื่อง ทำให้เมื่อทำการวิเคราะห์ผลข้อมูลออกมา จะพบว่า มีการกระเพื่อมขึ้นลงอย่างสูงของข้อมูลหลาย ๆ ตัวแปร ที่จำเป็นต้องอาศัยการ

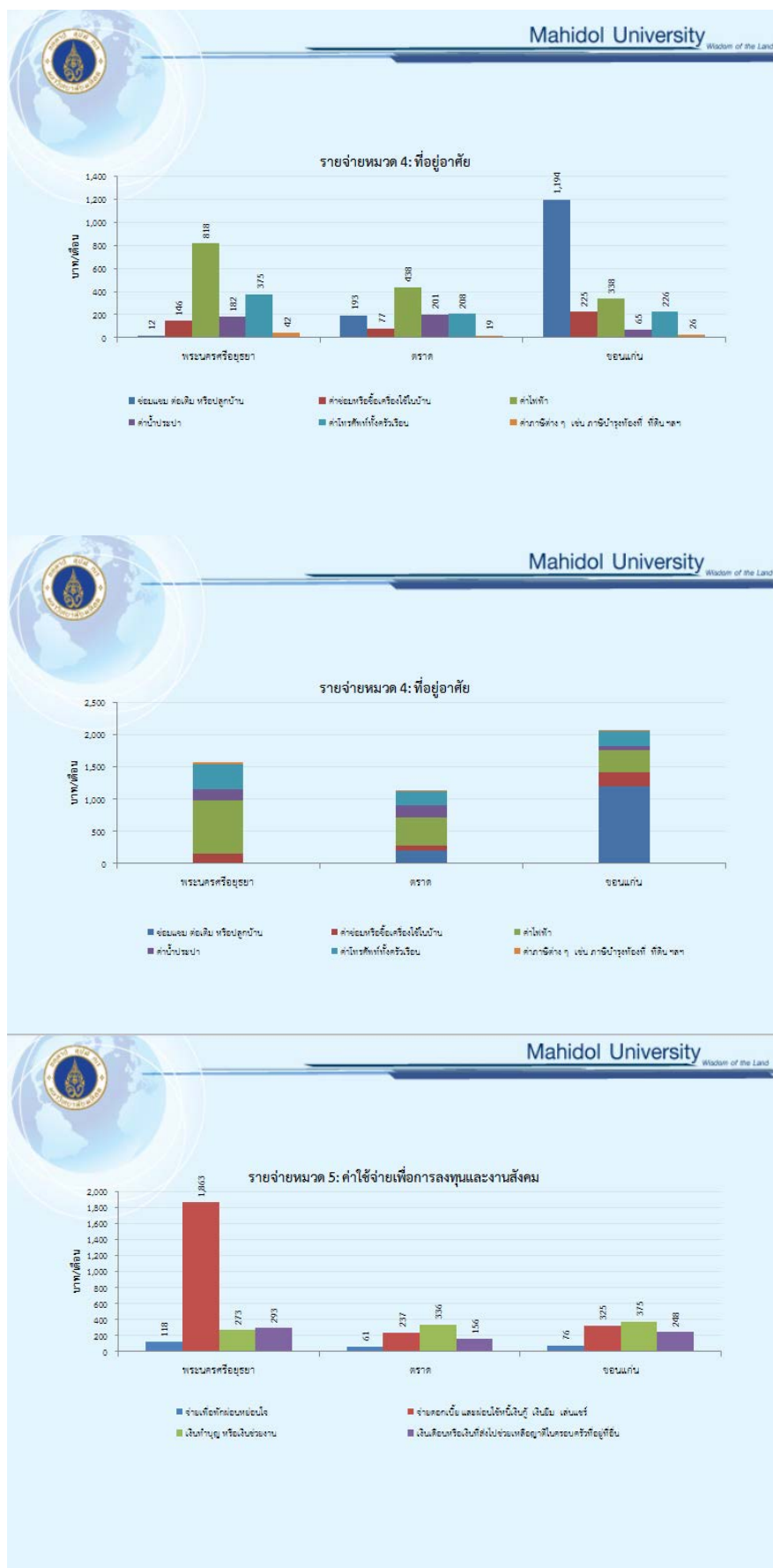
ปรับฐานข้อมูล และตัดข้อมูลที่มีการกระจายที่ผิดปกติมากออกไปในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อค้นหาดัชนีที่มีความหมายของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนดัชนีกลางที่สามารถบ่งชี้ถึงสภาพทั่วไปของทุกจังหวัดทั่วประเทศเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รูปที่แสดงด้านล่างเป็นตัวอย่างของผลการศึกษาข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้จากจังหวัดต่าง ๆ ที่คณะวิจัยได้เข้าไปทำงานร่วมกับคณะทำงานระดับจังหวัด

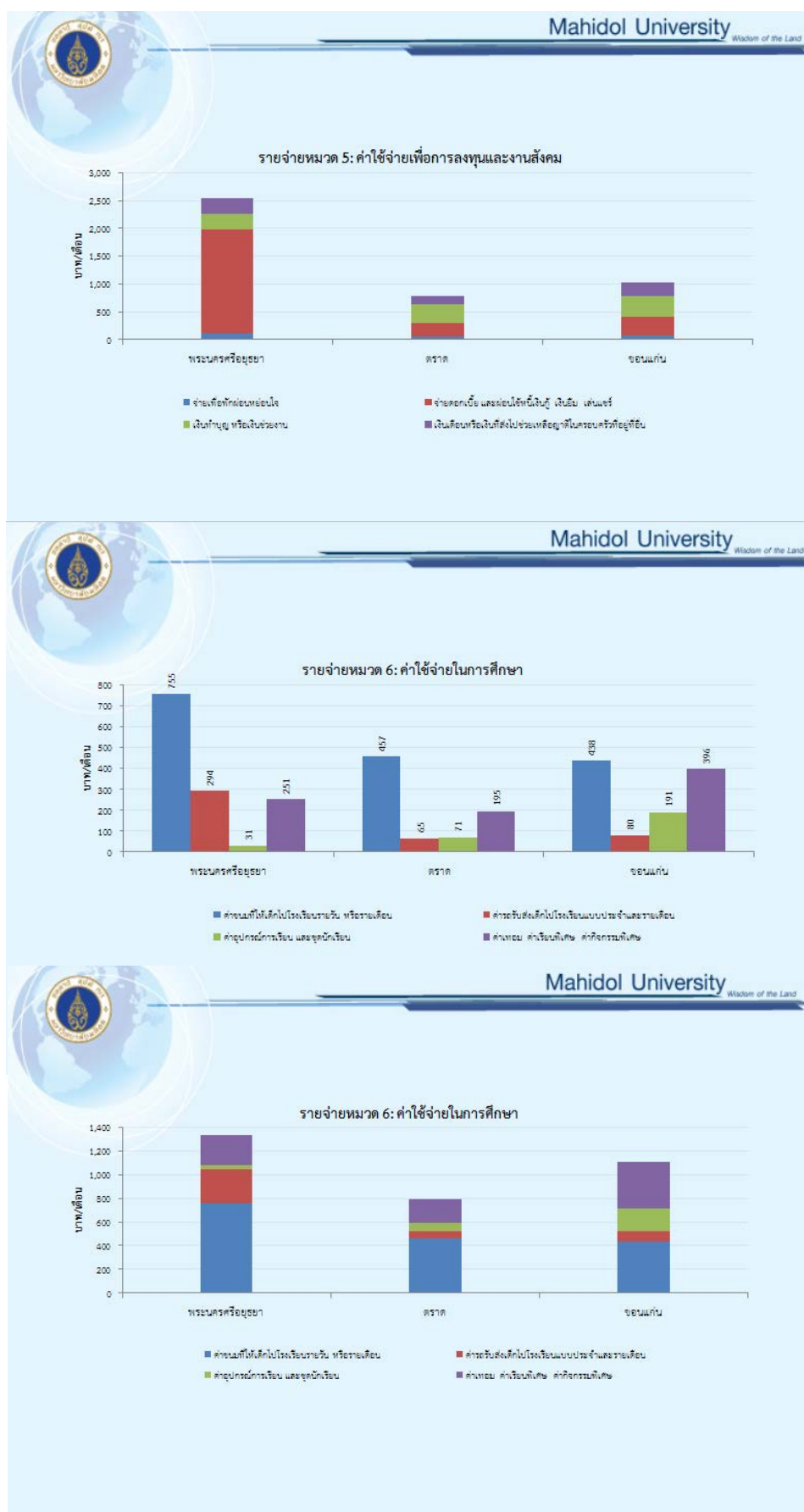
รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายรับ-รายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

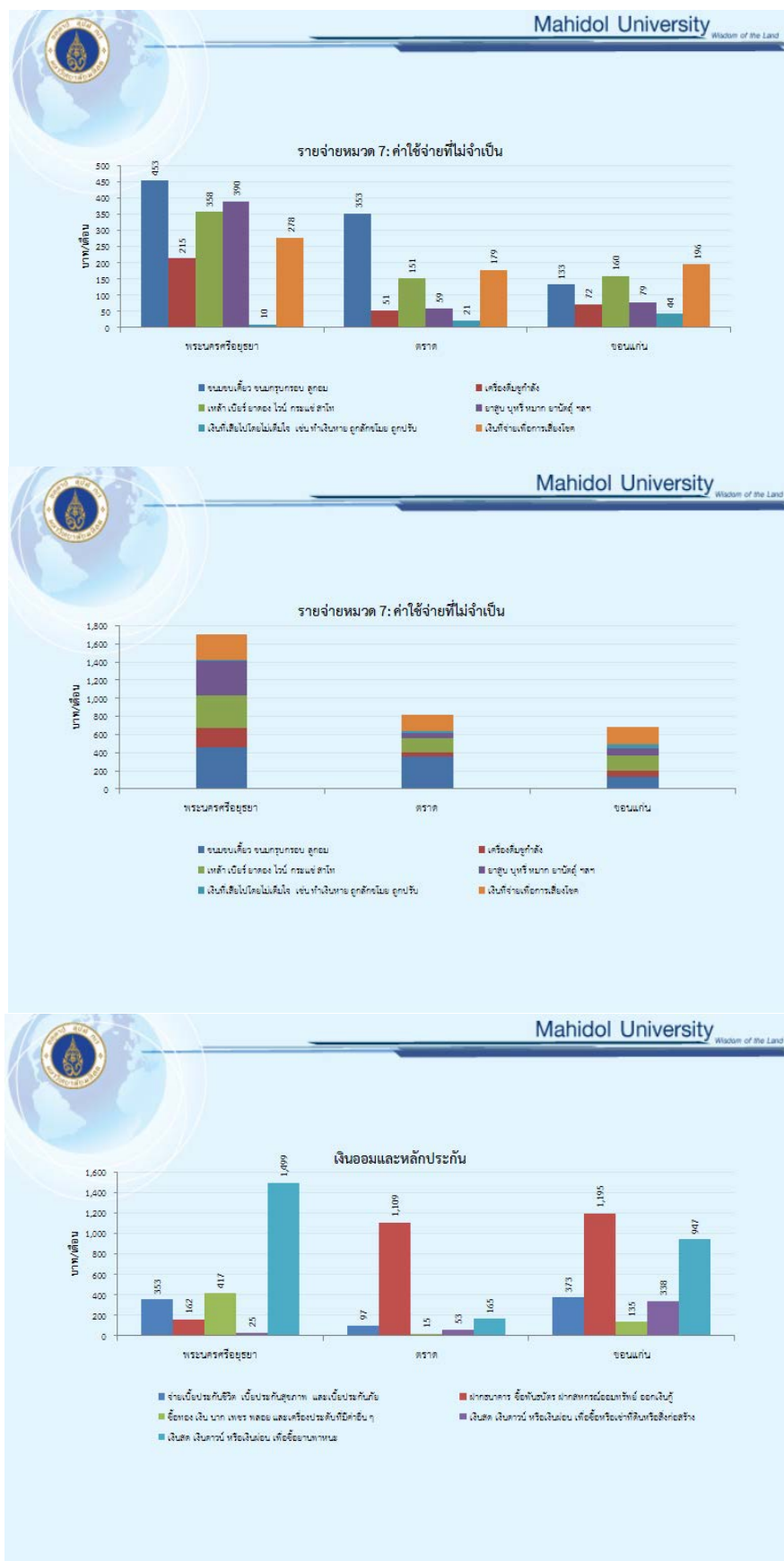
รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

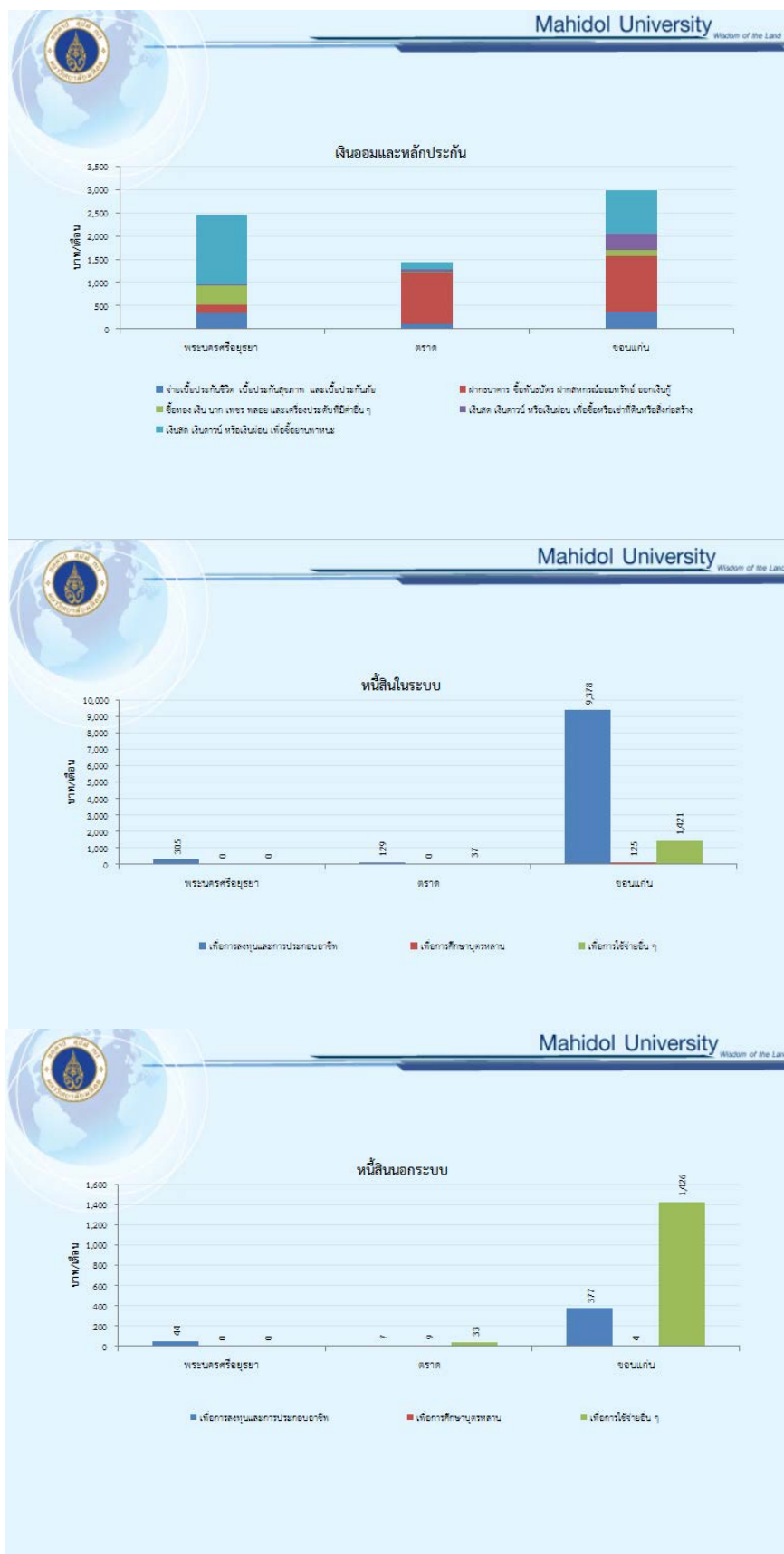
รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

รูปเปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย จากฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนของจังหวัดน่าน

สรุปบทเรียนจากการวิจัย

บทสรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ แต่ปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในแง่นโยบายและการสั่งการเพื่อดำเนินงาน คณะทำงานในระดับจังหวัดยังไม่มี ความชัดเจนว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการงานใด ทำให้ในที่สุดไม่มีผู้รับหน้าที่เป็น “เจ้าภาพ” ในการดูแลข้อมูล และการนำข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมากไปใช้ประโยชน์

ในระดับตำบล และหมู่บ้าน ในฐานะผู้รับหน้าที่ปฏิบัติงานนโยบาย ก็ยอมรับโดยตรงแทบทุกพื้นที่ว่า กิจกรรมดังกล่าวนี้ แผลวลง หรือไม่ได้ดำเนินกิจกรรมแล้ว มีเพียงแต่ในพื้นที่บางพื้นที่เท่านั้นที่ยังคงดำเนินงาน ต่อด้วยเหตุผลที่ ผู้นำของตนสั่งการให้ทำ ซึ่งกระบวนการคืนข้อมูลและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อจัดทำ แผนพัฒนาระดับหมู่บ้าน และตำบล ยังเป็นสิ่งที่ต้องการการผลักดันทางนโยบายเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการจด บันทึกเสียก่อน เพราะตอนนี้ข้อมูลที่มีอยู่เดิมก็สูญหายไปเสียส่วนใหญ่แล้ว

ประเด็นต่าง ๆ ที่สรุปมานี้ ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้คณะวิจัย ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการ วิจัยตามที่กำหนดไว้ตามเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ หลายครั้งที่เข้าไปในพื้นที่แต่ไม่มีกิจกรรมให้ดำเนินการ เนื่องจาก ทางจังหวัด หรือตำบลนั้น ๆ ไม่มีข้อมูล และหรือเลิกจดบันทึกไปแล้ว ซึ่งแม้ว่าจะใช้กระบวนการ สร้างและกระตุ้นการจดข้อมูลโดยให้นักวิจัยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวกับพื้นที่อย่างใกล้ชิด ผลที่ได้ก็จะ เป็นในลักษณะวงแคบอยู่ในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ เท่านั้น ไม่สามารถดำเนินการในภาพกว้างได้ ซึ่งผลพวงจาก การขาดข้อมูลนี้ ก็จะมาเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำดัชนีวิถีไทยด้วยในที่สุด

บทเรียนเกี่ยวกับความชัดเจนของการสั่งการ: ฤกษ์แจสำคัญสู่ความสำเร็จ

การผลักดันให้เกิดกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนผ่านกระบวนการผลักดันของสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย ได้ถูกริเริ่มมาเป็นเวลากว่าทศวรรษ ในบางช่วงเวลากิจกรรมการจดบันทึกก็มีความคึกคัก ได้รับความสนใจและความร่วมมือจากคณะทำงานของจังหวัดต่างๆ เป็นอย่างดี (ส่วนหนึ่งเพราะมีคำสั่งจาก กระทรวงมหาดไทย) มีการสร้างคณะทำงานอย่างเต็มระบบทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ขณะที่ใน บางช่วงกิจกรรมดังกล่าวนี้ ก็ดูเงียบขบเซาโดยบางพื้นที่เท่านั้น (เฉพาะที่ที่ผู้บริหารระดับจังหวัดมีความสนใจ

ในกิจกรรมนี้เป็นพิเศษ) ที่ยังคงขับเคลื่อนให้กิจกรรมดังกล่าวยังคงดำเนินการไปในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และไม่
ว่าจะมีความพยายามผลักดันนโยบายดังกล่าวให้ยกระดับสู่การเป็นยุทธศาสตร์ระดับประเทศในหลายต่อครั้ง
หากแต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป หากพิจารณาในภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนใน
ระดับประเทศ คงต้องยอมรับว่ากิจกรรมดังกล่าวยังคงไม่บรรลุเป้าหมายที่คาดหวังไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
แง่ของความต่อเนื่องในการจดบันทึกซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้สถานะทางการเงินของครัวเรือนเอง

**คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ เพราะเหตุใด กิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนนี้จึงไม่ได้รับการผลักดันอย่าง
แข็งขันของคณะทำงานในระดับจังหวัด**

ผลจากการลงพื้นที่และร่วมสนทนากลุ่มกับผู้ที่เป็ คณะทำงานในระดับจังหวัด ได้ทราบถึงข้อมูลที
น่าสนใจคือในการดำเนินกิจกรรมภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงมหาดไทยนี้ หากประสงค์ให้เกิดการทำงาน
ที่เห็นผลลัพธ์ในเชิงรูปธรรม การผลักดันนโยบายจำเป็นต้องอาศัยการสั่งการหรือคำสั่งจากระดับกระทรวงที่
ชัดเจน มีการประกาศให้กิจกรรมดังกล่าวถูกรวมอยู่ในยุทธศาสตร์ใด ยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาในระดับ
จังหวัด คณะทำงานในระดับจังหวัดจึงจะสามารถทำงานดังกล่าวได้

การผลักดันอย่างต่อเนื่องเพื่อความสำเร็จของโครงการ

ตลอดช่วงกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้ พบว่า กระแสการดำเนินกิจกรรมการจดบันทึก
บัญชีครัวเรือนนั้นอยู่ในช่วงที่ขาดความต่อเนื่อง มีการกระตุ้นทางนโยบายเป็นระยะๆ ทำให้ยากยิ่งในการหยิบ
จับข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ตามเป้าหมายที่คาดไว้ ยังไม่รวมถึงในแง่การประสานงานเพื่อดำเนินกิจกรรมใน
ระดับพื้นที่ ทั้งนี้หลายครั้งที่มีการติดต่อประสานงานไปยังคณะทำงานระดับต่างๆ จะพบว่า ขาดความชัดเจน
ด้านข้อมูลข่าวสารในแง่การดำเนินงานที่ชัดเจน หลายครั้งหลายคราที่คณะวิจัยลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติงานวิจัยแต่ก็
ต้องติดขัดด้วยข้อกำหนดและคำสั่งในการทำงานผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องด้วยกลัว
จะขัดกับคำสั่งหรือนโยบายรวมถึงผิดกฎในการทำงาน

ปัจจัยดังกล่าวนี้ถือว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้กิจกรรมการดำเนินงานของ
โครงการวิจัยไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หลายกิจกรรมไม่สามารถเกิดขึ้นอันจะนำไปสู่
ความสำเร็จตามเป้าหมายตามข้อเสนอโครงการที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตามภายใต้กระบวนการวิจัยนี้
ยังพบว่า หลายๆพื้นที่ที่มีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาข้อมูลบัญชีครัวเรือนด้วยตนเอง ทำให้ยังมีการ
ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอยู่บ้าง แม้จะไม่ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เองกระบวนการวิจัยจึงสามารถถอดบทเรียนที่มี
คุณค่าได้จากพื้นที่เหล่านี้ นำมาซึ่งข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงประเด็นเร่งด่วนที่ทางคณะวิจัยค้นพบและสามารถถอดบทเรียนระหว่างกา
รทำงานในครั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า “ความต่อเนื่อง” ของนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของโครงการหลัก
ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรถูกยกมาพูดถึง เนื่องจาก เกือบทุกพื้นที่ของการดำเนินงานกิจกรรมการจดบันทึก

บัญชีครัวเรือน ขณะนี้เกิดความลังเลใจว่าโครงการนี้จะต้องดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ ทางจังหวัดและตำบลเป้าหมายจะต้องปฏิบัติอย่างไรต่อไป ซึ่งสามารถไล่เรียงได้ตามระดับการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

ในระดับจังหวัด ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของแต่ละพื้นที่ในการควบคุมทิศทางตลอดจนนโยบายในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ก็มีความไม่ชัดเจนในห้วงเวลาของการปฏิบัติกิจกรรมโครงการ ไม่รู้ว่าทางกระทรวงจะให้ดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ ขณะเดียวกันในหลาย ๆ พื้นที่ ๆ มีการเปลี่ยนผู้รับผิดชอบตั้งแต่ระดับสูงไปถึงระดับปฏิบัติการ ก็ทำให้กิจกรรมหยุดไปโดยอัตโนมัติ เพราะมิได้มีการส่งมอบงานเอาไว้ ซึ่งในประเด็นนี้ถือเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่งต่อความพยายามขับเคลื่อนกิจกรรมนี้มาอย่างยาวนาน จนสามารถให้เกิดการดำเนินงานในทุกจังหวัดทั่วประเทศได้ และต้องขาดหายไป และเมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับอำเภอจึงไม่ทราบทิศทางในการกำกับ ควบคุมและติดตามข้อมูลกลับจากทางผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับตำบล ไม่ทราบว่า จะต้องเรียกเก็บรายงานบัญชีครัวเรือนจากทางตำบลอยู่หรือไม่ งบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมด้านต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติเช่นไร ความแตกต่างของการดำเนินกิจกรรมนี้จึงขึ้นอยู่กับความสนใจและยุทธศาสตร์การทำงานของนายอำเภอในแต่ละพื้นที่ หากเห็นคุณค่าและความสำคัญของข้อมูลชุดนี้ก็จะให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่อไป แต่ส่วนใหญ่พบว่า กิจกรรมดังกล่าวได้หยุดดำเนินกิจกรรมไปแล้ว

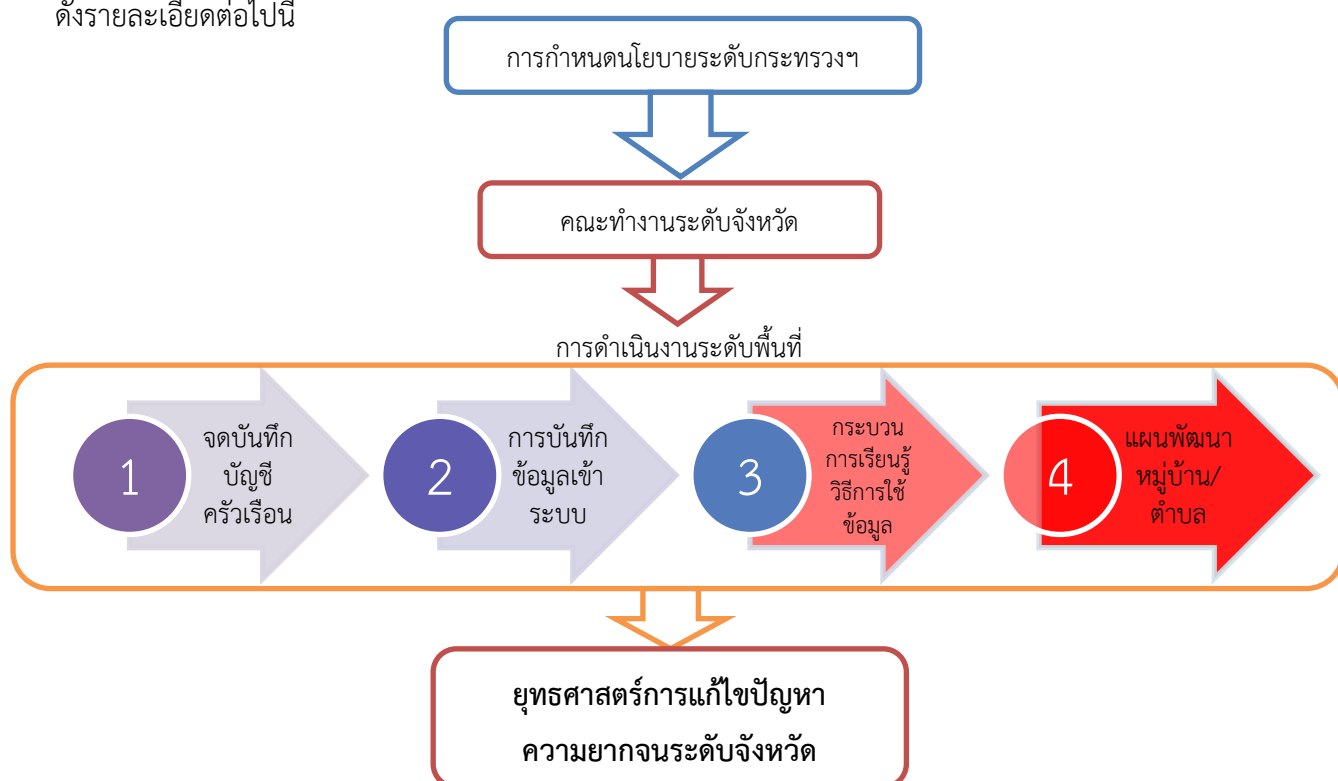
นอกจากนี้ยังพบว่า นายอำเภอถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน เนื่องจากผลการถอดบทเรียนจากการทำงานในระดับพื้นที่พบว่า การสั่งการของนายอำเภอให้มีการติดตามในการทำงานเรื่องบันทึกบัญชีครัวเรือนจะมีความใกล้ชิดกับกำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้ อย่างแท้จริง ดังนั้นภายใต้กิจกรรมนี้ควรสนับสนุนหรือกำหนดบทบาทให้นายอำเภอเข้ามามีส่วนสำคัญในการควบคุมและติดตามเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้ตามที่ประสงค์ไว้ นอกจากนี้อำเภอเองก็จะสามารถทราบถึงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการจัดการและแก้ไขกับปัญหาความยากจนในระดับอำเภอได้อย่างดีอีกด้วยซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารระดับจังหวัดและระดับประเทศในที่สุด

สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับตำบล ซึ่งถือเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมหลักในการรวบรวม และประมวลผลข้อมูลสำหรับกิจกรรมนี้ สถานการณ์ปัจจุบันคือ เกิดความลังเล และไม่ทราบว่าตนเองจะต้องทำอย่างไรกับข้อมูล จะต้องส่งให้ใคร หรือเก็บไว้อย่างไร โดยที่นากังวลเกี่ยวกับข้อมูลที่คงรักษาไว้ที่ระดับตำบลคือหลายพื้นที่ที่เครื่องคอมพิวเตอร์เกิดปัญหา เช่น เสียหาย โดนไวรัส ทำให้ข้อมูลที่กรอกไปแล้วจำนวนมากสูญหายไปเนื่องจากไม่สามารถกู้คืนมาได้ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการนำไปสู่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ ผลจากการลงพื้นที่เพื่อติดตาม การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ตลอดจนการให้คำปรึกษา เช่น การพบปะในที่ประชุม การอบรม การพูดคุยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาทางโทรศัพท์ รวมถึงทางเครือข่าย คณะทำงานออนไลน์ พบว่าประเด็นที่สำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาและสานต่อเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในระดับพื้นที่ในอนาคต ทั้งนี้ในภาพรวมของการใช้งานโปรแกรม ณ เวลานี้ ถือว่าผู้ใช้งานมีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้โปรแกรมได้อย่างถูกวิธี และมีเทคนิคในการกรอกข้อมูลที่รวดเร็ว สามารถกรอกข้อมูลบันทึกบัญชีรับจ่ายครัวเรือนได้ตรงตามเป้าหมายของทางโครงการหลักกำหนดไว้ได้ โดยไม่มีปัญหาใดๆ เพิ่มเติม

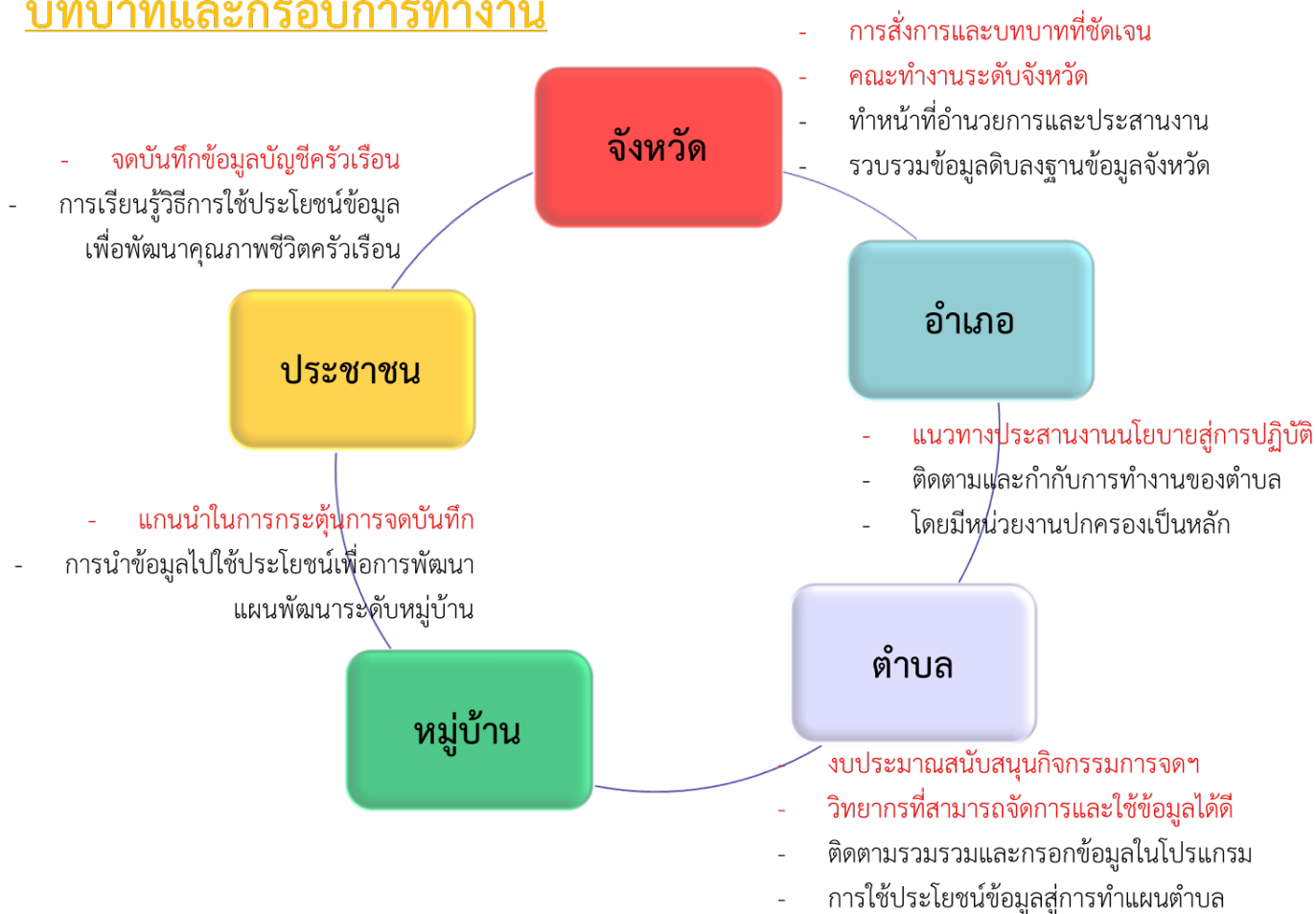
และด้วยปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องและความชัดเจนในการสั่งการทางนโยบายนี้เอง ที่นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยครั้งนี้ ทำให้กิจกรรมตามแผนงานหลายกิจกรรมที่กำหนดไว้ไม่สามารถบรรลุผลในเชิงกระบวนการได้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระหว่างกิจกรรมการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนของจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ในช่วงแผ่วเบา เมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนคณะผู้บริหารประเทศในช่วงที่คสช. เข้ามาทำงานในการบริหารประเทศก็ได้มีแนวคิด ที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับกระแสการเงินและเศรษฐกิจของตนเอง โดยได้ประสานให้ กปร. เข้ามาทำหน้าที่ในฐานะผู้เป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมหลัก สกว. สนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการ ทำงานร่วมกับภาคีหลายฝ่าย และประสานให้เกิดการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในจังหวัดต่างๆ ด้วยเหตุนี้เอง การดำเนินการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนจึงได้ถูกกระตุ้นขึ้นมาดำเนินการอีกครั้ง

ด้วยเหตุนี้คณะวิจัยฯ จึงได้ทำการปรับแบบบันทึกบัญชีครัวเรือนให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่มีอยู่มากยิ่งขึ้นจึงได้ทำปรับแบบบันทึกบัญชีครัวเรือนให้มีความเป็นปัจจุบัน สนับสนุนให้นำไปใช้ในการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนด้วย ขณะเดียวกันก็ได้ทำการปรับรูปแบบการกรอกข้อมูลจากเดิมที่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะที่เป็นโปรแกรมแบบออฟไลน์ จึงได้ทำการเปลี่ยนให้อยู่ในลักษณะการกรอกข้อมูลแบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ และสามารถประมวลผลข้อมูลได้โดยอัตโนมัติภายใต้ระบบดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้พื้นที่ทำงานได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี การผลักดันให้เกิดกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่ หลายครั้งสิ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า ความสำเร็จในเชิงผลลัพธ์ ก็คือ บทเรียนที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน เช่นเดียวกัน สำหรับการดำเนินงานในครั้งนี้ คณะวิจัยได้สังเคราะห์บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานทั้งในแง่การผลักดันนโยบายไปสู่การดำเนินกิจกรรมระดับพื้นที่ ได้ข้อเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ที่สำคัญต่อการทำงาน ขณะที่บางกิจกรรมได้มีการดำเนินการไปแล้ว แต่มีบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งถือเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าอีกอย่างที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ต่อแนวทางการทำงานเพื่อส่งเสริมการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในอนาคตดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทและกรอบการทำงาน

จากกรอบแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน โดยผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล และหมู่บ้าน จำเป็นต้องมีความเข้มแข็งและสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับพื้นที่ ขณะที่ระดับอำเภอมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการติดตามและสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม ขณะที่คณะทำงานระดับจังหวัดเองก็จำเป็นต้องมีแผนการทำงาน ตลอดจนแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการผลักดันนโยบายในระดับกระทรวง กล่าวคือ กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่มีอำนาจในการสั่งการ ควรกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้คณะทำงานในระดับจังหวัดได้รับรู้แนวทางการทำงาน และจัดให้มีคณะทำงานระดับจังหวัดขึ้น

ทั้งนี้บทสรุปต่างๆ ที่นำเสนอมานี้ ได้จากการพูดคุยกับผู้ทำงานในระดับพื้นที่กว่า 10 จังหวัด และพบปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับความชัดเจนด้านการดำเนินกิจกรรมโครงการ อนึ่ง สถานการณ์ทั้งหมดที่นำเสนอมานี้ คณะวิจัยมีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะสะท้อนภาพความเป็นจริงที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโครงการ ด้วยเห็นว่า กระบวนการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นกิจกรรมสำคัญที่ได้ขับเคลื่อนให้เกิด

การดำเนินการมาอย่างยาวนานด้วยความมุ่งมั่นของหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์อำนวยการต่อสู้ปัญหาความยากจน และสำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย ที่ได้ริเริ่มให้มีกิจกรรมนี้ขึ้น ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในแง่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ดังนั้น แผนการดำเนินกิจกรรมระยะถัดไปของคณะวิจัยฯ ก็คงมุ่งไปที่กิจกรรมการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ จากนั้นจะเริ่มดำเนินการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับ อำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบลต่อไป โดยใน กระบวนการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะเน้นไปที่กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลแบบเป็น ระบบ การสร้างระบบคิดในการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและชุมชน ผ่านข้อมูลที่มีอยู่อย่างบูรณาการและตรงกับสภาพปัญหาจริงของพื้นที่ให้มากที่สุด

2

รายงานผลการติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาการใช้งาน
ประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน
ทั้งในระดับตำบล และโปรแกรมออนไลน์ระดับจังหวัด

การติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษา การใช้งานประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนทั้งในระดับตำบล และโปรแกรมออนไลน์ระดับจังหวัด

การติดตามให้คำปรึกษาด้านการใช้งานโปรแกรมประมวลผลข้อมูลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน

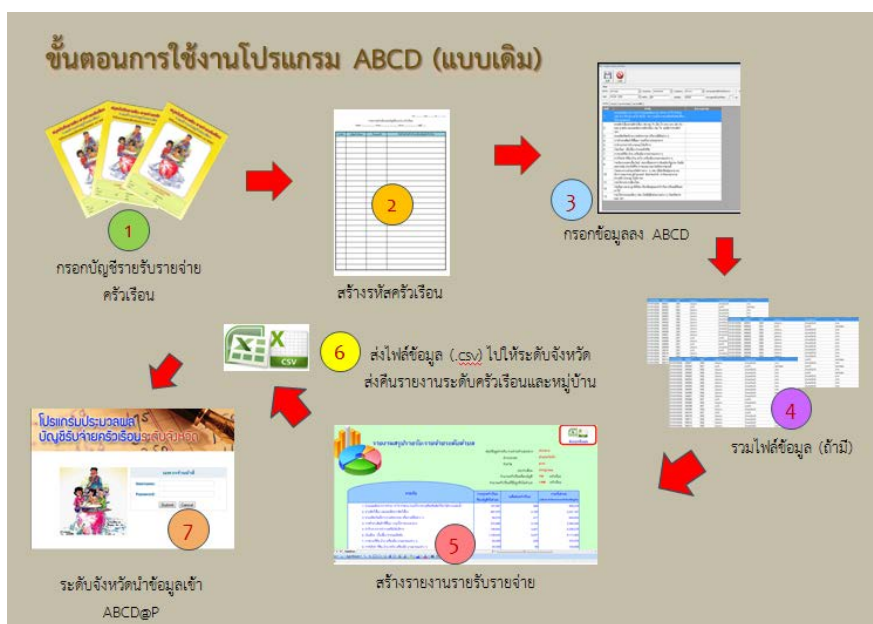
ในช่วงแรกของการดำเนินนโยบายให้มีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในทุกจังหวัด พบว่า มีกระแสความสนใจตลอดจนความกระตือรือร้นจากจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ได้มีการประชุมนำเสนอโปรแกรมผ่านทาง Tele-Conference ผ่านทางเครือข่ายของกระทรวงมหาดไทย มีการติดต่อขอรับคำปรึกษาจำนวนมากทั้งการให้ความช่วยเหลือในแง่การจัดอบรม และการให้ความช่วยเหลือทางโทรศัพท์และออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยมีจังหวัดต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 19 จังหวัดให้ความสนใจติดต่อเพื่อทำการติดตั้งโปรแกรมระดับจังหวัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

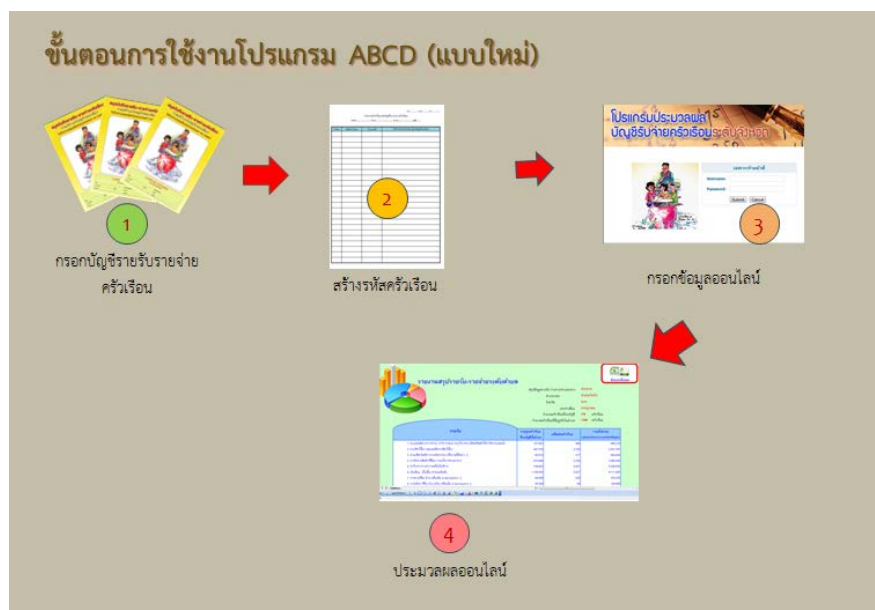
ลำดับ	จังหวัด
1	กาฬสินธุ์
2	ชัยนาท
3	แพร่
4	สุพรรณบุรี
5	ฉะเชิงเทรา
6	ภูเก็ต
7	สมุทรสงคราม
8	ตาก
9	สกลนคร
10	อุทัยธานี
11	นครปฐม
12	เชียงราย
13	ศรีสะเกษ
14	กาญจนบุรี
15	เพชรบุรี
16	นนทบุรี
17	เชียงใหม่
18	พังงา
19	กำแพงเพชร

ขณะที่ผลจากการลงพื้นที่เพื่อทำการอบรมให้กับผู้ที่ต้องนำโปรแกรมฯ ไปใช้งานจริง ในครั้งนี้เป็นที่น่ายินดีว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมาได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งานว่า สามารถใช้งานได้ง่าย ไม่สลับซับซ้อน รวมถึงขั้นตอนและรายละเอียดในการติดตั้งไม่ยุ่งยาก อย่างไรก็ตามในการใช้งานจริงยังคงพบปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ของผู้ใช้งานอยู่บางจุด เช่น ปัญหาการกรอกข้อมูล วัน เดือน ปี ไม่ตรงตามแบบบันทึก ทำให้เมื่อสร้างรายงานรับจ่ายครัวเรือนในระดับต่าง ๆ ผลสรุปในรายงานไม่ตรงตามข้อมูลที่บันทึกไว้ และในบางรายรายงานที่ออกมาไม่ปรากฏข้อมูล ทั้งนี้ได้ทำการแก้ไขโดยการกำชับ และให้คำปรึกษาในทุกช่องทางทำให้ปัญหาดังกล่าว ได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วในปัจจุบัน

การตั้งค่าพื้นฐานของเครื่องก่อนใช้โปรแกรม เช่น รูปแบบวันที่ การตั้งค่า Macro ในผู้ใช้งานบางรายที่ไม่ได้ศึกษาคู่มือก่อนติดตั้ง ทำให้ต้องขอรับคำปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว พื้นที่ว่าง Hard disk ของเครื่องไม่เพียงพอต่อความต้องการพื้นฐานที่โปรแกรมต้องการ ปัญหานี้พบไม่มากนัก ซึ่งทางคณะวิจัยได้ช่วยเหลือโดยการแนะนำให้ลง software ที่มีความเป็นปัจจุบันยิ่งขึ้นเพื่อให้ใช้งานได้สะดวก หรือแม้กระทั่งการทำงานของโปรแกรมบน Window10 ยังไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาพัฒนาโปรแกรมนั้นเป็นช่วงรอยต่อของการใช้ Window7 และ Window vista และในขณะนั้น Window10 ยังไม่ได้ถูกปล่อยออกมาใช้งานอย่างเป็นทางการ ซึ่งปัญหานี้แก้ไขโดยการแนะนำให้ลงระบบปฏิบัติการสำรองในเครื่องเดียวกันเพื่อให้ใช้งานโปรแกรมได้

ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้ในที่สุดคณะวิจัยจึงตัดสินใจพัฒนาทั้งเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล และระบบการกรอกและประมวลผลบัญชีครัวเรือนครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนขึ้นมาเป็นใช้ระบบออนไลน์ ตามที่อยู่เว็บไซต์โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ www2.ipsr.mahidol.ac.th/abcd เพื่อให้มีระบบบริหารจัดการอยู่ที่ส่วนกลาง ขณะที่ผู้ใช้งานระดับพื้นที่สามารถเข้าถึงการใช้งานได้หลากหลายบนอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ คอมพิวเตอร์พกพา แท็บเล็ต หรือกระทั่งโทรศัพท์มือถือ ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความสะดวกและคล่องตัวในการทำงานบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนมากยิ่งขึ้น โดยมีกรอบแนวคิดการใช้งานระบบดังต่อไปนี้

จะเห็นได้ว่า ระบบการกรอกข้อมูลออนไลน์แบบใหม่ที่พัฒนาขึ้นมานี้ สามารถลดขั้นตอนในการทำงานลงไปได้มากเมื่อเปรียบเทียบกับแบบเก่าที่มีทั้งสิ้น 7 ขั้นตอน ให้เหลือเพียง 4 ขั้นตอนในแบบใหม่ และสามารถประมวลผลข้อมูลได้อย่างเป็นปัจจุบันมากยิ่งขึ้นตามการปรับปรุงแบบจากส่วนกลางภายใต้มาตรฐานการเปรียบเทียบเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถเปรียบเทียบดัชนีวิธีไทยได้อีกด้วย

กรณาลงชื่อเข้าใช้งาน

ชื่อผู้ใช้งาน:

รหัสผู้ใช้งาน:

ออกจากระบบ รายงาน ข้อมูลหมู่บ้าน

ตำบล/แขวง :
อำเภอ/เขต :
จังหวัด :

รหัสหมู่บ้าน :
รหัสครุวีเรียน :
สมาชิก :

เลือกเดือน...!คลิก:
เลือกปี...!คลิก:

การให้คำปรึกษาปัญหาด้านกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่

ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2557 คณะวิจัยหลักได้เริ่มลงพื้นที่แต่ละจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในระดับชุมชนเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อผลักดันให้เกิดกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อพัฒนาเป็นแผนพัฒนาระดับตำบล โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

1. ติดต่อสอบถามความพร้อมและสถานะการทำงานของแต่ละพื้นที่ในระดับตำบล
2. รวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ได้ทำการบันทึกไว้ที่ระดับตำบลทั้งหมดมาไว้ที่จังหวัด โดยให้ผู้ทำงานระดับตำบลส่งข้อมูลมาในรูปแบบ “รายงานรายรับรายจ่ายระดับตำบล” ที่เป็นไฟล์ .csv รายเดือน
3. คณะวิจัย ม.มหิดล จะลงพื้นที่เพื่อจัดระบบฐานข้อมูลที่ทางจังหวัดมีอยู่ พร้อมทั้งทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาระดับตำบล จำนวนประมาณ 4-5 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน โดยพิจารณาจากความพร้อมของข้อมูลและพื้นที่เป็นหลัก
4. ประสานงานกับคณะทำงานระดับอำเภอ และตำบลที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ตัวอย่าง เพื่อการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อทำงานของนักวิจัยจาก ม.มหิดล
5. ติดต่อประสานงานกับผู้ทำงานระดับต่าง ๆ ในจังหวัด กรณีที่มีการประชุมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน
6. จัดให้มีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้วิธีการใช้ข้อมูลและนำข้อมูลดังกล่าวพัฒนาสู่การทำแผนพัฒนาชุมชน
7. สนับสนุนให้เกิดการนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนในระดับต่าง ๆ สู่แผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัด

ทั้งนี้ ในภาพรวมพบว่า สถานการณ์ด้านการสานต่อจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน พบว่า ขณะนี้ทุก ๆ จังหวัดไม่ได้รวบรวมจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่เคยจดไว้ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาแล้ว ขณะที่ปัจจุบันหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการดังกล่าวก็เหลือน้อยมากจนแทบจะหาไม่ได้ ยกเว้นที่จังหวัดบึงกาฬที่ผู้ว่าราชการมีนโยบายที่จะดำเนินกิจกรรมดังกล่าวด้วยตนเอง ทั้งนี้แม้ว่า จังหวัดนำร่องหลายจังหวัดจะมีความตั้งใจจริงในการร่วมกิจกรรมการจดบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนนี้ แต่หากยังไม่มี ความชัดเจนในแง่การสั่งการก็น่าจะไม่ช่วยให้สถานการณ์ดังกล่าวดีขึ้น

การจัดทำโปรแกรมบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัดผ่านเว็บไซต์ หลาย ๆ จังหวัดไม่สามารถประสานงานกับหน่วยงานในจังหวัดของตนได้ว่าจะติดตั้งไว้ที่พื้นที่ข้อมูลของใคร จะไปติดตั้งในส่วนราชการใดจนนำไปสู่การไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุด ซึ่งนี่เองที่เป็นจุดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก เพราะข้อมูลที่ถูกส่งมาจากระดับตำบลไม่ได้ถูกรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ บางจังหวัดจำไม่ได้ว่าเก็บไว้ที่ใด บางจังหวัดคอมพิวเตอร์โดนไวรัสทำลายจนข้อมูลเสียหาย ครั้นไปติดตามข้อมูลจากผู้บันทึกข้อมูลในระดับ

ตำบล ก็ไม่สามารถติดตามได้เช่นกัน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ทางคณะวิจัยได้เคยให้ข้อสังเกตไปตั้งแต่การทำงานในระยะต้นแล้วว่าอาจนำมาสู่ความเสียหายในที่สุดได้

และด้วยปัญหาที่พบดังกล่าว การใช้วิธีการกรอกข้อมูลออนไลน์เพื่อจัดเก็บไว้บนฐานข้อมูลส่วนกลาง จะช่วยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรองข้อมูลดังกล่าวไม่ให้สูญหายและสามารถนำมาใช้ทำการวิเคราะห์ได้ตามประเด็นที่มีความสนใจ

แบบบันทึกบัญชีครัวเรือน (ฉบับปรับปรุงล่าสุด 2558)

1. สมุดบันทึกครัวเรือนนี้ใช้จดบันทึกรายรับ-รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน ที่เป็นเงินสด ของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน

2. แบบบันทึกนี้มีทั้งหมด 6 ชุด ชุดละ 1 เดือน ชุดหนึ่งใช้ในการลงบันทึกรายรับ รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน แบบบันทึกทั้งเล่มนี้ใช้ในการบันทึกเป็นเวลา 6 เดือน จัดพิมพ์ในกระดาษลายปรุ สามารถฉีกแบบบันทึกแต่ละเดือนหรือแต่ละชุดออกจากเล่มได้

3. แบบบันทึก 1 ชุด ประกอบด้วยกระดาษจำนวน 5 หน้า จะมีหมายเลขกำกับ ตั้งแต่ 1-5

หน้าที่ 1 สรุปรายรับ รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน ใช้บันทึกยอดเงินรวมที่ได้รับ และจ่ายออกของแต่ละเดือน รวมถึงคำถาม ความเห็น ข้อสังเกตของครัวเรือนต่อข้อมูล ที่จดบันทึก

หน้าที่ 2 เป็นรายรับ ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่ได้รับเข้ามาในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของรายการที่จัดไว้ ซึ่งมี 8 รายการ

หน้าที่ 3 เป็นรายจ่าย ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดและรายจ่ายที่จัดไว้ ซึ่งแบ่งรายจ่ายออกเป็น 7 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1	ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ					
หมวดที่ 2	ค่าใช้จ่ายในการบริโภคในครัวเรือน					
หมวดที่ 3	ค่าใช้จ่ายค่ายาและเครื่องนุ่งห่ม					
หมวดที่ 4	ค่าใช้จ่ายเรื่องที่อยู่อาศัย					
หมวดที่ 5	ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน งานสังคม					
หมวดที่ 6	ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา					
หมวดที่ 7	ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น					

หน้าที่ 4 เป็นเงินออมและหลักประกัน ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดและรายจ่ายที่จัดไว้ ซึ่งมี 5 รายการ

หน้าที่ 5 เป็นหนี้สิน ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่เป็นเงินกู้ที่รับมาในเดือนนั้น ๆ และเงินสดที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ เพื่อผ่อนชำระเงินกู้และดอกเบี้ย ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดที่จัดไว้ ซึ่งมี 3 รายการ

สรุปรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน		หน้าที่ 1				
เดือน พฤษภาคม มิถุนายน กันยายน ตุลาคม						
1. รวมรายรับ						
2. รวมรายจ่าย						
หมวดที่ 1: หมวดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ						
หมวดที่ 2 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือน						
หมวดที่ 3 : ยา และเครื่องนุ่งห่ม						
หมวดที่ 4 : ที่อยู่อาศัย						
หมวดที่ 5 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม						
หมวดที่ 6 : ค่าใช้จ่ายในการศึกษา						
หมวดที่ 7 : ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น						
สรุปรายรับสุทธิหรือคิดลบ (รวมรายรับ-รายจ่าย)						
3. รวมเงินออมและหักประกัน						
4. รวมหนี้สิน						
แบบบันทึกรายรับครัวเรือน		รหัสครัวเรือน _____ จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน _____				
เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน พ.ศ.		จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน				
รายรับ		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				
		1	2	3	4	รวม
	1. ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้ ฯลฯ รวมทั้งการขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จาก แหล่งน้ำ					
	2. ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา กุ้ง หอย ปู สุนัข และผลผลิต จากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่ มูลสัตว์ ขากสัตว์ ฯลฯ					
	3. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา การขายอาหาร ขายผลิตภัณฑ์					
	4. ค่าจ้างจากการทำงานหรือให้บริการ					
	5. เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น					
	6. รายได้จากการเล่นโชค					
	7. เงินที่ลูกหลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ นอกครัวเรือน หรืออยู่ที่อื่นส่งมาให้					
	8. รายได้จากแหล่งอื่น ๆ เช่น เงินที่ผู้อื่น ช่วยงานต่าง ๆ ดอกเบี้ย เงินปันผล เงิน สงเคราะห์เงิน หรือลาภลอย ฯลฯ					

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือน	หน้าที่ 3 รหัสครัวเรือน _____ / _____ / _____ / _____ จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน _____
เริ่มวันจันทร์ที่ เดือน พ.ศ.	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

รายจ่าย		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
หมวดที่ 1 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการประกอบอาชีพ		รวมหมวดที่ 1				
	1.1 ค่าจ้างแรงงาน					
	1.2 ค่าเช่า / ซื้อวัสดุอุปกรณ์ หรือลงทุน เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เช่า หรือซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ รถเกี่ยวข้าว ตีข้าวโรงเรือนเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ วัสดุปลูก เลี้ยงปลา ซื้อถั่ว ยาง ผ้า ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าอาหารสัตว์ ฯลฯ					
	1.3 ค่าพลังงานและน้ำมันในการประกอบอาชีพ					
	1.4 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์ ฯลฯ รวมทั้งยาขับไล่แมลงชีวภาพ					

เงินออมและหลักประกัน		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
	1. จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย					
	2. ผักสวนครัว ซื้อพันธุ์ผัก ผักสหกรณ์ ออมทรัพย์ ออกเงินกู้					
	3. ซื้อทอง เงิน นาก เพชร พลอย และเครื่องประดับที่มีค่าอื่น ๆ					
	4. เงินสด เงินค่าน หรือเงินผ่อนเพื่อซื้อหรือเช่าที่ดินหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ					
	5. เงินสด เงินค่าน หรือเงินผ่อนเพื่อซื้อยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ					

แบบบันทึกหนี้สิน	หน้าที่ 5 รหัสครัวเรือน _____ / _____ / _____ / _____ จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน _____
เริ่มวันจันทร์ที่ เดือน พ.ศ.	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

หนี้สิน		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
1. หนี้สินที่มีประกัน						
	1.1 เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	1.2 เพื่อการศึกษานานาชาติ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	1.3 เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%					
2. หนี้สินที่ไม่มีประกัน						
	2.1 เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	2.2 เพื่อการศึกษานานาชาติ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	2.3 เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%					
รวมหนี้สินทั้งหมด						
3. การออมเงินเพื่อหนี้สิน						
	เงินต้น					
	ดอกเบี้ย					
4. การออมเงินเพื่อหนี้สิน						
	เงินต้น					
	ดอกเบี้ย					
รวมการออมเงิน						

3

ร่างแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด
ที่บูรณาการข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน

(ร่าง)

ยุทธศาสตร์การบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด

แนวคิดหลัก

“บัญชีครัวเรือน” เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้ครัวเรือนได้เรียนรู้ และวิเคราะห์ถึงวิถีทางเศรษฐกิจและกระแสการเงินจากรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของตนเอง ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้เป็นการน้อมนำแนวคิดตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานของความพอดีภายใต้ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

ทั้งนี้ดังเป็นที่ประจักษ์ว่า “ปัญหาความยากจน” ถือเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ปัญหาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนของประเทศ ไทยที่รัฐบาลให้ความสำคัญและกำหนดให้ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องผนึกกำลังร่วมกันในการแก้ปัญหานี้ โดยใช้ช่วงหลายปีที่ผ่านมา กลไกความร่วมมือในการทำงานระหว่างหน่วยงาน ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ จำนวนมากถูกผลักดันออกมาเพื่อใช้ในการจัดการกับปัญหาความยากจนที่มีอยู่ในประเทศไทย

เช่นเดียวกัน “บัญชีครัวเรือน” อีกหนึ่งเครื่องมือที่หลายหน่วยงานนำมาประยุกต์ใช้เพื่อขจัดปัญหาความยากจนในประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยวิธีการต่างๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีให้เห็นถึงจำนวนประชากรครัวเรือนยากจนยังคงมีสัดส่วนที่สูงภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ นับวันปัญหาความยากจนจะมีลักษณะซับซ้อน มีความเหลื่อมล้ำที่ขยายตัวมากขึ้น ข้อค้นพบที่สำคัญคือ การดำเนินงานพัฒนาครัวเรือนผู้ด้อยโอกาสและยากจน ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมสร้างรายได้แต่อย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันผ่านทางนโยบายทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความพร้อมให้กับชุมชนและครัวเรือนยากจน ผ่านการบูรณาการความรู้ภูมิปัญญาทั้งด้านสังคมที่มีความเหมาะสมกับชุมชนเป้าหมาย

ในช่วงที่ผ่านมา สกว. ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ได้สร้างความร่วมมือในการดำเนินนโยบายนำร่องให้มีการจัดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนในระดับพื้นที่ทุกจังหวัดของประเทศไทย โดยในช่วงแรกได้มีการกำหนดเป้าหมายในแง่ครัวเรือนที่จัดบันทึก และพื้นที่ๆ มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ซึ่งผลจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในช่วงที่ผ่านมา ได้ทำให้ทราบถึงบทเรียนที่สำคัญทั้งในแง่กระบวนการ และผลลัพธ์ที่เกิดจากการทำงาน อันนำมาซึ่งองค์ความรู้ที่นำมาใช้เพื่อกำหนดร่างยุทธศาสตร์การบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดฉบับนี้

เป้าหมาย

เกิดยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดที่สนับสนุนให้ครัวเรือนยากจนจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อสร้างเรียนรู้แนวทางในปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อหลุดพ้นภาวะยากจนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลักดันให้เกิดกิจกรรมการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในกลุ่มครัวเรือนเป้าหมายระดับจังหวัดอย่างทั่วถึง และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างบูรณาการเพื่อวิเคราะห์และจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมความฉลาดทางการเงินระดับครัวเรือน อันเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์หลัก

1. ยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมและความเหมาะสมของพื้นที่

กลยุทธ์

- 1.1 ศึกษาพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรม
- 1.2 คัดกรองและเลือกพื้นที่เข้าร่วมโครงการ
- 1.3 คัดเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อม หรือมีความจำเป็นในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ยุทธศาสตร์การสนับสนุนกลไกการสร้างนักวิจัยระดับพื้นที่

กลยุทธ์

- 2.1 สร้างคณะทำงาน “นักวิจัยบัญชีครัวเรือนระดับจังหวัด” เพื่อเป็นแกนหลักในการทำงาน และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญในการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนกับประชาชน โดยคณะทำงานนี้จะต้องมีความบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด
- 2.2 สนับสนุนและกระตุ้นให้ครัวเรือนเป้าหมายมีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน
- 2.3 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ข้อมูลจากบันทึกบัญชีครัวเรือนให้ประชาชนได้รับทราบและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการแก้ปัญหาค่าความยากจน ผ่านทางเครื่องมือสนับสนุนที่จัดให้
- 2.4 ติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษากับพื้นที่ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ร่วมรับฟังข้อคิดเห็น ความก้าวหน้า ให้ความสนับสนุนทางวิชาการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานด้านกระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาแบบบูรณาการระดับจังหวัด

2.5 สนับสนุนกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนสำหรับนักวิจัยระดับอำเภอ และตำบล เพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการข้อมูลเพื่อกำหนดแผนพัฒนาระดับตำบลต่อไป

3. ยุทธศาสตร์การผลักดันการใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล

กลยุทธ์

- 3.1 สร้างกระบวนการพัฒนาความร่วมมือและการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่
- 3.2 ดำเนินการสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนข้อมูลบัญชีครัวเรือนสู่แผนพัฒนาระดับตำบล
- 3.3 สะท้อนเทคนิควิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการบูรณาการและการใช้ข้อมูลเพื่อการจัดทำแนวทางแก้ปัญหาในสภาพความเป็นจริงของการทำงานในพื้นที่

4. สร้างระบบการจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดด้วยข้อมูลบัญชีครัวเรือน

กลยุทธ์

- 4.1 เวทีร่วมคิด แนวทางการบูรณาการข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของพื้นที่
- 4.2 สนับสนุนให้เกิดกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและชุมชนผ่านข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่มีอยู่อย่างบูรณาการ และตรงกับสภาพปัญหาจริงของพื้นที่
- 4.3 จัดทำแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด โดยใช้ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนที่รวบรวมได้จากพื้นที่ต่างๆ ในระดับจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

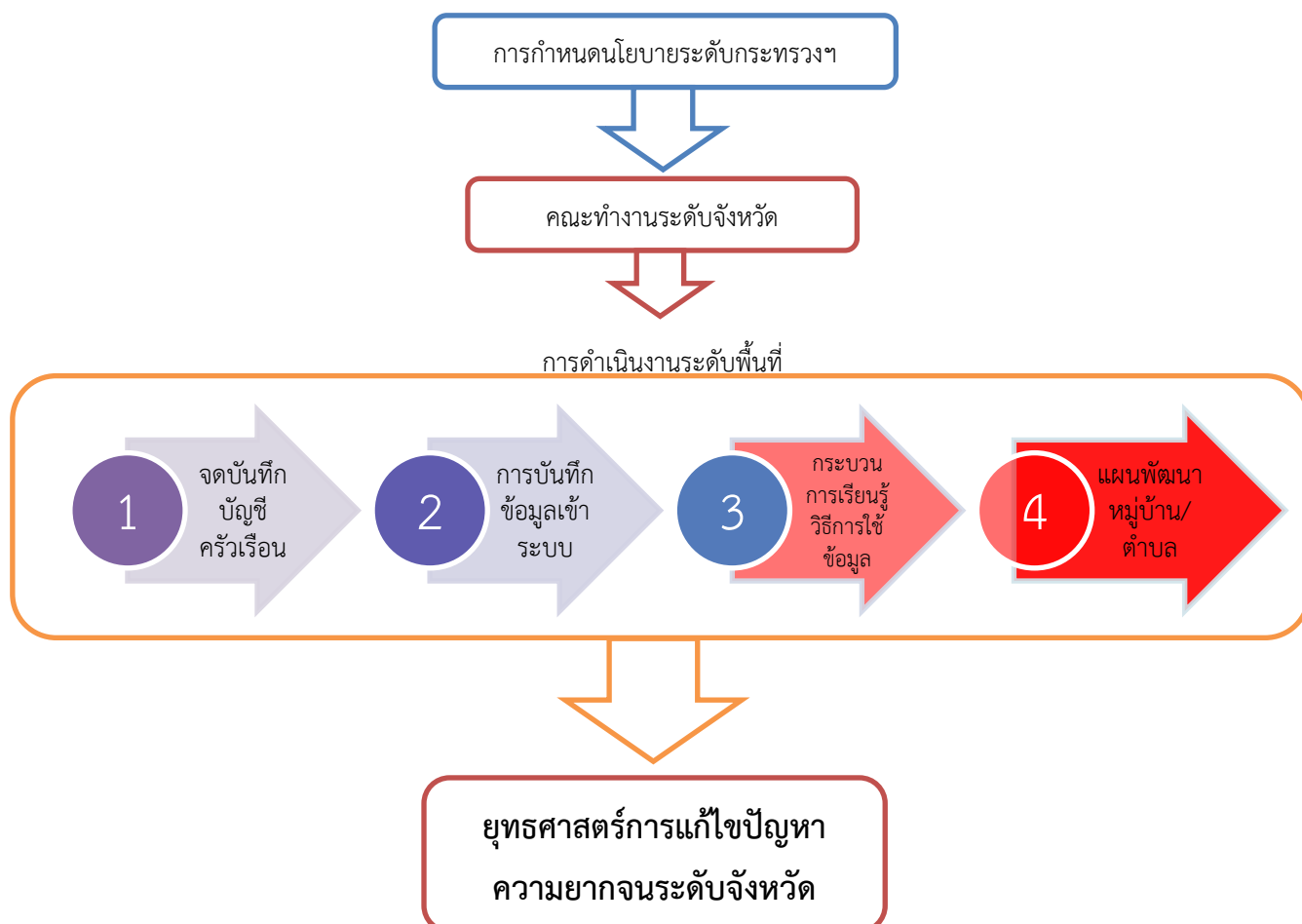
จากยุทธศาสตร์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า เป็นยุทธศาสตร์ที่มีจุดเน้นในการสร้างเสริมกระบวนการทำงานตั้งแต่ระดับจังหวัดไปสู่ระดับพื้นที่ โดยมีคณะทำงานเชิงบูรณาการของจังหวัดเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จากนั้นเมื่อกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกิดขึ้นในระดับครัวเรือนแล้ว ข้อมูลต่างๆ จะถูกสะท้อนกลับจากระดับย่อยสู่ภาพรวมระดับจังหวัดเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ตามประเด็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภายใต้แผนยุทธศาสตร์ที่เสนอนี้ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือประกอบในการดำเนินการตามแผนกิจกรรมที่นอกเหนือจากกระบวนการผลักดันการดำเนินการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในระดับพื้นที่ ทั้งนี้จึงได้จัดทำเครื่องมือประกอบดำเนินการดำเนินงานทางยุทธศาสตร์ต่อไปนี้

- 1) แบบบันทึกบัญชีครัวเรือน พัฒนาโดยกระทรวงมหาดไทย สกว. และมหาวิทยาลัยมหิดล
- 2) เว็บไซต์สำหรับการกรอกข้อมูลออนไลน์และทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลออนไลน์
- 3) คู่มือตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย”

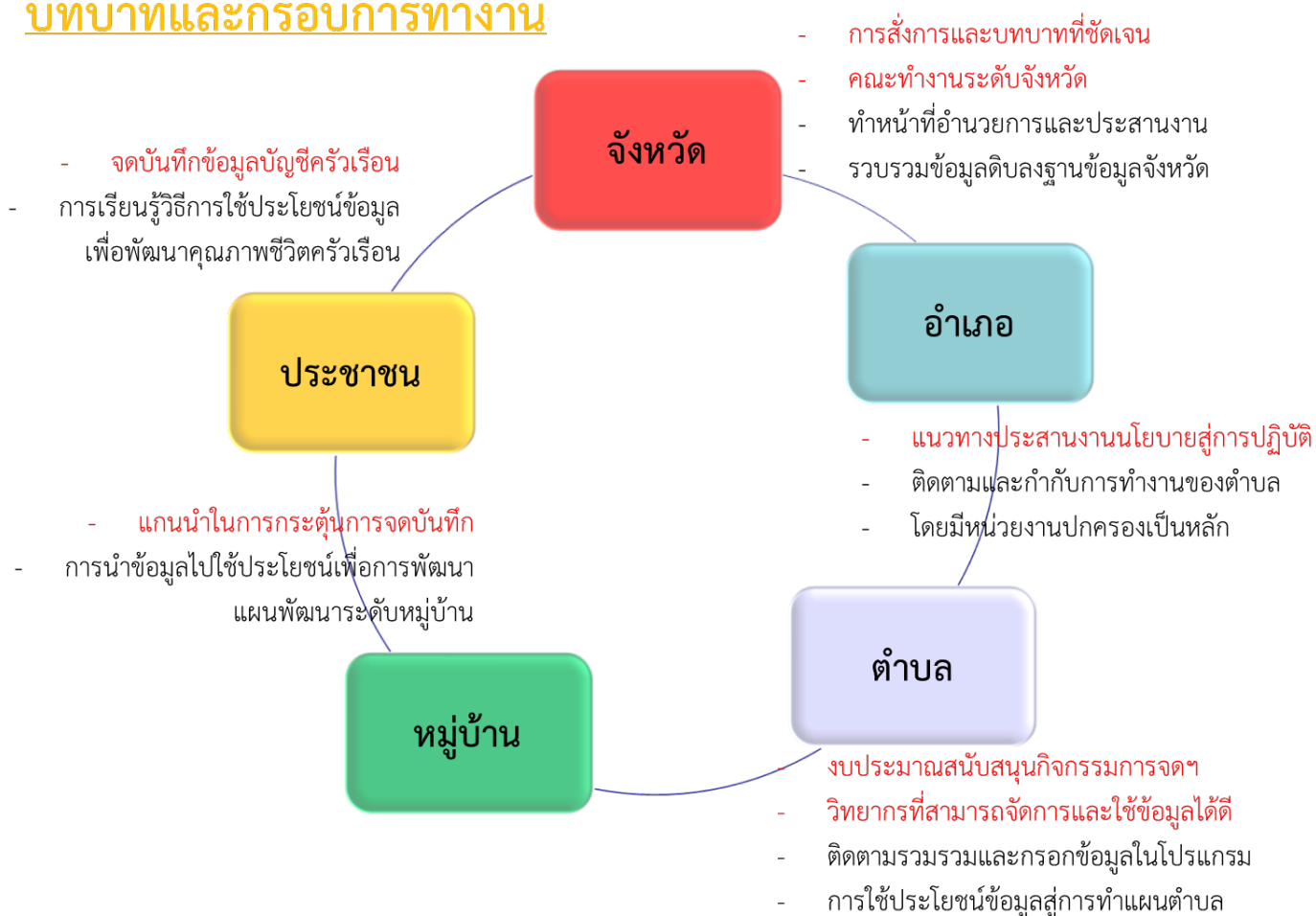
โดยในการใช้เครื่องมือดังกล่าว ได้จัดให้มีกลไกการสนับสนุนทางวิชาการและเชิงเทคนิคทั้งในแง่การใช้งานเว็บไซต์สำหรับการกรอกข้อมูลออนไลน์และทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูล เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้

คณะทำงานในระดับจังหวัดอำเภอและตำบลสามารถประมวลผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็วแม่นยำและถูกต้อง เป็นไปตามมาตรฐานการวิเคราะห์ดัชนีชี้วัด โดยทางมหาวิทยาลัยมหิดลได้วางแนวทางการให้การสนับสนุนทางวิชาการและการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการตีความหมายจากข้อมูลให้กับวิทยากรตามแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือเป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือและกระบวนการสนับสนุนทางวิชาการ โดยอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย รวมถึงองค์กรการศึกษา และการสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ขณะที่ในขั้นตอนการประมวลผลนั้น ได้จัดทำชุดคู่มือการประมวลผลกลางพร้อมดัชนีชี้วัด ได้แก่ ดัชนีวิถีไทยเพื่อให้เป็นแนวทางมาตรฐานในการเปรียบเทียบข้อมูลร่วมกันระหว่างจังหวัดพื้นที่ อันจะสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาได้ในที่สุด และเพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งอาจต้องระบุดูข่ายความร่วมมือเชิงหน้าที่อย่างชัดเจนภายใต้ฉันทามติในการทำงานร่วมกัน ดังกรอบแนวคิดการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

บทบาทและกรอบการทำงาน

จากกรอบแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน โดยผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล และหมู่บ้าน จำเป็นต้องมีความเข้มแข็งและสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับพื้นที่ ขณะที่ระดับอำเภอมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการติดตามและสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม ขณะที่คณะทำงานระดับจังหวัดเองก็จำเป็นต้องมีแผนการทำงาน ตลอดจนแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้แผนยุทธศาสตร์ที่น่าเสนอนี้ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการผลักดันนโยบายในระดับกระทรวง กล่าวคือ กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่มีอำนาจในการสั่งการ ควรกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้คณะทำงานในระดับจังหวัดได้รับรู้แนวทางการทำงาน และจัดให้มีคณะทำงานระดับจังหวัดขึ้น

4

รายงานสถานการณ์ “ดัชนีวิถีไทย”
: ภาพสะท้อนข้อมูลบัญชีรับจ่ายครัวเรือน

ดัชนีวิถีไทย

เป้าหมายหลัก

ดัชนีวิถีไทย เป็นดัชนีที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของครัวเรือน ที่เน้นแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเงิน รายรับ รายจ่าย การออม และหนี้สินของตนเอง ขณะเดียวกัน ดัชนีดังกล่าวจะช่วยชี้ให้เห็นถึงตัวชี้วัดอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น สุขภาพ การเกื้อหนุน และความสามารถในการจัดการของครัวเรือน เป็นต้น ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวเป็นการนำข้อมูลจากการจดบันทึกบัญชีรับจ่ายครัวเรือนมาบูรณาการร่วมกันเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับครัวเรือนโดยตรง ซึ่งกระบวนการการเรียนรู้ข้อมูลจากดัชนีวิถีไทยนี้จะก่อประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับย่อย อันได้แก่ บุคคลและครัวเรือน รวมไปถึงการพัฒนาในระดับที่กว้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือแม้กระทั่งระดับประเทศ โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

กระบวนการพัฒนาดัชนีวิถีไทย

สำหรับกระบวนการการพัฒนาตัวชี้วัด “ดัชนีวิถีไทย” นั้น ในขั้นแรกจะทำรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่มาประมวลเพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของประชากรในแต่ละภูมิภาค ว่ามีลักษณะการดำเนินชีวิตเช่นไร สถานทางเศรษฐกิจและบริบทเชิงพื้นที่ที่มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง และรายการบัญชีครัวเรือนทั้งรายรับและรายจ่ายใดที่สามารถสะท้อนภาพวิถีชีวิตของประชากรเหล่านี้ออกมาได้

จากนั้นได้จัดให้มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการและคณะที่ปรึกษาทั้งทางด้านประชากรศาสตร์ สังคมศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สภาพและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนกระบวนการจัดทำดัชนีชี้วัด ที่จะให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำดัชนีชี้วัดที่สามารถแสดงให้เห็นและเข้าใจถึงภาพรวมของชุดข้อมูลได้

ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์ข้อมูลบันทึกบัญชีครัวเรือนจากพื้นที่จังหวัดนำร่องแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่ และการใช้จ่ายในหมวดหรือรายการสำคัญต่าง ๆ ของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางรายการที่มีความโดดเด่น หรือน่าสนใจที่ชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจในครัวเรือน หลายรายการแสดงให้เห็นถึงการขาดความฉลาดทางการเงิน (Financial Literacy) ของครัวเรือน นอกจากนี้ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากพื้นที่ และการร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับชุดข้อมูลพบว่า ข้อมูลที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันยังมีความสมบูรณ์ไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและการใช้จ่าย ทั้งในแง่ระดับและรูปแบบ ข้อมูลที่มีอยู่มีความขาดช่วงและไม่ต่อเนื่อง ทำให้เมื่อทำการวิเคราะห์ผลข้อมูลออกมา จะพบว่า มีการกระเพื่อมขึ้นลงอย่างสูงของข้อมูลหลาย ๆ ตัวแปร ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งข้อจำกัดของชุดข้อมูล โดยในส่วนนี้

จำเป็นต้องอาศัยการปรับฐานข้อมูล และตัดข้อมูลที่มีการกระจายที่ผิดปกติมากออกไปในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อค้นหาดัชนีที่มีความหมายของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนดัชนีกลางที่สามารถบ่งชี้ถึงสภาพทั่วไปของทุกจังหวัดทั่วประเทศเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังใช้กระบวนการวิจัยและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการถอดบทเรียนจากข้อมูลเพื่อกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหพื้นที่แบบบูรณาการ ที่จะมีการร่วมทำงานและเรียนรู้ทั้งจากทีมวิจัยส่วนกลาง ทีมวิจัยระดับจังหวัด ทีมวิจัยระดับตำบล และประชาชนในพื้นที่ ที่เข้ามามีส่วนร่วมสะท้อนภาพของปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมทั้งสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการใช้ข้อมูลร่วมกัน

ผลการจัดทำดัชนีวิถีไทย

ดัชนีวิถีไทยที่นำเสนอนี้ จัดทำโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครัวเรือนสามารถมีตัวชี้วัดที่เข้าใจง่าย สรุปให้ทราบถึงสถานการณ์ด้านการเงินของครัวเรือน สามารถทำความเข้าใจกับสถานการณ์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน โดยจะนำข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนมาคำนวณเพื่อให้ได้ดัชนีรวมของครัวเรือนที่สะท้อนถึงสถานการณ์ด้านการเงินของครัวเรือนใน 4 มิติที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) รู้จักหา (การหารายได้)
- 2) รู้จักใช้ (การใช้จ่าย)
- 3) รู้จักลงทุน (การลงทุน)
- 4) รู้จักออม (การออม)

ทั้งนี้ ข้อมูล 4 มิติ ดังกล่าวจะช่วยสะท้อนให้ครัวเรือนได้เกิดการวิเคราะห์ตนเองในเบื้องต้นได้อย่างสะดวกเข้าใจง่าย ตลอดจนมีข้อมูลเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครัวเรือนกรณีที่เกิดบันทึกข้อมูลอย่างต่อเนื่อง สำหรับคณะทำงานในระดับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัดเอง ก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในส่วนนี้ในการวิเคราะห์สถานะทางการเงินและการใช้จ่ายในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากดัชนีวิถีไทย 4 มิติ ที่แสดงข้อมูลในภาพรวมแล้ว ยังมีดัชนีย่อยที่ใช้เพื่อการสะท้อนวิถีทางการเงินของครัวเรือนอีกจำนวน 20 ตัว ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงดัชนีวิถีไทยย่อยทั้ง 20 ตัว

ดัชนี	รายละเอียด
1. ดัชนีรายได้	ผลรวมของรายรับทั้งหมด ซึ่งเป็นเงินที่ได้จากการขายผลผลิตต่างๆ ทั้งจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ผลิตภัณฑ์ สินค้า หรือค่าจ้างที่ได้รับจากการทำงานหรือให้บริการ เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น การให้เช่า เงินสงเคราะห์ สวัสดิการต่างๆ เงินที่ได้จากการเสี่ยงโชค เงินที่ได้รับจากลูกหลาน หรือได้รับจากแหล่งอื่นๆ
2. ดัชนีการสะสมทุน	ความสัมพันธ์ระหว่างการออมของครัวเรือนกับรายได้ของครัวเรือน ซึ่งจะเป็นการศึกษาสัดส่วนระหว่างการออม และรายได้หรือรายรับว่าครัวเรือนมีความสามารถในการออมมากน้อยเพียงใดเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้หรือรายรับของครัวเรือน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการสะสมทุน” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่มีความสำคัญต่อครัวเรือน เพื่อให้ทราบว่าในครัวเรือนของท่านมีเงินทุนสะสมอยู่มากน้อยเพียงใดระหว่างรายรับกับการออมในครัวเรือนของท่าน ทั้งนี้จะเป็นการช่วยให้ครัวเรือนได้คิดวางแผนในอนาคตเพื่อเตรียมพร้อมสู่สังคมสูงอายุ
3. ดัชนีการออม	เป็นส่วนต่างระหว่างรายได้ และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายแล้วนำมาเก็บสะสมในรูปของการจ่ายเบี้ยประกันต่างๆ การฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ซื้อทอง นาก เงิน เครื่องประดับต่างๆ การซื้อหรือเช่าที่ดิน หรือยานพาหนะ
4. ดัชนีการใช้จ่ายเกินฐานะ	ความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินของครัวเรือนที่มาจากการลงทุนและการประกอบอาชีพ การศึกษาของบุตรหลาน หรือการใช้จ่ายอื่นๆ กับรายรับของครัวเรือนทุกประเภท เป็นดัชนีที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน เมื่อนำหนี้สินของครัวเรือนมาเปรียบเทียบกับรายได้ของครัวเรือน เราเรียกอัตรานี้ว่า “อัตราส่วนการใช้จ่ายเกินฐานะตนเอง” หากครัวเรือนมีหนี้สินมาก และเข้าใกล้กับรายรับที่ได้รับในแต่ละเดือน ค่าของดัชนีนี้จะมีค่า

	ใกล้เคียง 100 ในทางตรงกันข้าม หากครัวเรือนนี้มีหนี้สินไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของครัวเรือน ค่าของดัชนีจะต่ำเข้าใกล้ 0 ดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนสามารถประเมินศักยภาพในการใช้จ่ายเงินของครัวเรือน ว่าในแต่ละเดือนนั้นครัวเรือนมีหนี้สินมากน้อยแค่ไหน เมื่อเทียบกับรายได้ของครัวเรือนในแต่ละเดือน
5. ดัชนีความสามารถในการชำระหนี้	ความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินของครัวเรือนที่มาจากการลงทุนและการประกอบอาชีพ การศึกษาของบุตรหลาน หรือการใช้จ่ายอื่นๆ กับความสามารถในการจ่าย ดัชนีนี้เรียกว่า “อัตราส่วนความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน” หากครัวเรือนนี้มีความสามารถในการจ่ายหนี้สินมากในแต่ละเดือน ค่าดัชนีจะต่ำ แต่ในทางตรงกันข้าม หากครัวเรือนมีความสามารถในการจ่ายหนี้สินน้อย เมื่อเทียบกับหนี้สินที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน ก็จะทำให้ค่าดัชนีจะสูง ดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนได้ทราบถึงสถานะทางการเงินของตัวเองว่าครัวเรือนของเรามีความสามารถในการจ่ายหนี้สินมากน้อยแค่ไหน เมื่อเปรียบเทียบกับหนี้สินที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน
6. ดัชนีการเกื้อหนุน	การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน การสงเคราะห์ หรือสวัสดิการต่างๆ ที่ครัวเรือนได้รับ การเกื้อหนุนต่างๆ นั้นจะเป็นการได้รับในหลายๆ รูปแบบทั้งจากสมาชิกในครัวเรือน ชุมชน และ/หรือสังคม ในรูปของตัวเงิน เป็นการเพิ่มรายรับให้กับครัวเรือนเช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากจน ผู้ป่วยเอดส์ ภัยธรรมชาติ ค่ารักษาพยาบาล บำเหน็จ บำนาญ โบนัส เงินส่งกลับของลูกหลาน เงินที่ได้จากการช่วยงานต่างๆ ฯลฯ
7. ดัชนีภาระภาษีสังคม	เงินซึ่งจะต้องจ่ายหรือควรจ่ายเพื่อสถานภาพทางสังคม เช่น เงินช่วยงานต่างๆ ได้แก่ งานศพ งานแต่งงาน งานบวช ซึ่งภาษีสังคมนี้ บางครั้งเราก็นิยมจ่าย บางครั้งก็ไม่ค่อยยินดี หรือบางครั้งก็จำใจจ่าย
8. ดัชนีการมีสุขภาพดี	การมีสุขภาพทั้งกายและใจที่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ปลอดภัยจากค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล หรือยารักษาโรค
9. ดัชนีความฟุ่มเฟือย	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อเหล่าของครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าขนมของลูก ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือการออม

	เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการใช้จ่ายของฟุ่มเฟือยต่อเรื่องที่จำเป็นต้องจ่าย” ดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนทราบถึงรายจ่ายของตัวเองในหมวดที่ฟุ่มเฟือยไปยังค่าใช้จ่ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในขณะที่ครัวเรือนสามารถเก็บรายจ่ายส่วนนี้ไปจ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าขนมลูก/ ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือแม้แต่การออมก็ตาม
10. ค่าเหล้าต่อรายรับจากการทำงาน	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อเหล้าของครัวเรือน กับรายรับจากการทำงานของครัวเรือน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นจากการซื้อเหล้าต่อรายรับจากการทำงาน” ดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนได้ทราบถึงสัดส่วนการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นว่าไปลดรายรับจากการทำงานมากน้อยเพียงใด ซึ่งดัชนีนี้จะทำให้ครัวเรือนเห็นภาพของการใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองว่ามีผลต่อรายรับของครัวเรือนเพียงใด
11. ค่าบุหรีต่อค่าขนมลูก/ค่าน้ำ ค่าไฟ/การออม	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อบุหรีของครัวเรือน กับรายจ่ายในเรื่องค่าขนมลูก/ ค่าน้ำ ค่าไฟ /การออม เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจำเป็นในการซื้อบุหรี” ซึ่งดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนทราบถึงสถานการณ์การเงินของครัวเรือนในการใช้จ่ายค่าบุหรี ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ในขณะที่จะนำรายจ่ายนั้นไปใช้จ่ายค่าน้ำ/ ค่าไฟฟ้า หรือนำเงินในส่วนนั้นมาออมเพื่อเป็นเงินเก็บ
12. ค่าบุหรีต่อรายรับจากการทำงาน	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อบุหรีของครัวเรือน กับรายรับจากการทำงานของครัวเรือน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นจากการซื้อบุหรีต่อรายรับจากการทำงาน” ซึ่งดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนได้ทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการซื้อบุหรีจะมีผลต่อรายรับจากการทำงานมากน้อยแค่ไหน
13. รายจ่ายต่อรายรับจากการเสี่ยงโชค	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือนต่อรายรับที่ได้มาจากการเสี่ยงโชค เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการแบ่งเบารายจ่ายของครัวเรือนด้วยการเสี่ยงโชค” ดัชนีนี้จะแสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนนี้ได้มีรายรับจากการเสี่ยงโชคมาช่วยแบ่งเบารายจ่ายของครัวเรือนได้มากน้อยเพียงใด เป็นการให้เห็นถึงสถานะการเงินอันเป็นผลมาจากการเสี่ยงโชค
14. ค่าโทรศัพท์ต่อรายรับครัวเรือน	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าโทรศัพท์ต่อรายรับของ

	ครัวเรือน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการสิ้นเปลืองจากการใช้โทรศัพท์” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงความสิ้นเปลืองของครัวเรือนจากการใช้โทรศัพท์ หากสัดส่วนในการใช้โทรศัพท์ของครัวเรือนมาก ก็จะมีผลต่อรายรับของครัวเรือน
15. ค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่อรายรับจากการลงทุนในรอบการผลิตหรือเก็บเกี่ยวเดียวกัน	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่อรายรับจากการลงทุนในรอบการผลิตหรือเก็บเกี่ยวเดียวกัน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนกำไรขาดทุนจากการลงทุนในการผลิตหรือเก็บเกี่ยวทางการเกษตร” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงกำไรขาดทุนของครัวเรือนซึ่งได้มาจากการลงทุนในการผลิตหรือเก็บเกี่ยวทางการเกษตร ดังนั้นหากครัวเรือนมีความสมดุลในรายรับและรายจ่ายในการลงทุนด้านการเกษตร ดัชนีจะมีค่าเท่ากับ 1 แต่หากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนและเข้าใกล้กับรายรับที่ได้รับในแต่ละเดือน ค่าของดัชนีจะมีค่าใกล้เคียง 100 ในทางตรงกันข้าม หากครัวเรือนนี้มีรายจ่ายในการลงทุนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับรายรับของครัวเรือน ค่าของดัชนีจะต่ำเข้าใกล้ 0 ดัชนีนี้จะช่วยให้ครัวเรือนสามารถประเมินความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินของครัวเรือนในการลงทุนในรอบการผลิตหรือเก็บเกี่ยวเดียวกัน
16. สัดส่วนการบริโภคผักต่อการบริโภคเนื้อสัตว์	ความสัมพันธ์ของการบริโภคผักต่อการบริโภคเนื้อสัตว์ เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการบริโภคอาหารคลีน” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่บอกให้ครัวเรือนทราบถึงสัดส่วนการบริโภคอาหารคลีนซึ่งเป็นอาหารประเภทผัก ว่าจะมีสัดส่วนอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับบริโภคเนื้อสัตว์ในครัวเรือน ทำให้ครัวเรือนทราบสถานการณ์การบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ของครัวเรือน
17. สัดส่วนเงินชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ยต่อรายจ่ายทั้งหมด	ความสัมพันธ์ระหว่างเงินชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ย ต่อรายจ่ายทั้งหมด เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนรายจ่ายทั้งหมดจากการชำระหนี้” ดัชนีนี้ช่วยให้ครัวเรือนได้ทราบถึงสถานการณ์เงินในเรื่องการใช้จ่ายทั้งหมดที่ได้ใช้จ่ายไปยังเรื่องหนี้สิน เพื่อให้ครัวเรือนได้ประเมินรายจ่ายทั้งหมดที่ได้จ่ายไปในเรื่องหนี้สิน
18. สัดส่วนค่าพักผ่อนหย่อนใจต่อเงินออม	ความสัมพันธ์ระหว่างค่าพักผ่อนหย่อนใจต่อเงินออม เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการปันเงินออมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่ช่วยให้ครัวเรือนได้

	ทราบถึงรายจ่ายในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจว่ามีผลต่อเงินออมของครัวเรือนมากน้อยเพียงใด
19. สัดส่วนหนี้ในระบบต่อหนี้นอกระบบ	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นหนี้ในระบบต่อหนี้นอกระบบ ดัชนีนี้เรียกว่า เป็นดัชนีแสดงการวัดความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการเป็นหนี้สินในและนอกระบบของครัวเรือน” ดัชนีนี้แสดงให้เห็นถึงสถานะการเงินของครัวเรือนระหว่างสัดส่วนของการเป็นหนี้นอกระบบและในระบบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร
20. สัดส่วนรักษาพยาบาลต่อค่าเล่าบุหรี	ความสัมพันธ์ระหว่างการรักษาพยาบาลต่อค่าเล่าบุหรี เราเรียกดัชนีนี้ว่า “อัตราส่วนการใช้จ่ายเงินเพื่อสุขภาพต่อค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในการซื้อเหล่าบุหรี” ดัชนีนี้เป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นสถานะการใช้จ่ายเงินของครัวเรือนในเรื่องการซื้อเหล่าบุหรีว่ามีความสัมพันธ์กับรายจ่ายในเรื่องการรักษาพยาบาลอย่างไร

ดัชนีตามรายละเอียดที่แสดงมาข้างต้นนี้ จะถูกประมวลผลและนำเสนอให้ผู้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนในแต่ละพื้นที่ได้รับทราบผ่านทางเว็บไซต์ออนไลน์ที่จัดทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นทำการเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากพื้นที่ศึกษาแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้ถึงชุดตัวชี้วัดที่เป็นประโยชน์จริงจากข้อมูล ทั้งนี้จะเน้นที่กระบวนการสร้างระบบความคิดในการรับรู้และเห็นปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก ทีมทำงานในระดับพื้นที่ทั้งตำบลและจังหวัดจะสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้กับชุมชนเพื่อสะท้อนถึงสภาพปัญหา ก่อให้เกิดการขยายประโยชน์ข้อมูลสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนบนฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์

5

รายละเอียดพร้อมที่อยู่เว็บไซต์แสดงผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนส่วนกลาง

โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ ABCD online

การจัดทำโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ครั้งนี้ พัฒนาขึ้นเพื่ก้าวข้ามข้อจำกัดที่เกิดจากความไม่ลงตัวของระบบคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในพื้นที่ต่างๆที่เข้าร่วมกิจกรรมทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาระบบที่สามารถบริหารจัดการได้ผ่านทางส่วนกลางแบบออนไลน์จึงถือเป็นทางออกที่ดีที่สุดอันจะนำมาซึ่งประสิทธิผลในการทำงาน นอกจากนี้วิธีการกรอกข้อมูลออนไลน์นี้จะเป็นประโยชน์ในแง่การจัดเก็บรักษาข้อมูลทั้งประเทศไว้บนฐานข้อมูลส่วนกลาง จะช่วยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรองข้อมูลดังกล่าวไม่ให้สูญหายและสามารถนำมาใช้ทำการวิเคราะห์ได้ตามประเด็นที่มีความสนใจ

ในแง่การอำนวยความสะดวกให้กับหลาย ๆ จังหวัดที่ไม่สามารถประสานงานกับหน่วยงานในจังหวัดของตนได้ว่าจะติดตั้งไว้ที่พื้นที่ข้อมูลของใคร จะไปติดตั้งในส่วนราชการใด จนนำไปสู่การไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการในที่สุด ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ก็จะทำให้การทำงานจดบันทึกบัญชีครัวเรือนมีปัจจัยสนับสนุนมากยิ่งขึ้น (ที่อยู่เว็บไซต์โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ www2.ipsr.mahidol.ac.th/abcd/)

ตำบล/แขวง : นนทบุรี
อำเภอ/เขต : นนทบุรี
จังหวัด : นนทบุรี

รหัสหมู่บ้าน :

รหัสครัวเรือน :

สมาชิก :

เลือกเดือน..!คลิก:

เลือกปี..!คลิก:

โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์

ทั้งนี้การออกแบบการพัฒนาโปรแกรมฯ ครั้งนี้ มุ่งเน้นลดขั้นตอนการทำงานของผู้ทำงานระดับพื้นที่ ให้มีความสะดวก ไม่ยุ่งยากมากขึ้นตอน จึงได้ตัดลดขั้นตอนต่างๆ ให้ลดน้อยลง เพิ่มเทคนิคการแสดงผลข้อมูล ให้เป็นไปแบบอัตโนมัติ สามารถเรียกดูได้ทันทีเมื่อต้องการ สำหรับหมวดการบันทึกข้อมูลได้มีการปรับให้ตรงตามแบบบันทึกที่ปรับปรุงล่าสุดทั้งในหมวดรายรับ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน

ระบบบันทึกข้อมูล บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือนออนไลน์

หน้าหลัก **แสดงรายการ** แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดการออม หมวดหนี้สิน ลออกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกการรับครัวเรือนรายวัน

1	ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้ ฯลฯ รวมทั้งการขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้	กรอกตัวเลข
2	ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา กุ้ง หอย ปู สัตว์ และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่	กรอกตัวเลข
3	การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา การขายอาหาร ขายผลิตภัณฑ์	กรอกตัวเลข
4	ค่าจ้างจากการทำงานหรือให้บริการ	กรอกตัวเลข
5	เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น	กรอกตัวเลข
6	รายได้จากการเลี้ยงโชค	กรอกตัวเลข
7	เงินที่ลูกหลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน หรืออยู่ที่อื่นส่งมาให้	กรอกตัวเลข
8	รายได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่างๆ ดอกเบี้ย เงินปันผล เงินสงเคราะห์เงิน หรือลาภลอย	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 1

1	ค่าจ้างแรงงาน	กรอกตัวเลข
2	ค่าเช่า / ค่าวัสดุอุปกรณ์ หรือลงทุนเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เช่าหรือ ซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ	กรอกตัวเลข
3	ค่าพลังงานและน้ำมันในการประกอบอาชีพ	กรอกตัวเลข
4	ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์ ฯลฯ รวมทั้งยาขับไล่แมลง	กรอกตัวเลข
5	ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ สอริโบน ฯลฯ	กรอกตัวเลข
6	ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช	กรอกตัวเลข
7	ซื้อสัตว์เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น วัว, นก, ปลา, หมู, ไก่ ฯลฯ	กรอกตัวเลข
8	ซื้อสินค้าเพื่อมาจำหน่าย	กรอกตัวเลข
9	ค่าใช้จ่ายอื่นนอกจากที่ระบุ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 2

1	ข้าวสารทุกชนิด	กรอกตัวเลข
2	เนื้อสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร	กรอกตัวเลข
3	ผักสด เครื่องเทศ ผลไม้	กรอกตัวเลข
4	ไข่ทุกชนิด	กรอกตัวเลข
5	อาหารแห้ง อาหารกระป๋อง อาหารหมักดองทุกชนิด อาหารสำเร็จรูป และเครื่องปรุงอาหาร เช่น กะปิ น้ำปลา ฯลฯ	กรอกตัวเลข
6	อาหารสำเร็จรูปที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กับข้าวถุง ขนมหวาน ไอศกรีม ฯลฯ	กรอกตัวเลข
7	น้ำดื่มสะอาด เช่น น้ำแร่ น้ำโพลาริส ฯลฯ	กรอกตัวเลข
8	น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์ ฯลฯ นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้	กรอกตัวเลข
9	ค่าเชื้อเพลิงในการปรุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน ฯลฯ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 3

1	ค่ายาและค่ารักษาพยาบาล	กรอกตัวเลข
2	เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอนของสมาชิกในครัวเรือน	กรอกตัวเลข
3	ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม สดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมน้ำผึ้ง ฯลฯ	กรอกตัวเลข
4	ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม ผงซักฟอก จาน ชาม ช้อน ผ้าอนามัย ของเด็ก	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 4

1	ซ่อมแซม ต่อเติม หรือปลูกบ้าน หรือปรับปรุงบริเวณบ้าน	กรอกตัวเลข
2	ค่าซ่อมหรือซื้อเครื่องใช้ในบ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เฟอร์นิเจอร์	กรอกตัวเลข
3	ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา	กรอกตัวเลข
4	ค่าโทรศัพท์ทั้งครัวเรือน ที่จ่ายเป็นรายเดือน และค่าบริการโทรศัพท์เติมเงิน	กรอกตัวเลข
5	ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ภาษีร้านค้า ภาษีโรงเรือน ค่าเก็บขยะ ฯลฯ	กรอกตัวเลข

หน้าหลัก แสดงรายการ แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดการออม หมวดหนี้สิน ลอกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกรายรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 5

1	จ่ายดอกเบี้ย และผ่อนชำระหนี้เงินกู้ เงินยืม เงินเช่า	กรอกตัวเลข
2	เงินทำบุญ หรือเงินช่วยงาน เช่น งานแต่งงาน งานศพ บวชนาค ฯลฯ	กรอกตัวเลข
3	เงินเดือนหรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่อยู่อื่น	กรอกตัวเลข
4	จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าดูหนัง ดนตรี ลิเก และการแสดงอื่นๆ รวมถึงค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกรายรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 6

1	ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ	กรอกตัวเลข
2	ค่าอุปกรณ์การเรียน และชุดนักเรียน ชุดพลศึกษา ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด	กรอกตัวเลข
3	ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน	กรอกตัวเลข
4	ค่ารถรับส่งเด็กไปโรงเรียนแบบประจำและรายเดือน	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกรายรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 7

1	ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม	กรอกตัวเลข
2	เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโหม กระทิงแดง เอ็ม 100 เอ็ม 150 ฯลฯ	กรอกตัวเลข
3	เหล้า เบียร์ ยาสูบ ไวน์ กระแช่ สาโท	กรอกตัวเลข
4	ยาสูบ บุหรี่ หนาม่า ยาฉีด ฯลฯ	กรอกตัวเลข
5	เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกขโมย ถูกโกง ถูกปรับ	กรอกตัวเลข
6	เงินที่จ่ายเพื่อการเสียใจ และเงินเลี้ยงดวงในรูปแบบต่างๆ เช่น ซื้อมวย สวดเผ่น หรือสลากกินแบ่ง	กรอกตัวเลข

**ระบบบันทึกข้อมูล
บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน
ออนไลน์**

หน้าหลัก **แสดงรายการ** แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดการออม หมวดหนี้สิน ลอกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี
หมวดเงินออม

1	จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย	กรอกตัวเลข
2	ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออกเงินกู้	กรอกตัวเลข
3	ซื้อทอง เงิน นาก เพชร พลอย และเครื่องประดับที่มีค่าอื่น ๆ	กรอกตัวเลข
4	เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือเช่าที่ดินหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ	กรอกตัวเลข
5	เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

**ระบบบันทึกข้อมูล
บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน
ออนไลน์**

หน้าหลัก **แสดงรายการ** แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดการออม **หมวดหนี้สิน** ลอกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี
หมวดหนี้สินหมวดที่ 1

1	เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพอัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
2	เพื่อการศึกษาดรหหลานอัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
3	เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

1	เงินต้น	กรอกตัวเลข
2	ดอกเบี้ย	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

สถานการณ์ปัจจุบัน: กับการผลักดันการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนสู่นโยบายการดำเนินงานระดับประเทศ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้เล็งเห็นความสำคัญในการนำบัญชีครัวเรือนมาใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือหลักเพื่อการขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ โดยได้สนับสนุนให้เกิดการวิจัยที่ตอบโจทย์และสนับสนุนกลไกเชิงระบบทั้งด้านองค์ความรู้ กระบวนการวิจัย ตลอดจนเครื่องมือและผลผลิตทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็ได้พัฒนาเครือข่ายภาคีด้านการทำงานและความร่วมมือที่สำคัญระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐที่สำคัญได้แก่กระทรวงมหาดไทย รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ในการร่วมกันบูรณาการวิธีการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีในบางช่วงที่กิจกรรมดังกล่าวมีความแฉะเบาบางไปบ้างในแง่ของการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน ซึ่งเหตุผลส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากความต่อเนื่องและความชัดเจนในการจัดการเชิงนโยบาย เช่นเดียวกับการดำเนินกิจกรรมทางยุทธศาสตร์บางเรื่องในอดีต นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงลักษณะของกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่เปรียบเสมือน “ยาขมหม้อใหญ่” สำหรับประชาชนทั่วไป จึงทำให้การใช้เครื่องมือบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจนยังไม่สามารถขยายฐานการดำเนินกิจกรรมได้อย่างครอบคลุมทั่วประเทศเท่าที่ควร

ทั้งนี้เป็นนิมิตหมายอันดีว่า ตั้งแต่ช่วงต้นปีที่ผ่านมาหลังจากรัฐบาลภายใต้การบริหารงานของ คสช. ได้หรือเล็งเห็นถึงความสำคัญในการผลักดันการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ที่เชื่อว่าจะสามารถเป็นกุญแจสำคัญในการนำไปสู่ทางออกของปัญหาความยากจนได้ ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงได้มีดำริสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันให้มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ โดยในเบื้องต้นเน้นที่ครัวเรือนสมัครใจเป็นหลัก ณ จุดนี้เอง ถือว่าเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้กิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมอีกครั้ง โดยปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวได้เริ่มดำเนินการกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในพื้นที่นำร่องของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ภายใต้กิจกรรม “หมู่บ้านปิดทองหลังพระ”

ในส่วนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยนอกจากความพยายามผลักดันกิจกรรมดังกล่าวให้เป็นยุทธศาสตร์การทำงานระดับชาติแล้ว ก็ได้เข้าไปมีบทบาทในฐานะการสนับสนุนกลไกเชิงระบบและวิชาการที่จะช่วยให้เกิดการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการข้อมูล องค์ความรู้ด้านการวิจัย และภาคีการทำงานเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ ด้วยเหตุนี้เองจึงได้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนากลไกเชิงระบบเพื่อมาสนับสนุนการดำเนินนโยบายดังกล่าว ภายใต้กิจกรรมการวิจัยของโครงการนี้ จึงได้เข้ามามีบทบาทในการสานต่อกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนตามแนวพระราชดำรัส ให้ดำเนินไปได้อย่างสะดวกโดยอาศัยกระบวนการจัดการข้อมูลที่มีความทันสมัย จัดให้มีระบบการบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ที่สามารถนำเข้าข้อมูลจากการจดบันทึก ตลอดจนประมวลผลข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงกระแสการเงิน การใช้จ่ายของครัวเรือน และยังสามารถสังเคราะห์รวมขึ้นมาให้เป็นข้อมูลระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดเพื่อประกอบการกำหนดนโยบายได้ ซึ่งถือว่าฐานข้อมูลดังกล่าว จะช่วยให้เกิดการรวบรวมข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่เคยได้เริ่มดำเนินการมาก่อน

ขณะเดียวกัน การมีระบบการบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนออนไลน์ ตัวชี้วัดดัชนีวิถีไทย ก็จะช่วยให้ครัวเรือน รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ได้เรียนรู้ และใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนเพื่อการเติมเต็มในแง่ขององค์ความรู้เชิงลึกตามบริบท และภูมิสังคมเพื่อการจัดการกับปัญหาในพื้นที่ของตนที่มีความเฉพาะและแตกต่างกันออกไป ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้พ้นจากความยากจน มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น รู้วิธีการวิเคราะห์และการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระดับพื้นที่ การวางยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับอำเภอและจังหวัดได้อย่างตรงประเด็นปัญหา

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาข้างต้น ทั้งในส่วนที่เป็นผลการดำเนินงานด้านกระบวนการวิจัย ตลอดจนกิจกรรมการวิจัยต่างๆ ที่เป็นหนึ่งในกลไกสนับสนุนกระบวนการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อนำสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน จากข้อมูลและข้อค้นพบเชิงประจักษ์อาจกล่าวได้ว่า สถานการณ์ในปัจจุบันของการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน กำลังอยู่ในช่วงขาขึ้นและได้รับความสนใจจากหน่วยงานระดับจังหวัด ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับในอดีต จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ณ ปัจจุบัน อยู่ในช่วงที่มีความพร้อมที่จะก่อให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนของประชาชนคนไทยโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในภาวะยากจนให้หลุดพ้นจากภาวะความยากจนดังกล่าวได้หากได้รับการผลักดันทางนโยบายอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่าภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อการค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ข้อมูลบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ไขความยากจนในครั้งนี้ ได้ค้นพบว่า การดำเนินกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในแง่การผลักดันนโยบายระดับประเทศ ถือได้ว่าดำเนินมาในทิศทางที่เหมาะสม หากเพียงแต่ยังต้องการความต่อเนื่องและความชัดเจนในการสั่งการระดับนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้การรวบรวมข้อมูลมีมากเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทั้งในระดับและแนวโน้มความเป็นอยู่ของคนไทยในแง่วิถีเศรษฐกิจครัวเรือนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยผลลัพธ์ทั้งในเชิงกระบวนการและเชิงผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนกิจกรรมการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่กำลังดำเนินการอยู่ได้ตามรายละเอียดที่แสดงในรายงานฉบับนี้

ภาคผนวก

แบบบันทึกรายรับ – รายจ่ายครัวเรือน

คำอธิบายการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน

1. สมุดบันทึกครัวเรือนนี้ใช้จดบันทึกรายรับ-รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน ที่เป็นเงินสด ของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน
2. แบบบันทึกนี้มีทั้งหมด 6 ชุด ชุดละ 1 เดือน ชุดหนึ่งใช้ในการลงบันทึกรายรับ รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน แบบบันทึกทั้งเล่มนี้ใช้ในการบันทึกเป็นเวลา 6 เดือน จัดพิมพ์ในกระดาษลายปรู สามารถฉีกแบบบันทึกแต่ละเดือนหรือแต่ละชุดออกจากเล่มได้
3. แบบบันทึก 1 ชุด ประกอบด้วยกระดาษจำนวน 5 หน้า จะมีหมายเลขกำกับ ตั้งแต่ 1-5

หน้าที่ 1 สรุปรายรับ รายจ่าย เงินออมและหลักประกัน หนี้สิน ใช้บันทึกยอดเงินรวมที่ได้รับ และจ่ายออกของแต่ละเดือน รวมถึงคำถาม ความเห็น ข้อเสนอของครัวเรือนต่อข้อมูล ที่จดบันทึก

หน้าที่ 2 เป็นรายรับ ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่ได้รับเข้ามาในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของรายการที่จัดไว้ ซึ่งมี 13 รายการ

หน้าที่ 3 เป็นรายจ่าย ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดและรายจ่ายที่จัดไว้ ซึ่งแบ่งรายจ่ายออกเป็น 7 หมวด ดังนี้

- หมวดที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ
- หมวดที่ 2 ค่าใช้จ่ายในการบริโภคในครัวเรือน
- หมวดที่ 3 ค่าใช้จ่ายค่ายาและเครื่องนุ่งห่ม
- หมวดที่ 4 ค่าใช้จ่ายเรื่องที่อยู่อาศัย
- หมวดที่ 5 ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน งานสังคม
- หมวดที่ 6 ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา
- หมวดที่ 7 ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

หน้าที่ 4 เป็นเงินออมและหลักประกัน ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดและรายจ่ายที่จัดไว้ ซึ่งมี 5 รายการ

หน้าที่ 5 เป็นหนี้สิน ใช้บันทึก "จำนวนเงินสด" ที่เป็นเงินกู้ที่รับมาในเดือนนั้น ๆ และเงินสดที่จ่ายออกในเดือนนั้น ๆ เพื่อผ่อนชำระเงินกู้และดอกเบี้ย ให้ตรงกับรายละเอียดของหมวดที่จัดไว้ ซึ่งมี 3 รายการ

หน้า ที่ 1

สรุปรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน		
เดือน		
กรกฎาคม	กันยายน	มิถุนายน
มกราคม	เมษายน	พฤษภาคม
กุมภาพันธ์	ตุลาคม	พฤศจิกายน
1. รวมรายรับ		
2. รวมรายจ่าย		
หมวดที่ 1 : หมวดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ		
หมวดที่ 2 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือน		
หมวดที่ 3 : ยา และเครื่องนุ่งห่ม		
หมวดที่ 4 : ที่อยู่อาศัย		
หมวดที่ 5 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม		
หมวดที่ 6 : ค่าใช้จ่ายในการศึกษา		
หมวดที่ 7 : ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น		
สรุปเงินคงเหลือหรือติดลบ (รวมรายรับ-รายจ่าย)		
3. รวมเงินออมและหลักประกัน		
4. รวมหนี้สิน		

หน้าี่ 2

แบบบันทึกรายรับครัวเรือน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด/ อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน..... พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

รายรับ		ลำดับที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
	1. ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้ ฯลฯ รวมทั้งการขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้จากแหล่งน้ำ					
	2. ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา กุ้ง หอย ปู สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่ มูลสัตว์ ขากสัตว์ ฯลฯ					
	3. การค้าขายสินค้าที่ซื้อมา การขายอาหาร ขายผลิตภัณฑ์					
	4. ค่าจ้างจากการทำงานหรือให้บริการ					
	5. เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น					
	6. รายได้จากการเสียโชค					
	7. เงินที่ลูก หลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน หรืออยู่ที่อื่นส่งมาให้					
	8. รายได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น เงินที่ผู้อื่นช่วยงานต่าง ๆ ดอกเบี้ย เงินปันผล เงินสงเคราะห์เงิน หรือลาภลอย ฯลฯ					

หน้า ที่ 3

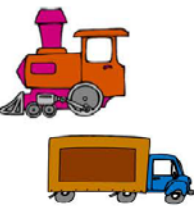
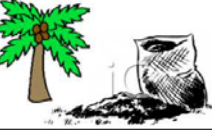
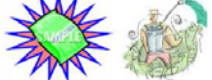
แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

รายจ่าย		ลำดับที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
หมวดที่ 1 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการประกอบอาชีพ		รวมหมวดที่ 1				
	1.1 ค่าจ้างแรงงาน					
	1.2 ค่าเช่า / ซื้อวัสดุอุปกรณ์ หรือลงทุน เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เช่าหรือ ซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ รถเกี่ยวข้าว สร้าง โรงเรือนเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อเลี้ยง ปลา ซื้อถั่ว ขาม ผัก ค่าเมล็ดพันธุ์พืช ค่าอาหารสัตว์ ฯลฯ					
	1.3 ค่าพลังงานและน้ำมันในการประกอบ อาชีพ					
	1.4 ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ย หมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์ ฯลฯ รวมทั้งยาขับไล่แมลงชีวภาพ					
	1.5 ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยเคมีสูตร ต่างๆ ซอร์โม่ ฯลฯ					
	1.6 ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช					
	1.7 ซื้อสัตว์เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น วัว, นก, ปลา, หมู, ไก่ ฯลฯ					
	1.8 ซื้อสินค้าเพื่อมาจำหน่าย					
	1.9 ค่าใช้จ่ายอื่นนอกจากที่ระบุ					
หมวดที่ 2 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือน		รวมหมวดที่ 2				
	2.1 ข้าวสารทุกชนิด					
	2.2 เนื้อสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร					

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน..... พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

	2.3 ผักสด เครื่องเทศ ผลไม้					
	2.4 ไข่ทุกชนิด					
	2.5 อาหารแห้ง อาหารกระป๋อง อาหารหมักดองทุกชนิด อาหารสำเร็จรูป และเครื่องปรุงอาหาร เช่น กะปิ น้ำปลา ฯลฯ					
	2.6 อาหารสำเร็จที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กับข้าวถุง ขนมหวาน ไอศกรีม ฯลฯ					
	2.7 น้ำดื่มสะอาด เช่น น้ำแร่ น้ำโพลาริส ฯลฯ					
	2.8 น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์ ฯลฯ นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้					
	2.9 ค่าเชื้อเพลิงในการหุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่านหิน ฯลฯ					
หมวดที่ 3 : ค่าใช้จ่ายค่ายา และเครื่องนุ่งห่ม		รวมหมวดที่ 3				
	3.1 ค่ายาและค่ารักษาพยาบาล					
	3.2 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอนของสมาชิกในครัวเรือน					
	3.3 ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม ตัดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมนวดผม ฯลฯ					
	3.4 ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม ผงซักฟอก จาน ชาม ช้อน ผ้าอนามัย ของเด็กเล่น ฯลฯ					
หมวดที่ 4 : ค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย		รวมหมวดที่ 4				
	4.1 ซ่อมแซม ต่อเติม หรือปลูกบ้าน หรือปรับปรุงบริเวณบ้าน					
	4.2 ค่าซ่อมหรือซื้อเครื่องใช้ในบ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เฟอร์นิเจอร์					

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด/ อำเภอ/ ตำบล/ หมู่บ้าน/ หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน..... พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

	4.3 ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา					
	4.4 ค่าโทรศัพท์ทั้งครัวเรือน ที่จ่ายเป็นรายเดือน และค่าบริการโทรศัพท์เติมเงิน					
	4.5 ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ป้าย ร้านค้า ภาษีโรงเรือน ค่าเก็บขยะ ฯลฯ					
หมวดที่ 5 : ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและงานสังคม		รวมหมวดที่ 5				
	5.1 จ่ายดอกเบี้ย และผ่อนใช้หนี้เงินกู้ เงินยืม เล่นแชร์					
	5.2 เงินทำบุญ หรือเงินช่วยงาน เช่น งานแต่งงาน งานศพ บวชนาค ฯลฯ					
	5.3 เงินเดือนหรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่อยู่อื่น					
	5.4 จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าตัวดูหนัง ดนตรี ลิเก และการแสดงอื่นๆ รวมถึงค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร ข้อสัตวเลี้ยง หรือไม้ดอกไม้ประดับ ฯลฯ					
หมวดที่ 6 : ค่าใช้จ่ายในการศึกษา		รวมหมวดที่ 6				
	6.1 ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ					
	6.2 ค่าอุปกรณ์การเรียน และชุดนักเรียน ชุดพละ ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด					
	6.3 ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน					
	6.4 ค่ารถรับส่งเด็กไปโรงเรียนแบบประจำ และรายเดือน					
หมวดที่ 7 : ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น		รวมหมวดที่ 7				
	7.1 ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม					
	7.2 เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโป้ กระทั่งแดง เอ็ม 100 เอ็ม 150 ฯลฯ					
	7.3 เหล้า เบียร์ ยาตอง ไวน์ กระแช่ สาโท					
	7.4 ยาสูบ บุหรี่ หมาก ยานัตถ์ ฯลฯ					

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน..... พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

	7.5 เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกลักขโมย ถูกปรับ					
	7.6 เงินที่จ่ายเพื่อการเสียโชค และเงินเสี่ยงดวงในรูปแบบต่างๆ เช่น ซื้อหวย ลอตเตอรี่ หรือสลากกินแบ่ง					

หน้าี่ 4

แบบบันทึกเงินออมและหลักประกัน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน.....พ.ศ.

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

จำนวนที่ดิน(ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน) รวมไร่ ตารางวา

เป็นเจ้าของ.....ไร่..... ตารางวา

เช่าไร่..... ตารางวา

เงินออมและหลักประกัน		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
	1. จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย					
	2. ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ ออมทรัพย์ ออกเงินกู้					
	3. ซื้อทอง เงิน นาก เพชร พลอย และ เครื่องประดับที่มีค่าอื่น ๆ					
	4. เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ หรือเช่าที่ดินหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ					
	5. เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อ ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถกระบะ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ					

หน้า 5

แบบบันทึกหนี้สิน

รหัสครัวเรือน ____/____/____/____/____

จังหวัด / อำเภอ / ตำบล / หมู่บ้าน / หมายเลขครัวเรือน

เริ่มวันจันทร์ที่.....เดือน พ.ศ.จำนวนสมาชิกในครัวเรือน..... คน

หนี้สิน		สัปดาห์ที่บันทึกรายการ (วันจันทร์-วันอาทิตย์)				รวม
		1	2	3	4	
1. ยอดเงินกู้ในระบบ						
	1.1 เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	1.2 เพื่อการศึกษาบุตรหลาน อัตราดอกเบี้ย.....%					
	1.3 เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%					
2. ยอดเงินกู้นอกระบบ						
	2.1 เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพ อัตราดอกเบี้ย.....%					
	2.2 เพื่อการศึกษาบุตรหลาน อัตราดอกเบี้ย.....%					
	2.3 เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%					
รวมหนี้สินทั้งหมด						
3. การผ่อนใช้หนี้เงินกู้ในระบบ						
	เงินสด					
	ดอกเบี้ย					
4. การผ่อนใช้หนี้เงินกู้นอกระบบ						
	เงินสด					
	ดอกเบี้ย					
รวมการผ่อนใช้หนี้						

ภาคผนวก

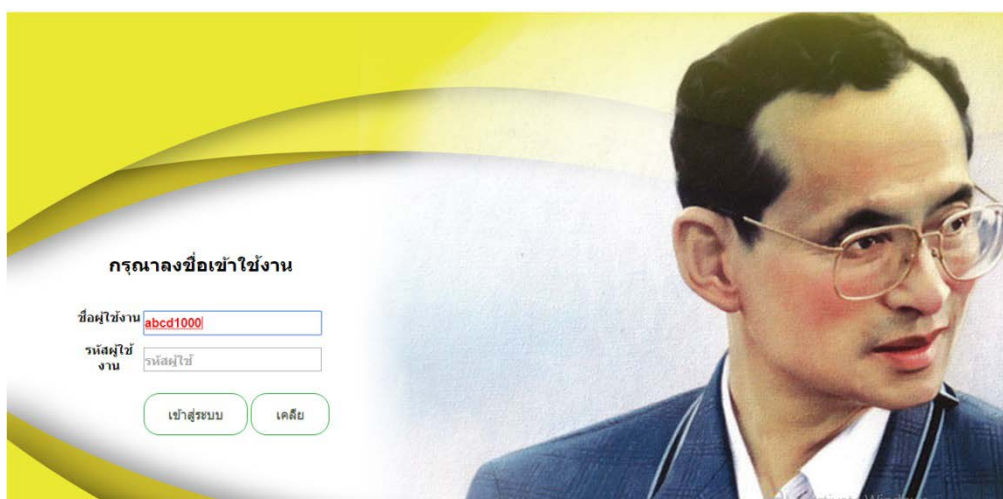
คู่มือการใช้งานโปรแกรมบันทึก
และประมวลผลข้อมูลบัญชีออนไลน์
(ABCD Online)

โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีออนไลน์

คู่มือนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้งานโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลบัญชีออนไลน์เกิดความสะดวกและเข้าใจในขั้นตอนการบันทึกและเรียกดูผลข้อมูล

โดยโปรแกรมดังกล่าวนี้จะใช้วิธีการกรอกข้อมูลออนไลน์นี้จะเป็นประโยชน์ในแง่การจัดเก็บรักษาข้อมูลทั้งประเทศไว้บนฐานข้อมูลส่วนกลาง จะช่วยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรองข้อมูลดังกล่าวไม่ให้สูญหายและสามารถนำมาใช้ทำการวิเคราะห์ได้ตามประเด็นที่มีความสนใจ ด้วยเหตุนี้ในการใช้งานโปรแกรมท่านจำเป็นต้องเชื่อมต่อเข้าสู่ Internet เพื่อกรอกข้อมูลบนเว็บไซต์ตามที่อยู่เว็บไซต์ดังต่อไปนี้

www2.ipsr.mahidol.ac.th/abcd

เมื่อเข้าสู่เว็บไซต์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในหน้าแรก ท่านจะพบหน้า Log in เพื่อเป็นการระบุตัวตนและการได้รับอนุญาตในการเข้าถึงข้อมูลบัญชีครัวเรือน ทั้งนี้แต่ละพื้นที่จะได้รับแจก Username และ Password ที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ ขอให้ท่านเก็บรักษา Username และ Password เป็นความลับระหว่างผู้ทำงานเท่านั้น เนื่องจากจะเกี่ยวข้องกับการรักษาความลับของผู้กรอกข้อมูลบัญชีครัวเรือน

หลังจากระบุ Username และ Password ที่ถูกต้อง โปรแกรมฯ จะนำท่านมาสู่หน้าแรกเพื่อให้ท่านระบุข้อมูลเฉพาะของพื้นที่ที่ท่านต้องการทำการบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน ในส่วนนี้ขอให้ท่านกรอกข้อมูลของบัญชีครัวเรือนที่ท่านได้ทำการรวบรวมมาว่า เป็นของหมู่บ้านใด ครัวเรือนใด ตามรายการที่ปรากฏให้ครบถ้วน จากนั้นเลือกช่วงเดือนและปีที่ทำการกรอก ก่อนดำเนินการในส่วนถัดไป

**ระบบบันทึกข้อมูล
บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน**

ออกจากระบบ รายงาน ข้อมูลหมู่บ้าน

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

รหัสหมู่บ้าน :

รหัสครัวเรือน :

สมาชิก :

เลือกเดือน...!คลิก:

เลือกปี...!คลิก:

Activate
Go to PC se

เมื่อระบุข้อมูลภาพรวมเสร็จเรียบร้อยแล้ว โปรแกรมจะนำท่านมาสู่หน้าต่างการกรอกข้อมูลรายรับรายจ่าย เงินออม และหนี้สิน ตามลำดับ ในส่วนนี้ขอให้ท่านกรอกข้อมูลตามที่ปรากฏในบัญชีครัวเรือนให้ครบถ้วนในแต่ละหมวด ไล่เรียงไปตามลำดับ ในกรณีที่หมวดใดไม่มีค่าใช้จ่าย ท่านสามารถกดเลือกข้ามเพื่อ “ดำเนินการต่อไป” ในหมวดที่มีรายการได้เลย สำหรับรายการที่ไม่มีการระบุจำนวนเงินมา ท่านสามารถเว้นว่างไว้ หรือใส่ “0” ก็ได้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความถนัดของท่าน

**ระบบบันทึกข้อมูล
บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน**

หน้าหลัก **แสดงรายวัน** แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดการออม หมวดหนี้สิน จดจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกการรับครัวเรือนรายวัน

1	ขายผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ข้าว พืช ผัก ผลไม้ ต้นไม้ ฯลฯ รวมทั้งการขายพืชหรือสัตว์ที่หาได้	กรอกตัวเลข
2	ขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา กุ้ง หอย ปู สุนัข และผลผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น ไข่	กรอกตัวเลข
3	การค้าขายสินค้าที่เข้ามา การขายอาหาร ขายผลิตภัณฑ์	กรอกตัวเลข
4	ค่าจ้างจากการทำงานหรือให้บริการ	กรอกตัวเลข
5	เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง ค่าคอมมิชชั่น	กรอกตัวเลข
6	รายได้จากการเลี้ยงโชค	กรอกตัวเลข
7	เงินที่ลูกหลานญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน หรือญาติอื่นส่งมาให้	กรอกตัวเลข
8	รายได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น เงินที่ผู้อื่นช่วยยืมต่าง ๆ ดอกเบี้ย เงินปันผล เงินสงเคราะห์เงิน หรือลาภลอย	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

หน้าบันทึกการรายการรายรับ

ระบบบันทึกข้อมูล บัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน

ฉบับใหม่

หน้าหลัก
แสดงรายการ
แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน
แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน
หมวดการออม
หมวดหนี้สิน
ออกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 1

1	ค่าจ้างแรงงาน	กรอกตัวเลข
2	ค่าเช่า / เชื้อวัสดุอุปกรณ์ หรือลงทุนเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เช่าหรือซื้อรถไถ เครื่องปั่นไฟ	กรอกตัวเลข
3	ค่าพลังงานและน้ำมันในการประกอบอาชีพ	กรอกตัวเลข
4	ค่าปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยจุลินทรีย์ ฯลฯ รวมทั้งยาขับไล่แมลง	กรอกตัวเลข
5	ค่าปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ สอริโมน ฯลฯ	กรอกตัวเลข
6	ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช	กรอกตัวเลข
7	เชื้อสัตว์เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น วัว, นก, ปลา, หมู, ไก่ ฯลฯ	กรอกตัวเลข
8	ซื้อสินค้าเพื่อมาจำหน่าย	กรอกตัวเลข
9	ค่าใช้จ่ายอื่นนอกจากที่ระบุ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 2

1	ข้าวสารทุกชนิด	กรอกตัวเลข
2	เนื้อสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร	กรอกตัวเลข
3	ผักสด เครื่องเทศ ผลไม้	กรอกตัวเลข
4	ไข่ทุกชนิด	กรอกตัวเลข
5	อาหารแห้ง อาหารกระป๋อง อาหารหมักดองทุกชนิด อาหารสำเร็จรูป และเครื่องปรุงอาหาร เช่น กะปิ น้ำปลา ฯลฯ	กรอกตัวเลข
6	อาหารสำเร็จรูปที่ซื้อจากร้าน เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว กุ้งข้าวตุ๋น ขนมหวาน ไอศกรีม ฯลฯ	กรอกตัวเลข
7	น้ำดื่มสะอาด เช่น น้ำแร่ น้ำโพลาริส ฯลฯ	กรอกตัวเลข
8	น้ำอัดลม ชา กาแฟ เครื่องดื่มเกลือแร่ เช่น สปอนเซอร์ ฯลฯ นมทุกชนิด โอวัลติน ไมโล โกโก้ น้ำผลไม้	กรอกตัวเลข
9	ค่าเชื้อเพลิงในการปรุงต้ม เช่น แก๊ส ถ่าน ฟืน ฯลฯ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 3

1	ค่ายาและค่ารักษาพยาบาล	กรอกตัวเลข
2	เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องนอนของสมาชิกในครัวเรือน	กรอกตัวเลข
3	ค่าใช้จ่ายในการเสริมสวย เช่น ตัดผม สดผม ย้อมผม เครื่องสำอาง ครีมนวดผม ฯลฯ	กรอกตัวเลข
4	ของใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม ผงซักฟอก จาน ชาม ช้อน ผ้าอนามัย ของเด็ก	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 4

1	ซ่อมแซม ต่อเติม หรือปลูกบ้าน หรือปรับปรุงบริเวณบ้าน	กรอกตัวเลข
2	ค่าซ่อมหรือซื้อเครื่องใช้ในบ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เฟอร์นิเจอร์	กรอกตัวเลข
3	ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา	กรอกตัวเลข
4	ค่าโทรศัพท์ทั้งครัวเรือน ที่จ่ายเป็นรายเดือน และค่าบริการโทรศัพท์เติมเงิน	กรอกตัวเลข
5	ค่าภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ที่ดิน ภาษีร้านค้า ค่าภาษีโรงเรือน ค่าเก็บขยะ ฯลฯ	กรอกตัวเลข

ตำบล/แขวง : หนองแขม
อำเภอ/เขต : หนองแค
จังหวัด : สระบุรี

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 5

1	จ่ายดอกเบี้ย และผ่อนชำระหนี้เงินกู้ เงินยืม เงินเช่า	กรอกตัวเลข
2	เงินทำบุญ หรือเงินช่วยงาน เช่น งานแต่งงาน งานศพ บวชนาค ฯลฯ	กรอกตัวเลข
3	เงินเดือนหรือเงินที่ส่งไปช่วยเหลือญาติในครอบครัวที่อยู่อื่น	กรอกตัวเลข
4	จ่ายเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ค่าดูหนัง ดนตรี ลิเก และการแสดงอื่นๆ รวมถึงค่าหนังสือพิมพ์ หนังสือ	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 6

1	ค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ ค่ากิจกรรมพิเศษ	กรอกตัวเลข
2	ค่าอุปกรณ์การเรียน และชุดนักเรียน ชุดพลศึกษา ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด	กรอกตัวเลข
3	ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนรายวัน หรือรายเดือน	กรอกตัวเลข
4	ค่ารถรับส่งเด็กไปโรงเรียนแบบประจำและรายเดือน	กรอกตัวเลข

หมวดบันทึกการรายจ่ายครัวเรือนรายวัน หมวดที่ 7

1	ขนมขบเคี้ยว ขนมกรุบกรอบ ลูกอม	กรอกตัวเลข
2	เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง เอ็ม 100 เอ็ม 150 ฯลฯ	กรอกตัวเลข
3	เหล้า เบียร์ ยาสูบ ไวน์ กระแช่ สาโท	กรอกตัวเลข
4	ยาสูบ บุหรี่ หมาก ยาฉีด ฯลฯ	กรอกตัวเลข
5	เงินที่เสียไปโดยไม่เต็มใจ เช่น ทำเงินหาย ถูกขโมย ถูกโกง ถูกปรับ	กรอกตัวเลข
6	เงินที่จ่ายเพื่อการเสียโชค และเงินเสี่ยงดวงในรูปแบบต่างๆ เช่น ซื้อหวย ล็อตเตอรี่ หรือสลากกินแบ่ง	กรอกตัวเลข

หน้าบันทึกการการรายจ่ายทั้ง 7 หมวด

หน้าหลัก

แสดงรายการ

แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน

หมวดการออม

หมวดหนี้สิน

ออกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม

อำเภอ/เขต : หนองแค

จังหวัด : สระบุรี

หมวดเงินออม

1	จ่ายเบี้ยประกันชีวิต เบี้ยประกันสุขภาพ และเบี้ยประกันภัย	กรอกตัวเลข
2	ฝากธนาคาร ซื้อพันธบัตร ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ออกเงินกู้	กรอกตัวเลข
3	ซื้อทอง เงิน นาก เพชร พลอย และเครื่องประดับที่มีค่าอื่น ๆ	กรอกตัวเลข
4	เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อหรือเช่าที่ดินหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ	กรอกตัวเลข
5	เงินสด เงินดาวน์ หรือเงินผ่อน เพื่อซื้อยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยาน มอเตอร์ไซด์ เรือ	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

หน้าหลัก

แสดงรายการ

แบบบันทึกรายรับครัวเรือนรายวัน

แบบบันทึกรายจ่ายครัวเรือนรายวัน

หมวดการออม

หมวดหนี้สิน

ออกจากระบบ

ตำบล/แขวง : หนองแขม

อำเภอ/เขต : หนองแค

จังหวัด : สระบุรี

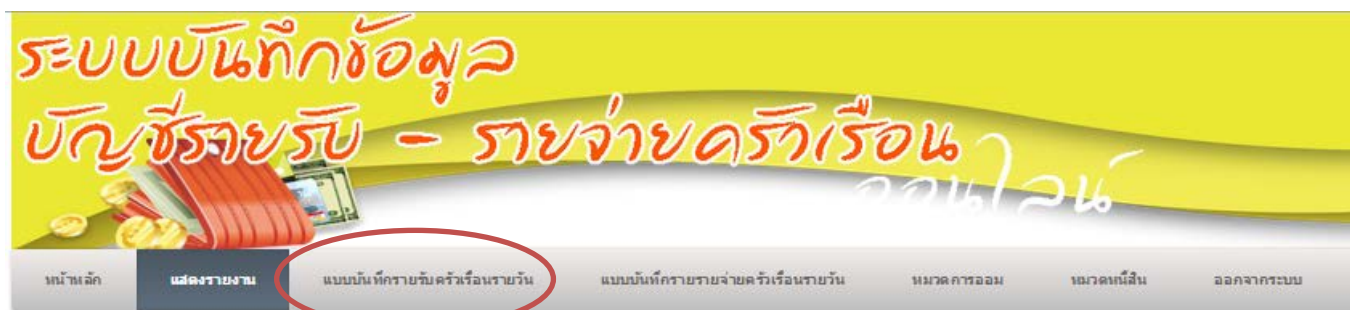
หมวดหนี้สินหมวดที่ 1

1	เพื่อการลงทุนและการประกอบอาชีพอัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
2	เพื่อการศึกษาบุตรหลานอัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
3	เพื่อการใช้จ่ายอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ย.....%	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

1	เงินต้น	กรอกตัวเลข
2	ดอกเบี้ย	กรอกตัวเลข
		ดำเนินการต่อ

หน้าบันทึกรายการส่วนเงินออม และหนี้สิน

เมื่อท่านบันทึกรายการต่างๆ เสร็จสิ้นแล้ว โปรแกรมจะทำการบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือนดังกล่าวลงฐานข้อมูลให้โดยอัตโนมัติ โดยหากท่านต้องการกรอกข้อมูลของครัวเรือนถัดไป ก็ให้กดเลือกที่ “กรอกข้อมูลบันทึกบัญชีครัวเรือน” เพื่อทำการกรอกข้อมูลรายการถัดไปได้ตามต้องการ

ทั้งนี้หากท่านต้องการเรียกดูข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของท่าน ก็สามารถเลือกคำสั่งให้โปรแกรมทำการประมวลผลข้อมูลได้ตามระดับที่ต้องการ โดยในโปรแกรมนี้นท่านสามารถเรียกดูข้อมูลได้ทั้งสิ้น 6 ระดับ ได้แก่

- 1) ระดับครัวเรือน
- 2) ระดับหมู่บ้าน
- 3) ระดับตำบล
- 4) ระดับอำเภอ
- 5) ระดับจังหวัด
- 6) ระดับภูมิภาค

โดยท่านสามารถเลือกได้จากเมนูที่อยู่ด้านบน ตามภาพต่อไปนี้

รายการ	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตำบล	จังหวัด	ภูมิภาค
จำนวนครัวเรือน	0	0	0	0
จำนวนตำบล	1	0	0	0

ทั้งนี้ ท่านจำเป็นต้องระบุให้ชัดเจนว่าต้องการดูข้อมูลระดับใด ช่วงเดือนและปีใด จากเมนูทางมุมบนด้านขวามือ จากนั้นกด “ค้นหาข้อมูล” เพียงเท่านี้ ข้อมูลที่ท่านต้องการก็จะแสดงผลพร้อมให้ดังตัวอย่าง

รายการ	จำนวนครัวเรือน	อำเภอ	จังหวัด	ภูมิภาค
จำนวนครัวเรือน	0	0	0	0
จำนวนตำบล	1	0	0	0

เมื่อสิ้นสุดการบันทึกข้อมูล หรือการเรียกดูข้อมูล ขอให้ท่านกด “ออกจากระบบ” เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ใช้งานที่ไม่เกี่ยวข้อง อาจสร้างความเสียหายหรือความคลาดเคลื่อนของข้อมูลในฐานข้อมูลของท่านได้

รายการ	จำนวนครัวเรือน	อำเภอ	จังหวัด	ภูมิภาค
จำนวนครัวเรือน	0	0	0	0
จำนวนตำบล	1	0	0	0